ΕΤΟΣ ΛΔ'. ΤΕΥΧΟΣ 393 - 394 α'. - β'.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ

Μηνιαῖον θρησκευτικὸν κοινωνικόν, οἰκογενειακὸν περιοδικόν.

Προνοίᾳ τῆς Α. Π. τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ.

Ὄργανον τοῦ Ἱερατικοῦ Συνδέσμου Θεσσαλονίκης.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΒΑΣΙΛ. Χ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΠΑΝΤ. Σ. ΡΟΚΚΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ | ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ | 1951

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ: Ο Π. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΒΑΣΙΛ. Χ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΠΑΝΤ. Σ. ΡΟΚΚΟΣ

ΕΤΟΣ ΛΔ΄. (34ον)

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1951

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ: "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ„
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1917
ΙΔΡΥΤΗΣ: Ο Π. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΤΟ ΕΤΟΣ 1951

Ο "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ„ ΕΙΣ ΤΟ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΕΤΟΣ (ΛΔ΄)

Τὸ περιοδικὸν «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» συμπληρῶσαν χάριτι θείᾳ καὶ τῇ ἠθικῇ καὶ ὑλικῇ ἀρωγῇ τοῦ Παναγιωτάτου αὐτοῦ ἱδρυτοῦ, τριάκοντα καὶ τρία ἔτη ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ, εἰσέρχεται ἀπὸ τοῦ ἀνὰ χεῖρας τεύχους εἰς τὸ τριακοστὸν τέταρτον τῆς σταδιοδρομίας αὐτοῦ ἔτος.

Τὸ νέον ἔτος 1951 εὑρίσκει τὸ ἔνδοξον ἡμῶν ἔθνος ἀπηλλαγμένον μὲν τοῦ μιάσματος τοῦ σλαυοδούλου συμμοριτισμοῦ, ὁ ὁποῖος τόσον συνεκλόνισε τὰ θεμέλια αὐτοῦ καὶ μετέβαλεν εἰς ἐρείπια ἀνθούσας καὶ σφριγώσας κωμοπόλεις καὶ χωρία τῆς ὑπαίθρου καὶ ἰδίᾳ τὰς Βορείους ἀκριτικὰς ἐπαρχίας τῆς τετιμημένης ἡμῶν πατρίδος, ἀλλὰ τὸν κόσμον, μέρος τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ καὶ ἡ Ἑλλάς, εὑρίσκει διῃρημένον εἰς δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, εἰς δύο παρατάξεις ἐντελῶς διαφορετικῶν ἰδεολογιῶν καὶ ἀντιλήψεων. Ἰδοὺ ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον καθίσταται δύσκολος ἡ προσέγγισις καὶ συνεννόησις τῶν ἐθνῶν, ἂν μὴ ἀδύνατος. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία δι' ἣν δὲν κατέστη δυνατὸν ἀκόμη νὰ ὑπογραφῇ ἡ εἰρήνη.

Τὸ λῆξαν ἔτος ἤρχισε μὲ ἐπικειμένην τὴν ἀπειλὴν ἑνὸς νέου παγκοσμίου πολέμου, τὴν ὁποίαν ἀπειλὴν δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποτρέψῃ, καὶ ἐκληροδότησεν ταύτην ἀπειλητικωτέραν εἰς τὸ ἀρξάμενον νέον ἔτος 1951. Τοῦτο διαφαίνεται ἐκ τοῦ ἐπισήμως μὲν ἀκηρύκτου, ἀνεπισήμως ὅμως διεξαγομένου φονικοῦ πολέμου ἐν Κορέᾳ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς, ὁ ὁποῖος τείνει νὰ φέρῃ εἰς σύγκρουσιν τοὺς δύο κόσμους, ἐὰν δὲν ἐπικρατήσῃ μετριοπάθεια καὶ κατανόησις καὶ δὲν παύσῃ τὸ Κρεμλῖνον νὰ προκαλῇ καὶ διὰ τῶν ἀντιπροσώπων του παρὰ τῷ Ο.Η.Ε. νὰ ἀντιδρᾷ συστηματικῶς κατὰ τῶν λαμβανομένων ἀποφά-

σεων καὶ διὰ τῆς Κομινφὸρμ νὰ ἐξεγείρῃ τὰς κομμουνιστικὰς μειονότητας κατὰ τῶν νομίμων δημοκρατικῶν κυβερνήσεων, τῶν ἐκτὸς τοῦ σιδηροῦ παραπετάσματος ἐλευθέρων κρατῶν.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ πολιτικὸς ὁρίζων καὶ ἡ διεθνὴς ἀτμόσφαιρα εἶναι πλήρη ἠλεκτρισμοῦ καὶ ὁ πόλεμος τῶν νεύρων διακρατεῖ τοὺς λαοὺς εἰς μίαν διαρκῆ ἀβεβαιότητα καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀπαισίου φάσματος τῆς κηρύξεως τοῦ τρίτου παγκοσμίου πολέμου. Ἐν ὄψει μιᾶς νέας παγκοσμίου συρράξεως ἐξ αἰτίας τῶν κατακτητικῶν καὶ ἐπεκτατικῶν τάσεων τῆς κομμουνιστικῆς παρατάξεως, τὸ νέον ἔτος εὑρίσκει τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὰ Κράτη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης εἰς ἕνα πρωτοφανῆ πολεμικὸν ὀργασμὸν ἐξοπλισμοῦ, διὰ τὴν ἐπιτυχῆ καὶ ἀποτελεσματικὴν ἄμυναν κατὰ τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων.

Ὁ Κάϊν ἑτοιμάζεται καὶ πάλιν νὰ βυθίσῃ τὰς χεῖρας του εἰς τὸ ἀθῶον αἷμα ἀδελφικῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων. Οἱ καπνοὶ τοῦ ὀλέθρου καὶ τῆς ἐρημώσεως περιζώνουν καὶ περισφίγγουν τὴν γῆν ὡς κακοὶ προάγγελοι νέων ἐπικειμένων τρομακτικῶν συμφορῶν. Ὁ διεθνὴς κομμουνισμὸς ἀπεθρασύνθη ἐπὶ τοσοῦτον, χάρις εἰς τὴν φιλειρηνικὴν πολιτικὴν τῶν ἐλευθέρων λαῶν, ὥστε νὰ περιφρονῇ τοὺς πάντας, νὰ προκαλῇ τὸ σύμπαν, διὰ τῶν ἐπανειλημμένων «βέτο» παρὰ τῇ πολιτικῇ Ἐπιτροπῇ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, καὶ νὰ κρατῇ ἐν διαρκεῖ συγχύσει καὶ ἀνησυχίᾳ τὸν ἐλεύθερον κόσμον.

Αὐτὴ εἶναι ἡ θλιβερὰ εἰκὼν τὴν ὁποίαν παρουσιάζει σήμερον ὁ κόσμος, πέντε ἔτη μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, τοῦ ὁποίου κόσμου ἐπιφανεῖς ἀντιπρόσωποι εἶχον συνέλθει ἐν ἁγ. Φραγκίσκῳ τῆς Ἀμερικῆς πρὸ πενταετίας καὶ συνέταξαν καὶ ἐπεκύρωσαν τὸν Καταστατικὸν Χάρτην διὰ μίαν διαρκῆ καὶ δικαίαν εἰρήνην τοῦ κόσμου. Δυστυχῶς τὰ εἰρηνοφόρα ἐκεῖνα ἄρθρα τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου παρέμειναν νεκρὸν γράμμα, ὅπως ὑπῆρξαν ἀτελεσφόρητοι καὶ κατ᾽ οὐδὲν προήγαγον τὴν εἰρήνην αἱ ἐπανειλημμέναι γενικαὶ καὶ μερικαὶ συνελεύσεις τῶν κατ᾽ εὐφημισμὸν μόνον λεγομένων Ἡνωμένων Ἐθνῶν. Δέν ἐπετεύχθη ἀκόμη ἡ εἰρήνη διότι ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν λείπει τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης καὶ ἀλληλεγγύης, ἐλλείπει τὸ πνεῦμα τῆς κατανοήσεως, ἐλλείπει τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ. Διότι λείπει ἡ πνοὴ τῆς ἐπὶ τοῦ Ὄρους ἀθανάτου ὁμιλίας τοῦ Μεγάλου Εἰρηνοποιοῦ, ἐνῷ τοὐναντίον ὑπάρχει πολὺς ἐγωϊσμὸς καὶ ἀτομισμὸς καὶ ὑποκρισία.

Ἰδοὺ διατὶ τὸ ἀνατεῖλαν νέον ἔτος εὑρίσκει τὴν ἀνθρωπότητα εἰς

κατάστασιν χειροτέραν τῆς τοῦ παρελθόντος ἔτους καὶ οἱονεὶ καθημένην ἐπὶ κρατῆρος ὑφαιστείου, ἑτοίμου πρὸς ἔκρηξιν καὶ μὲ ἀγωνίας καὶ τρόμου ἀτενίζουσαν τὸ ἄδηλον μέλλον.

Διὰ νὰ ἐξέλθῃ ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν τῆς ἀβεβαιότητος καὶ τοῦ τρόμου καὶ νὰ εἰρηνεύσῃ σταθερῶς, μόνον ἕνας τρόπος καὶ ἕνας δρόμος ἀσφαλὴς ὑπάρχει, ὁ Χριστιανικὸς δρόμος, ὁ δρόμος πρὸς τὸν Χριστόν, τὸν «δυνάμενον σώζειν εἰς τὸ παντελές», διότι μόνον Ἐκεῖνος εἶναι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή, καὶ ἡ εἰρήνη καὶ τὸ φῶς.

31 Ἰανουαρίου 1951 **Π. Σ. ΡΟΚΚΟΣ**

Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ Η ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ἀφιεροῦται εὐγνωμόνως εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ, τοῦ καταναλώσαντος ἑαυτὸν εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν τῶν Ἐκκλησιῶν.

Κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ μεγάλου διεκκλησιαστικοῦ Συνεδρίου τοῦ Amsterdam (θέρος 1948) ἐδημοσιεύσαμεν μελέτην εἰς τὴν ὁποίαν ἐπραγματευόμεθα τὰ κατὰ τὴν νεωτέραν καλουμένην «οἰκουμενικὴν κίνησιν» τῶν Ἐκκλησιῶν ὡς ἕνα τῶν παραγόντων, οἱ ὁποῖοι ηὐνόησαν τὴν ἐν τῇ νεωτάτῃ ἑτεροδόξῳ θεολογικῇ σκέψει, καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ προτεσταντικῇ, ἐπελθοῦσαν μεταστροφὴν εἰς τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰς κρίσεις περὶ τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Καθολικῆς Ἐκκλησίας.[1] Ἡ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐπωμισθεῖσα τὸ μέγιστον βάρος τῆς

---

[1] Johannes Kalogiru «Die orthodoxe Kirche im Licht der ökumenischen Bewegung» ἐν «Internationale Kirchliche Zeitschrift» (Βέρνη) 1948, 38 σελ. 73-97. Πρβλ. Γερασ. Κονιδάρη «Ἡ θέσις τῆς Καθολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ «Κοινωνίᾳ τῶν Ἐκκλησιῶν» (τοῦ Amsterdam)» Ἀθῆναι 1949, σελ. 43-44 (ἀνατ. ἐκ τῆς «Θεολογίας» τομ. Κ΄ 1947).

εὐθύνης δι' ἅπαν τὸ «καθολικὸν» ἐκκλησιαστικὸν στοιχεῖον κατὰ τὴν σύγχρονον ἐπανασυνάντησιν τῶν κεχωρισμένων ἐκκλησιαστικῶν κόσμων πρὸς ἑνωτικὰς διαπραγματεύσεις ἐν τῷ πεδίῳ τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως[3], ἔσχεν εὐκαιρίαν, ὅπως καταστήσῃ γνωστὰ τοῖς ὑπ' αὐτῆς ἀποκεχωρισμένοις τὴν οὐσίαν καὶ τοὺς χαρακτῆρας αὐτῆς.

Ταῦτα συμπίπτουσιν ἐν τοῖς κυρίοις σημείοις πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, βάσεως ἐπὶ τῆς ὁποίας

---

[1] Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἐτήρησεν, ὡς γνωστόν, ἀπ' ἀρχῆς ἀρνητικὴν στάσιν ἔναντι τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως (πρβλ. ἡμετέραν μελέτην ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 74 ὑποσημ. 1). Ὁ μόνος Ρωμαιοκαθολικὸς ὁ ἐμφανισθεὶς (οὐχὶ ὑπὸ ἐπίσημον ἰδιότητα, ἀλλ' «ἰδιωτικῶς») εἰς τὰς ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ Συνεδρίου τοῦ Amsterdam προπαρασκευαστικὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας, (τὰς ἐκδοθείσας βραδύτερον εἰς 4 τόμους, κατὰ τὰ 4 μεγάλα θέματα τὰ ἀπασχολήσαντα τὸ Συνέδριον), ὁ γάλλος Mauric Villain, πειρᾶται, συμπληρῶν καὶ διορθῶν ἐν μέρει ὅσα εἶχε διισχυρισθῇ ὁ δανὸς Kristen Skydsgaard περὶ τῆς (ἀρνητικῆς) στάσεως τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἔναντι τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως, (αἱ θέσεις τοῦ δανοῦ ἐν «Die Kirche im Gottes Heilsplan» 1. Τομ. τῶν μνημονευθεισῶν οἰκουμενικῶν μελετῶν, γερμαν. ἔκδ. Tübingen 1948 σελ. 171 ἑξ), ν' ἀποδείξῃ ὅτι δὲν εἶναι ἡ περιλάλητος παπικὴ Ἐγκύκλιος «Mortalium animos» ὁ μοναδικὸς παράγων ὁ προσδιορίζων τὴν στάσιν τῆς Ρώμης ἔναντι τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Ὑπάρχουσι κατὰ τὸν Μ. Villain καὶ ἕτεραι, ἔμμεσοι, ἀλλὰ θετικώτεραι, ρωμαιοκαθολικαὶ ἐκδηλώσεις περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος. Ὡς πρώτην τοιαύτην ἔνδειξιν ἀναφέρει ὁ Villain τὸ ὅτι ἡ Ρώμη «παίζει τὴν μουσικὴν συνοδείας» («Begleitungsmusik») κατὰ τὰς ἐπιδιώξεις τῶν Ἀγγλικανῶν καὶ Ὀρθοδόξων ἐν τῇ οἰκουμενικῇ κινήσει διὰ τὴν ἀνάδειξιν «μιᾶς δημιουργικωτέρας θεολογίας ἀφορμωμένης ἀπὸ (τοῦ δόγματος) τῆς ἐνσαρκώσεως καὶ τῶν μυστηρίων» (ἔνθ. ἀν. σελ. 188). Διὰ τῶν ἀνωτέρω ἀνομολογεῖ, καθ' ἡμᾶς, ὁ Ρωμαιοκαθολικὸς οὗτος, ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ ὁ Ἀγγλικανισμός, τοὐλάχιστον μερὶς αὐτοῦ, ἐπωμίζονται τὴν εὐθύνην ἐκπροσωπήσεως τοῦ «καθολικοῦ» στοιχείου ἐν τῇ οἰκουμενικῇ κινήσει, ἑπομένως καὶ αὐτῆς τῆς Ρώμης. Ἡ τελευταία δὲν συμπράττει ἀμέσως, ἀλλὰ διασώζουσα τὴν ἀποκλειστικότητα, τὴν ὁποίαν διεκδικεῖ δι' ἑαυτήν, διὰ τῆς μὴ ἐπισήμου συμμετοχῆς, διὰ τῶν ἀπαγορεύσεων, ὅπως οἱ πιστοὶ αὐτῆς συμπαρίστανται εἰς διεκκλησιαστικὰς συγκεντρώσεις (Monitum Ἰουνίου 1948) καὶ διὰ τῆς ἀρνητικῆς ἐν γένει μέχρι τοῦδε στάσεως, θεωρεῖ, ἔστω καὶ κατὰ τὴν γνώμην «ἀνεπισήμων» μελῶν αὐτῆς, ὡς ὁ εἰς τὰ δημοσιεύματα τοῦ Amsterdam ἐμφανιζόμενος Μ. Villain, ὡς θετικὴν συμβολὴν αὐτῆς τὴν συναίνεσίν της εἰς τοὺς ἐπιτυγχανομένους «καθολικοὺς» καρποὺς ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει ἐκ τῆς στάσεως τῆς Ὀρθοδοξίας (καὶ τοῦ καθολικίζοντος Ἀγγλικανισμοῦ).

Περὶ τῶν νεωτάτων «ὁδηγιῶν» τοῦ Βατικανοῦ πρὸς τὰς τοπικὰς ἐκκλησιαστικὰς Ἀρχὰς περὶ τῆς Οἰκουμενικῆς κινήσεως ὅρα τὰ εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο δημοσιευθέντα κείμενα καὶ σχόλια ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Βασιλ. Ἰωαννίδου («Ἡ Ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν» ἐν «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 1950 σελ. 233 ἑξ, 290 ἑξ.)

ζητεῖται ἐξ ἀπόψεως ὀρθοδόξου, δικαίως, ἡ ἕνωσις τῶν κεχωρισμένων χριστιανικῶν κόσμων [1].

Συγχρόνως ἀνεσκοποῦμεν ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος μελέτῃ ἡμῶν καὶ τὴν θετικὴν συμβολήν, τὴν ὁποίαν παρέσχε διὰ τῆς συμμετοχῆς καὶ τῆς συνεργασίας της ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν κατὰ τὰς ἐν λόγῳ καινοφανεῖς ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως διὰ τὴν καθόλου Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν ἑνωτικὰς προσπαθείας. Ἐτονίζομεν κυρίως τὴν ὀρθόδοξον θεολογικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἐξεύρεσιν βάσεως πρὸς συνεννόησιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπολογικοῦ προβλήματος ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν περὶ χάριτος χριστιανικὴν διδασκαλίαν (Ἐδιμβοῦργον 1937), ὡς καὶ γενικώτερον τὴν ὀρθόδοξον συμβολὴν εἰς τὴν ἀφύπνισιν τοῦ συγχρόνου ἐνδιαφέροντος διὰ τὸ ἐκκλησιολογικὸν πρόβλημα. Ὑπεμιμνήσκομεν δηλαδή, ὅτι τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐπανήρχισε νὰ γίνηται αἰσθητὸν ὡς αἴτημα παρὰ τοῖς Προτεστάνταις, κατὰ τὰς τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπισήμους ὁμολογίας τῶν ἰδίων, ἀκριβῶς ἀπὸ τῆς ἐπανασυναντήσεως αὐτῶν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν [2].

* * *

Ἔχουσιν ἤδη παρέλθει δύο καὶ πλέον ἔτη ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκείνης μεγάλης μεταπολεμικῆς οἰκουμενικῆς συναντήσεως καὶ ἡ γενικωτέρα γνώμη ἡ ἐπικρατοῦσα παρὰ τῷ θεολογικῷ κόσμῳ τῷ συνδεθέντι στενώτερον καὶ βαθύτερον μετὰ τῆς ἰδέας καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ νεωτέρου ἐκκλησιαστικοῦ οἰκουμενισμοῦ εἶναι ὅτι ἀπὸ τοῦ Amsterdam εἰσήλθομεν εἰς νέαν περίοδον τῆς ἐξελίξεως τῆς κινήσεως ταύτης. Ἡ πρώτη δὲ ἐντύπωσις ἐκ τῶν κρίσεων καὶ ἀπηχήσεων περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀρξαμένης νέας φάσεως εἶναι μᾶλλον ἀπαισιόδοξος ἢ τοὐλάχιστον ἐπιφυλακτικὴ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἐλπίδας περὶ ἐπιτεύξεως συγκεκριμένων ἐκκλησιαστικοενωτικῶν ἀποτελεσμάτων, αἱ ὁποῖαι εἶχον γεννηθῇ κατὰ τὴν προγενεστέραν περίοδον.

Οἱ ἐν Amsterdam συνελθόντες εὑρέθησαν ὄντως πρὸ περιπλο-

---

[1] Πρβλ. Ἀμ. Ἀλιβιζάτου «Ἡ τῆς ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας συνέχεια μετὰ τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας» Ἀλεξάνδρεια 1934. (Τὸ αὐτὸ καὶ ἀγγλιστί, Λονδῖνον 1937). Π. Μπρατσιώτη «Die Grundprinzipien und Hauptmerkmale der orthodoxen Kirche». ἐν «Procès-Verbaux du premier congrès de theologie orthodoxe à Athènes» (publ. par Hamilkar Alivisatos, Athènes 1939) σελ. 115 ἑξ.

[2] Johannes Kalogiru μν. ἔργ. σελ. 96-97.

κωτέρας θέσεως τῶν προβλημάτων ἢ τοῦτο ἦτο γνωστὸν ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε παραδόσεως τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως. Ἡ σύμμιξις τῶν θεμάτων «Πίστεως καὶ Τάξεως («Faith and Order») μετὰ τῶν «Ζωῆς καὶ Ἐργασίας» («Life and Work»), τῶν δύο πρὶν κεχωρισμένων γνωστῶν ἐκδηλώσεων τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως, ἐδυσχέραινεν ἤδη τεχνικῶς τὴν ἑνιαίαν παράστασιν καὶ ἐκδήλωσιν τῆς μορφῆς τῆς συνελεύσεως. Ἀλλ' αἱ ἀναφανεῖσαι δυσχέρειαι ἦσαν οὐσιαστικωτέρας φύσεως. Καὶ ἀντιπαρερχόμεθα ἐνταῦθα τὴν ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἐπιχειρηθεῖσαν, ὀρθῶς βεβαίως κατ' ἀρχήν, ἐξέτασιν τῶν φλεγόντων παγκοσμίων προβλημάτων τῆς χαώδους μεταπολεμικῆς ἐποχῆς ἡμῶν ἢ μᾶλλον τὴν λῆψιν συγκεκριμένης χριστιανικῆς θέσεως ἔναντι αὐτῶν. Τοῦτο προεκάλεσεν ἤδη ἐν Amsterdam, ἕνεκα αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως τῶν προβλημάτων τούτων, διχογνωμίας καὶ ἐπιφυλάξεις ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἀντιμετωπίσεως τούτων ἀπὸ ὑψηλοτέρας, ἀντικειμενικῆς χριστιανικῆς σκοπιᾶς, μακρὰν δηλαδὴ πάσης συμπαθείας καὶ ἐπιδράσεως ἐκ τούτων ἢ ἐκείνων τῶν πολιτικῶν ἢ κοινωνικῶν συστημάτων, μετὰ τῶν ὁποίων εἶναι σήμερον μοιραίως συνδεδεμένα ἄτομα καὶ παντοειδῆ συγκροτήματα τοῦ κόσμου τούτου. (Ἀντίθεσις μεταξὺ Karl Barth καὶ Emil Brunner ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὸ ζήτημα τῆς τηρητέας ἔναντι τοῦ κομμουνισμοῦ στάσεως). Ἔτι μείζονας ἀπὸ καθαρῶς ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως δυσχερείας καὶ ἐπιφυλάξεις ἐγέννησε κυρίως ἡ ὅλως ἰδιάζουσα ἐν σχέσει πρὸς τὰς προγενεστέρας οἰκουμενικὰς συναντήσεις ἀποστολή, ἡ ὁποία εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τοὺς εἰς Amstsrdam μεταβάντας. Οὗτοι συνῆλθον ἐκεῖ ἵνα ἐπικυρώσωσιν ἐπισήμως τὴν ἵδρυσιν τοῦ «Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν», (αἱ πρῶται βάσεις τοῦ ὁποίου εἶχον τεθῆ μικρὸν πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου), ἤτοι διεκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ, περιβεβλημένου σχετικόν, ἀσαφὲς ὡς πρὸς τὰ πραγματικὰ αὐτοῦ ὅρια, κῦρος[1] πρὸς ἐπίτευξιν ἑνιαίας κατὰ τὸ δυνατὸν ἐκδηλώσεως καὶ περαιτέρω κατευθύνσεως τῶν ἐν τῇ οἰκουμενικῇ κινήσει ὑπὸ πραγμάτευσιν ἀντικειμένων καὶ ἐφαρμογὴν τῶν ἐν ὡρισμένοις σημείοις ἐπιτυγχανομένων λύσεων.

---

[1] Πρὸς ἐπίλυσιν συνεχῶς προκυπτουσῶν ἀποριῶν περὶ τῆς φύσεως τοῦ νεοσυσταθέντος Συμβουλίου ἐνέκρινεν ἡ Κεντρικὴ αὐτοῦ Ἐπιτροπή, συνελθοῦσα ἀπὸ 8—15 Ἰουλίου 1950 ἐν Τορόντο τοῦ Καναδᾶ, ἑρμηνευτικὴν ἔκθεσιν τιτλοφορουμένην «Ἡ Ἐκκλησία, αἱ Ἐκκλησίαι καὶ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν» (Ἑλληνικὴ μεταφρ. ἐν «Ὀρθοδοξίᾳ» Κων)πόλεως 1950, Τευχ. 8, σελ. 323—332 καὶ ἐν «Ἐκκλησίᾳ» 1950, ἀρ. 21 σελ. 347 ἑξ.).

Ὀρθὴ βεβαίως κατ' ἀρχὴν ἡ ἰδέα αὕτη, καὶ δὴ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κων)πόλεως κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τὸ πρῶτον ριφθεῖσα καὶ ἐπισήμως ὑποκινηθεῖσα[1], ἐγένετο ὁ κυριώτερος στόχος τῆς κριτικῆς ἐπὶ τοῦ ὅλου ἐγχειρήματος ἕνεκα τῶν ὅρων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἀνελήφθη ἐν Amsterdam ἡ πραγματοποίησις τῆς ἰδέας ταύτης. Ἐντατικωτέρα κριτικὴ ἠσκήθη εὐνοήτως ἀπὸ μέρους τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκείνων μερίδων, αἵ ὁποῖαι δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς «καθολικαὶ» ἢ «καθολικίζουσαι». Αὗται ἀντιπροσωπεύουσαι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σαφῆ ἐκκλησιολογικὴν διδασκαλίαν καὶ μάλιστα περὶ τοῦ ὁρατοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς μετὰ τούτου συνδεδεμένης μυστηριακῆς καὶ ἱεραρχικῆς ἀρχῆς καὶ τάξεως ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ὀργανισμῷ εὑρίσκονται ἀντιμέτωποι ἐν τῇ οἰκουμενικῇ κινήσει, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν συγκεκριμένως ἐν τῷ ἱδρυθέντι «Οἰκουμενικῷ Συμβουλίῳ τῶν Ἐκκλησιῶν», πρὸς τὰ πολυάριθμα προτεσταντικὰ ἐκκλησιαστικὰ τμήματα, τὰ ὁποῖα ἀφίστανται ποικιλοβάθμως τῆς ἀνωτέρω ὑποδηλωθείσης καθολικῆς ἐκκλησιολογικῆς βάσεως. Καὶ συμπεριλαμβάνονται μὲν εἷς τὸ προτεσταντικὸν σύνολον καὶ οἱ Λουθηρανοί, ἐφαπτόμενοι εἴς τινα σημεῖα ἐν τῇ περὶ ἐκκλησίας ἀντιλήψει των τῆς «καθολικῆς» διδασκαλίας καὶ πράξεως ἀλλὰ τὸν Προτεσταντισμὸν συναποτελοῦσι καὶ οἱ Ζβιγκλιανοὶ καὶ οἱ Καλβινισταί, οἱ καλούμενοι μετηρρυθμισμένοι, ἄγαν ριζοσπαστικοὶ εἰς τὰς περὶ ὁρατῆς Ἐκκλησίας ἀπόψεις των, ἔτι δὲ περαιτέρω καὶ ἕτεραι ὁμάδες, εἰς τὰς ὁποίας δὲν προσήκει κἂν ἡ προσωνυμία «Ἐκκλησία» ὡς ἀπορριπτούσας τὰ στοιχειώδη γνωρίσματα τῆς ἐννοίας ταύτης (μυστήρια συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ βαπτίσματος, ἐκκλησιαστικὴν ὀργάνωσιν κ. ἄ.), οἷοι οἱ Κουάκεροι, ὁ Στρατὸς τῆς σωτηρίας κ. ἄ. Μετὰ τῶν τελευταίων τούτων ἐκλήθησαν, ὡς ὀρθῶς παρετηρήθη[2], αἱ «καθολικαὶ» ἐκκλησιαστικαὶ μερίδες καὶ μάλιστα ἡ ἀρχέγονος Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐν Amsterdam, ἵνα συναπο-

---

[1] «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» (Κων)πόλεως) 39,1919σε λ. 277 ἑξ. Πρβλ. Ι. Καρμίρη «Ὀρθοδοξία καὶ Προτεσταντισμὸς» Ἀθῆναι 1937 σελ. 383. Ἀναδημοσίευσιν τοῦ σχετικοῦ διαγγέλματος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὅρα παρὰ Ἰ. Καρμίρη «Ἡ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας καὶ τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐκκλησιῶν» Ἀθῆναι 1946 σελ. 38 ἑξ, Περίληψιν παρὰ Γ. Κονιδάρη «Ἡ θέσις τῆς Καθολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐκκλησιῶν» (τοῦ Amsterdam) ἀνατυπ. ἐκ τῆς «Θεολογίας» Τομ. Κ' 1949 σελ. 9. ἑξ (ὑποσημ.).

[2] Γερασ. Κονιδάρης μν. ἐργ. σελ. 15.

τελέσωσι «Κοινωνίαν Ἐκκλησιῶν», ἤτοι ἑνιαίαν ὀργανικὴν ἔκφανσιν τῆς χριστιανικῆς συνειδήσεως ἐν τῷ κόσμῳ, οὐχὶ μόνον ἐπὶ τῶν φλεγόντων κοινωνικῆς καὶ πρακτικῆς ἐν γένει φύσεως ζητημάτων, ὡς εἶχεν ὑποδείξει τὸ πατριαρχεῖον Κων)πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ πραγματικὴ ἑνότης τῶν ἐκπροσωπουμένων.

Ὁ οἰκουμενισμὸς ἐν τῇ γενικωτέρᾳ αὐτοῦ ἐννοίᾳ, ὡς γενικὸν δηλαδὴ θεολογικὸν αἴτημα, ὡς αὐτοσυνείδησις τῆς εὐθύνης τοῦ συγχρόνου ἐκκλησιαστικοῦ χριστιανικοῦ κόσμου πρὸς ἕνωσιν, πρὸς πραγματοποίησιν καὶ ἀπὸ ἐξωτερικῆς, ἀνθρωπίνης πλευρᾶς τοῦ σχετικοῦ σημείου τῆς ἀρχιερατικῆς τοῦ Κυρίου προσευχῆς (Ἰωανν. 17, 11—21), ὡς καὶ ἐν τῇ εἰδικωτέρᾳ συγκεκριμένῃ αὐτοῦ ἐκδηλώσει διὰ τῶν ἐπαφῶν καὶ τῶν μεγάλων διεκκλησιαστικῶν συνεδρίων τῆς διαρρευσάσης τριακονταετίας, ἀποτελεῖ κατά τε ὀρθόδοξον καθολικὴν καὶ προτεσταντικὴν ἀντίληψιν οὐχὶ τὴν ἐκκλησίαν (Una Sancta) ἢ «ὑπερεκκλησίαν» (ἐκδηλουμένην τυχὸν διὰ τοῦ νεοσυσταθέντος «Συμβουλίου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν») μὲ δικαίωμα ἐπεμβάσεως καὶ ἀσκήσεως ἐλέγχου ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἐκκλησιῶν πρὸς ἐπιβολὴν αὐταῖς ἀποφάσεων, «ἑνώσεων» καὶ τὰ τοιαῦτα. Αἱ μετέχουσαι τῆς κινήσεως «Καθολικαὶ» μερίδες καὶ κατὰ κύριον λόγον ἡ Ὀρθόδοξος ἡμῶν Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐξέλαβον τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος κίνησιν ὡς πεδίον ἔνθα δίδεται εὐκαιρία συναντήσεως, ἀλληλογνωριμίας καὶ ἀλληλοεκτιμήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν κόσμων, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον πρὶν ἀλλήλους ἐκ τῶν ἐγχειριδίων μόνον τῆς Συμβολικῆς, ἂν μὴ τῆς Πολεμικῆς[1]. Ἡ ὑπὸ νέον πρίσμα ἀλληλογνωριμία τῶν ἐκκλησιῶν ἦτο ἐπι-

---

[1] Ἐσχάτως ὁ Γερμανὸς Καθηγητὴς τῆς Ἐκκλ. Ἱστορίας καὶ Ἐκκλησιολόγος E. Benz (Marburg) ἔρριψεν εἰς κοινὴν σύσκεψιν Ὀρθοδόξων καὶ Προτεσταντῶν Καθηγητῶν τῆς Συμβολικῆς τὴν ἰδέαν διαμορφώσεως νέου σχετικοῦ θεολογικοῦ μαθήματος τῆς Οἰκουμενικῆς (Oekumenik, κατὰ τὰ Polemik, Irenik, Symbolik, Mystik κτλ., τὰ ὁποῖα ἐπεκράτησαν ὡς ὅροι παρὰ τοῖς ξένοις). Πρὸς στήριξιν τῶν ἀπόψεών του περὶ τῆς χρησιμότητος διὰ τοὺς προτεστάντας τοῦ νέου τούτου μαθήματος φέρει ὁ Benz ὡς παράδειγμα τὰς ὠφελίας, τὰς ὁποίας ἔχουσι ν' ἀποκομίσωσιν οὗτοι ἐκ τῆς ἐν οἰκουμενικῷ πνεύματι ἐπιστημονικῆς γνώσεως ὑπ' αὐτῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Συγκεκριμένως θέτει τὸ ζήτημα διὰ τοῦ ἐρωτήματος, «ποίαν σημασίαν ἔχει ἡ οἰκουμενικὴ γνωριμία (ἡ οἰκουμενικὴ συνάντησις, die ökumenische Begegnung) μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας διὰ τὸν Προτεσταντισμόν;» Ἐν Kirche und Kosmos - Orthodoxes und evangelisches Christentum» 2 Τεῦχ. σπουδῶν ἐκδιδ. ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπηρεσίας ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς

τακτικὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς ἑνιαίαν πρακτικὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τῶν μεγάλων προβλημάτων τῶν συνταρασσόντων τὴν ἐποχὴν ἡμῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς μελέτην, διαπίστωσιν καὶ διερεύνησιν τῆς φύσεως τῶν ἐν τῇ πίστει διαφορῶν τῶν κεχωρισμένων ἐκκλησιαστικῶν τμημάτων καὶ χριστιανικῶν κόσμων πρὸς διευκόλυνσιν τῆς πραγματοποιήσεως τῆς τελικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνότητος. Ἡ συμφωνία ἐπὶ τῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν πολλοῖς διϊσταμένων κεντρικῶν ἀπόψεων ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ (δογματικῇ) διδασκαλίᾳ ἀποτελεῖ κατ' ὀρθόδοξον καθολικὴν ἀντίληψιν τὴν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ὑπὸ τῆς μηδέποτε ἀπὸ τῆς ἀρχεγόνου χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ οὐσίας (Ὀρθοδοξίας) ἀποκλινάσης Ἐκκλησίας ἀποφασιζομένην καὶ πραγματοποιουμένην ποθητὴν ἕνωσιν τῶν κεχωρισμένων. Ἡ οἰκουμενικὴ κίνησις θὰ ἠδύνατο κατὰ ταῦτα νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν θεολογικὸν προθάλαμον τοῦ τελικοῦ οἰκοδομήματος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνώσεως. Οὕτω εἶχον προσδιορισθῇ οἱ σκοποὶ κατὰ τὸ πρῶτον μέγα οἰκουμενικὸν συνέδριον «πίστεως καὶ τάξεως» ἐν Λωζάννῃ (1927) [1].

Εὐαγγελικῆς Γερμανικῆς Ἐκκλησίας, 1950 σελ. 35 ἑξ. Ἀπαριθμῶν ἐνταῦθα ὁ Benz τὰ σημεῖα τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τοῦ Προτεσταντισμοῦ, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει ἀνάγκην ὁ τελευταῖος οὗτος ν' ἀναγονιμοποιηθῇ διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιδράσεως τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, παραστατικοποιεῖ (ὁ Benz) τὸ ἔργον τῆς ὑπ' αὐτοῦ προτεινομένης νέας θεολογικῆς Ἐπιστήμης (πρόκειται περὶ μεταβολῆς ἐν τῇ ἐννοίᾳ καὶ τῇ μεθόδῳ τῆς ἄχρι τοῦδε Συμβολικῆς ἢ Konfessionskunde), ὑποδηλοῖ δὲ συγχρόνως ὁ αὐτὸς ἐρευνητὴς τὴν ἐν τῷ συγχρόνῳ ἐκκλησιαστκῷ κόσμῳ, οἰκουμενικὴν καθολικὴν ἀποστολήν, ἡ ὁποία πρόκειται ὡς καθῆκον τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ἢ ἐπενεργεῖται ἤδη ἐν μέρει ὑπ' αὐτῆς διὰ τῆς συμμετοχῆς της εἰς τὴν σύγχρονον οἰκουμενικὴν κίνησιν. (Πρβλ. καὶ ἡμέτερα ἄρθρα ἐν «Ἐκκλησία» 15 Ἀπριλ. καὶ 1 Μαΐου 1950).

[1] Ὑπενθυμίζομεν τὸ σχετικὸν σημεῖον τῆς γενικῆς δηλώσεως τοῦ Συνεδρίου τούτου. «Ἀποδεχόμεθα τὴν ἑπομένην σειρὰν ἐκθέσεων ὡς συλλογὴν ὑλικοῦ, ὅπερ πρόκειται νὰ χρησιμεύσῃ ταῖς Ἐκκλησίαις εἰς ἃς ἀνήκομεν, κατὰ τὴν κοινὴν αὐτῶν προσπάθειαν διὰ τὴν ἑνότητα, ὡς συμβουλευτικὸν ὑλικόν. Τὸ συνέδριον ἡμῶν συνεκλήθη διὰ νὰ γίνωσι συσκέψεις ἐπὶ ζητημάτων τῆς πίστως καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως. Ἀποκρούει μετ' ἐμφάσεως (τὴν ἰδέαν), ὅτι συνεκλήθη διὰ νὰ δημιουργήσῃ τοὺς ὅρους τῆς μελλούσης ἐπανενώσεως. Ὁ σκοπός του συνίσταται μᾶλλον εἰς τὸ νὰ διακριβώσῃ μέχρι ποίου σημείου ἐκτείνεται ἐν τῷ συνεδρίῳ ἡ καταφανὴς ἐπὶ βασικῶν ζητημάτων συμφωνία καὶ ποῖα σοβαρὰ σημεῖα τῆς ἀσυμφωνίας ὑπολοίπονται ἔτι, ὡς καὶ εἰς τὸ νὰ προαγάγῃ τὴν περαιτέρω πνευματικὴν ἐργασίαν, ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο ν' ἀποβῇ εἰς τὸ μέλλον ἡ κατευθυντήριος γραμμὴ διὰ νὰ πολλαπλασιασθοῦν τὰ σημεῖα τῆς συμφωνίας» (ἐν «Die Weltkirchenkonferenz für Glauben und

Ἠναγκάσθημεν ν' ἀνακαλέσωμεν εἰς τὴν μνήμην τ' ἀνωτέρω, διότι, παρὰ τὴν ἐν Λωζάννῃ τεθεῖσαν βάσιν καὶ παρὰ τὴν προαναφερθεῖσαν νεωτάτην ἐπεξηγηματικὴν δήλωσιν τῆς κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν περὶ τῆς φύσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἐν αὐτῷ συμμετοχῆς τῶν Ἐκκλησιῶν (ὅρα ἀνωτ. σελ. 8, ὑποσημ. 1, ὅτι ἡ συμμετοχὴ αὕτη δὲν ἐπιφέρει δογματικὰς —ἐκκλησιολογικὰς—συνεπείας διὰ τὰς ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας μέλη), εὑρίσκεται οὐχὶ ἐν ἀδίκῳ ἡ ὀρθόδοξος θεολογικὴ συνείδησις δεικνύουσα σοβαρὰς ἐπιφυλάξεις καὶ ἐκφράζουσα ἀνησυχίας ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς συμμετοχῆς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν καινοφανῆ ἐπίσημον διεκκλησιαστικὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν περιεβλήθη ἀπὸ τοῦ Amsterdam τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν.

Οὐσιώδη τῷ ὄντι διαφορὰν ὡς πρὸς τὴν ἰδιότητα τῶν ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Συμβουλίῳ ἐκπροσώπων τῶν Ἐκκλησιῶν ἀπὸ τοῦ Amsterdam καὶ ἐντεῦθεν ἀποτελεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι οὗτοι παρακάθηνται νῦν εἰς αὐτὸ ὡς ἐπίσημοι ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν των, ὅπερ δὲν συνέβαινε κατὰ τὴν προγενεστέραν περίοδον, κατὰ τὰς ἐπαφὰς καὶ συναντήσεις τῆς Faith and Order. Τὸ νέον τοῦτο σημεῖον, τὸ ὁποῖον ἅπτεται τῆς δογματικῆς Ἐκκλησιολογίας, δέον νὰ γίνῃ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας περισκέψεως ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου[1].

Εὐνόητον κατὰ ταῦτα, ὅτι ἡ αὐστηροτέρα κριτικὴ ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ Amsterdam ἠσκήθη καὶ ἀσκεῖται κατὰ τὸ ἔκτοτε διαρρεῦσαν χρονικὸν διάστημα ἀπὸ μέρους πολλῶν μελῶν τῆς ὀρθοδόξου ἀντιπροσωπείας τῆς ἀναλαβούσης τὴν εὐθύνην τῆς ἐκπροσωπήσεως τοῦ ὅλου ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ κόσμου.[1]

Kirchenverfassung. Amtlicher Deutscher Bericht über die Weltkirchenkonferenz zu Lausanne» ἐκδ. ὑπὸ Hermann Sasse Berlin 1928, σελ. 530.

[1] Πρβλ Ι. Καρμίρη «Ἡ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς κλπ.» σελ. 48.

[2] Ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὰς κάτωθι ἐκθέσεις καὶ κρίσεις ἑλλήνων Ἱεραρχῶν καὶ καθηγητῶν Θεολογίας περὶ τοῦ Συνεδρίου τοῦ Amsterdam· Βασιλ. Ἰωαννίδου «Τὸ ἐν Ἀμστελοδάμῳ πρῶτον συνέδριον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν» (ἐν «Γρηγόριος Παλαμᾶς», Θεσ)νίκη 1948. τευχ. θ—ιβ καὶ ἀνατύπωσις ἀποσπάσματα ἐξ αὐτοῦ ἐν γερμανικῇ μεταφράσει παρ' ἡμῶν ἐν «Internationale Kirchliche Zeitschrift», Βέρνη, 1949, τευχ. 4 σελ. 266—271).

Ἰ Καρμίρη «Ἡ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας καὶ τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐκκλησιῶν». Ἐν Ἀθήναις 1949, (ἀνατυπ. ἐκ τῆς «Ἐκκλησίας» 1949), Γερασ. Κονιδάρη «Ἡ θέσις τῆς Καθολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ «Κοινωνίᾳ τῶν Ἐκκλη-

Τὴν εὐθύνην τῶν ἐν Amsterdam παρευρεθέντων ὀρθοδόξων, ἑλλήνων καὶ ῥώσσων τῆς διασπορᾶς ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ (ὑπαγομένων ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κων/πόλεως), ἐπαυξάνει ἀκριβῶς τὸ γεγονός, ὅτι ἐκ λόγων ἀσφαλῶς μὴ ἐκκλησιαστικῆς καὶ θεολογικῆς φύσεως μέγα μέρος τοῦ ὀρθοδόξου κόσμου καὶ μάλιστα οὐ μόνον ἡ ἐπὶ τριακοντίαν ἤδη ὑπὸ τὰς γνωστὰς δυσμενεῖς συνθήκας διαβιοῦσα Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ρωσσίᾳ, ἀλλὰ καὶ αἱ αὐτοκέφαλοι Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι τῶν πλείστων βαλκανικῶν χωρῶν καθὼς καὶ δύο ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων Πατριαρχείων (Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας), τμήματα δηλαδὴ τῆς Ὀρθοδοξίας, τὰ ὁποῖα εἶχον λάβει δραστηρίως ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὴν προγενεστέραν περίοδον τῆς Οἰκουμενικῆς κινήσεως, δὲν μετέσχον

σιῶν» (Amsterdam) ἐν Ἀθήναις 1949, (ἀνατυπ. ἐκ τῆς «Θεολογίας» τόμ. Κ' 1949). Ἀρχιμ. Ἀθηναγόρα Κοκκινάκη (νῦν Ἐπισκόπου Ἐλαίας) «Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν ἐξ ἀπόψεως ὀρθοδόξου». Ἔκθεσις πρὸς τὴν Α. Θ. Π. τὸν Οἰκουμ. Πατριάρχην κ. κ. Ἀθηναγόραν ἐπὶ τοῦ Συνεδρίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Ἄμστερνταμ καὶ τῆς ἐν αὐτῷ συμμετοχῆς τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Νέα Ὑόρκη 1949, (ἀνατ. ἐκ τοῦ «Ὀρθοδόξου Παρατηρητοῦ). Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου «Ἡ οἰκουμενικὴ κίνησις καὶ ἡ προσπάθεια τοῦ Amsterdam» ἐν Μυτιλήνῃ 1949 (ἀνατυπ. ἐκ τοῦ «Ποιμένος»). Π. Μπρατσιώτη «Περὶ τὴν οἰκουμενικὴν κίνησιν. Ὑπόμνημα πρὸς τὴν Σ. Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» ἐν «Ενορίᾳ» 1949, ἀριθμ. 71—73. Τοῦ αὐτοῦ «Ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας» ἐν «Ἐνορίᾳ» 1950 ἀριθμ. 108. «Οἰκουμενικὴ κίνησις». Ἀπὸ τὴν ἐπίσησον ἔκθεσιν τῆς πλειοψηφίας τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας, ἥτις μετέσχε τῆς ἐν Ἀμστελοδάμῳ «πρώτης Συνελεύσεως τῶν Ἐκκλησιῶν» ἐν «Ἐνορίᾳ» 1949 ἀριθ. 76—77 Μητροπολίτου Κορινθίας Μιχαὴλ (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς) «Κοινωνία Ἐκκλησιῶν» ἐν «Ἐκκλησίᾳ» 1949 ἀριθ. 5, σελ. 65 ἑξ. Τοῦ αὐτοῦ «Περὶ τὸ Συνέδριον τοῦ Ἀμστελοδάμου» ἐν «Ἐκκλησίᾳ» 1949 ἀριθ. 13 σελ. 210 ἑξ. Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ (†) «Audiatur et altera pars» ἐν «Ἐκκλησίᾳ» 1949 ἀριθ. 8 σελ. 122 ἑξ. Μητροπολίτου Ἐδέσσης Παντελεήμονος «Κοινωνία Ἐκκλησιῶν» αὐτόθι σελ. 123 ἑξ. Μητροπολίτου Σάμου Εἰρηναίου «Ἔκθεσις περὶ τῆς ἐν Ἄμστερνταμ Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν» Ἀθῆναι 1950 Κ. Μπόνη «Ἡ Καθολικὴ (παγκόσμιος) Ἐκκλησία ἐν τῷ Σχεδίῳ τοῦ Θεοῦ» ἐν «Γρηγόριος Παλαμᾶς» Θεσ)νίκη 1950 τεῦχ. α' σελ. 12 ἑξ. Ἀρχιμ. Παρθενίου Πολάκη «Πρὸς ὁμόσπονδον προτεσταντικὴν συγκέντρωσιν» ἐν «Ὀρθοδοξίᾳ» Κων/πόλεως 1950 Τεῦχ. 7 σελ. 268 ἑξ. Μητροπολίτου Ἐδέσσης Παντελεήμονος «Τὸ Συνέδριον τοῦ Ἀμστελλοδάμου» ἐν «Ἐκκλησίᾳ» 1950, ἀριθ. 22, σελ. 362 ἑξ. Κρίσεις Ὀρθοδόξων μὴ ἑλλήνων ὅρα εἰς Bertold Spuler «Orthodoxe Verlautbarungen zur Amsterdamer ökumenischen Tagung von 1948» ἐν «Internat. Kirdiliche Zeitrchrift» 40, 1950 τεῦχ. 2. σελ. 69 ἑξ. πρβλ. καὶ W. Menn «Die ökumenirche Bewegung seit Amsterdam».

τοῦ Συνεδρίου τοῦ Amsterdam.[1] Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι πρωτοβουλίᾳ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας συνεκρότησαν αἱ ἀνωτέρω Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος (1948) ἐκκλησιαστικὸν συνέδριον ἐν Μόσχᾳ κατὰ τὸ ὁποῖον, μεταξὺ ἄλλων ἀποφάσεων, ἔλαβον οἱ ἐκεῖ συνελθόντες καὶ συγκεκριμένην ἀρνητικὴν θέσιν ἔναντι τοῦ μετ᾽ ὀλίγον τότε μέλλοντος νὰ συνέλθῃ συνεδρίου τοῦ Amsterdam.[2]

---

[1] Περὶ τούτου ἐξέφρασε τὴν λύπην του ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ὀρθοδόξου ἀντιπροσωπείας ἐν Amsterdam, ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀοίδιμος Μητροπολίτης Θυατείρων Γερμανὸς ἐν τῇ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀναγνωσθείσῃ δηλώσει ὡς καὶ τὴν ἐλπίδα, ὅτι εἰς τὸ μέλλον θὰ καταστῇ δυνατὸν καὶ εἰς τοὺς μὴ παρευρεθέντας ν᾽ ἀναθεωρήσωσι τὴν στάσιν των καὶ νὰ συμμετέχωσι τοῦ λοιποῦ εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Οἰκουμενικῆς κινήσεως.

Εἰς τὸ γεγονὸς τῆς ἀρνήσεως συμμετοχῆς τοῦ ῥωσσικοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ Amsterdam ἀφιέρωσεν ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν W. A. Visser't Hooft κατὰ τὴν προκαταρκτικὴν λογοδοσίαν του (συνεδρία τῆς 23 Αὐγούστου) μακρὸν σχόλιον. (Ὅρα 5. Τομ. τῆς γερμανικῆς ἐκδ. τῶν κατὰ τὸ Amsterdam «Die Unordnung der Welt und Gottes Heilsplan» 5 Band. Die erste Vollversammlung des ökumenischen Rates der Kirchen. Furche—Verlag, Tübigen σελ. 34).

Ὁ Karl Bath ἡρμήνευσε τὴν ἀπουσίαν τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας (ὅπως καὶ τὴν τοῦ Βατικανοῦ) ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ Amsterdam ὡς θέλημα Θεοῦ πρὸς προφύλαξιν τῶν ἐκεῖ συνελθόντων ἀπὸ ὑπερμέτρους ἐλπίδας περὶ τῶν δυνατοτήτων αὐτῶν καὶ τῶν σχεδίων των (ἐνθ. ἀν. σελ. 38).

Ὁ γνωστὸς ἐκ τῶν παλαιοτέρων σκαπανέων τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως καὶ εἰρηνιστὴς Friedr. Siegmund—Schultze σχολιάζων τὴν ἀπουσίαν τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας ἀπὸ τοῦ Amsterdam καὶ ταυτίζων προφανῶς σύμπασαν τὴν Ὀρθοδοξίαν πρὸς τοὺς ἐκεῖ (ἐν Amsterdam) μὴ παρευρεθέντας ὀρθοδόξους, ἐκφράζει τὴν βαθεῖαν λύπην του, διότι διὰ τῆς ἀπουσίας ταύτης ἀπώλεσεν ἡ οἰκουμενικὴ κίνησις, προσωρινῶς, ὡς θέλει νὰ ἐλπίζῃ «τὴν σημαντικωτέραν ἐξέλιξιν ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ, τὴν μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν τῆς Οἰκουμενικῆς κινήσεως, τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δωρηθεῖσαν αὐτῇ συμπερίληψιν τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τῷ κοινῷ μετώπῳ ἐργασίας». (ἐν «Oekumenische Einheit», Archiv für ökumenisches und soziales Christentum ἐκδ. ὑπὸ Friedr. Heiler καὶ Friedr. Siegm. Schultze. Τεῦχ. 1. 1948 σ. 139.

[2] Αἱ ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου τῆς Μόσχας ἐξεδόθησαν γαλλιστὶ εἰς ἰδιαίτερον τεῦχος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας «Journal du Patriarchat de Moscou. N° special, 1948 (editions du Patriarchat de Moscou» καὶ γερμανιστὶ ὑπὸ τοῦ τμήματος ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς Εὐαγγελικῆς Γερμανικῆς Ἐκκλησίας. «Dokumente der orthodoxen Kirche zur ökumenischen Frage» Heft 1 «Die Moskauer orthodoxe Komnferenz von Juli 1948». Ἡ περὶ τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως ἀπόφασις ἐν μὲν τῇ γαλλικῇ ἐκδόσει σελ. 29—30 ἐν δὲ τῇ γερμανικῇ σελ. 39—41.

Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι τὰ ἐλατήρια τὰ κινήσαντα εἰς τὴν σύγκλησιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐκκλησιαστικοῦ συνεδρίου ἐν Μόσχᾳ ὥς καὶ αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ εἶναι κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον πολιτικῆς φύσεως,[1] ἐν συναρτήσει εὑρισκόμενα πρὸς τὴν ὅλην πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν διαμάχην, ἡ ὁποία κρατεῖ εἰς ἔντασιν καὶ ἀναστάτωσιν τοὺς δύο κόσμους τοὺς καλουμένους συμβατικῶς ἀνατολικὸν καὶδυτικόν.

Διὰ τὸν κατὰ κύριον λόγον πολιτικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐκείνου συνεδρίου δὲν δύνανται αἱ κατ᾿ αὐτὸ ληφθεῖσαι ἀποφάσεις νὰ ἔχωσιν ἄμεσον δεσμευτικὸν χαρακτῆρα διὰ τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς Ὀρθοδοξίας, τὸ ὁποῖον ἐξ ἐλευθέρας ἐνσυνειδήτου προαιρέσεως, κατόπιν ἀναμετρήσεως τῶν εὐθυνῶν καὶ τῶν ἐκ τῆς ἐν τῇ οἰκουμενικῇ κινήσει συνεργασίας του συνεπειῶν διὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ γενικώτερον διὰ τὴν χριστιανικὴν ὑπόθεσιν ἐν τῷ κόσμῳ, παρευρέθη εἰς τὸ Amsterdam καὶ ἀνέλαβε τὴν (ἠθικὴν) ὑποχρέωσιν νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐνεργὸν ταύτην συμμετοχὴν καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Ἀλλὰ τὰ ἐν Μόσχᾳ περὶ τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως καὶ ἄλλων φλεγόντων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων (σχέσεις πρὸς τὸ Βατικανόν, ἀγγλικανικαὶ χειροτονίαι, ἡμερολογιακὸν ζήτημα κ. λ π.) ὥς ἀπὸ ὀρθοδόξου πλευρᾶς ἀποφασισθέντα καὶ ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου διατυπωθέντα[2] ἔχουσι διὰ τὸ ἐλεύθερον τμῆμα τῆς Ὀρθοδοξίας κατὰ τοῦτο

---

[1] Ὀρθῶς παρατηρεῖ καὶ ὁ γερμανὸς Καθηγητὴς E. Wolf, θέτων ὑπὸ τὴν ἱστορικοδογματικὴν κριτικὴν (ἐξ ἀπόψεως προτεσταντικῆς) τὰς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου, ὅτι «es ist die etwas peinliche Situation, dass man an ein solches Dokument mit einem gewissen Mistrauen und einer in voraus ausgesprochenen Verdächtigung herangeht. Aber es gibt eine Reihe von Verdachtsgründen, die diese Fragestellung doch als unausweichlich erscheinen lassen» (ἐν «Orthodoxie und Evangelisches Christentum» Studienheft Nr. 1. ἐκδ. ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς Γερμανικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας 1949, σελ. 55.

[2] Δέον ν᾿ ἀναμολογηθῇ, ὅτι ὑπὸ τῶν ἐν Μόσχᾳ συνελθόντων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν κατεβλήθη πᾶσα προσπάθεια, ὅπως αἱ ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου των περικαλυφθῶσι δι᾿ ἀκραιφνοῦς ὀρθοδόξου ὁρολογίας καὶ φρασιολογίας. Ἀλλ᾿ ἐπὶ πολλῶν σημείων θὰ ἐξεφράζοντο ἀσφαλῶς ἄλλως οἱ ἐν Μόσχᾳ συνελθόντες, ἂν ἐκινοῦντο πραγματικῶς ἐλευθέρως εἰς τὰς ἐνεργείας των καὶ ἦσαν πολιτικῶς ἀνεπηρέαστοι εἰς τὰς ἀποφάσεις των. Πρβλ. καὶ ὅσα σχετικῶς παρατηρεῖ ὁ Gerhard Strattenwert (ἐν τῷ προμνημονευθέντι τεύχει σπουδῶν τῆς Γερμανικῆς Ἐκκλησίας σελ. 87). «Es ist kein Zweifel, dass in den Moskauer Dokumenten eine Kirche spricht. Es ist ebenso wenig ein Zweifel, dass in diesen Dokumenten auch Aussagen enthalten sind, die nicht dem Implns der Kirche entsprechen»,

ἔμμεσον δεσμευτικὸν χαρακτῆρα, καθ' ὅσον θέτουσι τοῦτο πρὸ τῆς εὐθύνης νὰ καταδείξῃ διὰ τῆς περαιτέρω στάσεώς του, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ ὄντως ἐλευθέρως ἐνεργοῦν τμῆμα τῆς Ὀρθοδοξίας. Αἱ ἀποφάσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνελεύσεως τῆς Μόσχας ὑπαγορεύουν εἰς τὸ ἐλεύθερον τμῆμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀπὸ τριακονταετίας χαραχθεῖσαν πορείαν τῆς εὐθαρσοῦς ἀντιμετωπίσεως τῶν ἑτεροδόξων, ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι οὕτως ἐνεργοῦν, ἐνεργεῖ διὰ τὸ συμφέρον καὶ μόνον τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς πίστεως, ἤτοι καθαρῶς καὶ μόνον διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ συνείδησις αὕτη ἐπεκράτησεν ἀπαρασαλεύτως κατὰ τὴν τριακονταετῆ παράδοσιν τῆς συμμετοχῆς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν οἰκουμενικὴν κίνησιν.

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΟΡ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ
Καθηγητὴς Ἀνωτέρου Ἐκκλ. Φροντιστηρίου Θεσ)νίκης

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΦΩΤΙΣΜΟΥ

Ἕνας ἱερεὺς διηγήθη τὰ ἑξῆς, τὰ ὁποῖα παρετήρησε κατὰ τὸν κατ' οἶκον φωτισμόν, τὸν ὁποῖον ἔκαμεν εἰς τμῆμα τῆς ἐνορίας του ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανείων, καὶ τὰ ὁποῖα νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι ἄσκοπον νὰ γνωσθῶσιν ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Γρηγορίου Παλαμᾶ», τοῦ ὀργάνου τούτου τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἱερατικοῦ Συνδέσμου, ὥστε νὰ δοθῇ εὐκαιρία νὰ γίνουν μερικαὶ σκέψεις μεταξὺ τῶν ἱερέων διὰ τὸν τρόπον τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς παρουσιαζομένης καταστάσεως:

1) Δυσάρεστα: Εἰς πλούσιον οἶκον μετὰ τὴν κροῦσιν τῆς θύρας ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἀνοίγει ἡ θύρα τῆς κουζίνας, παρουσιάζεται ἡ βοηθὸς τοῦ οἴκου (ὑπηρέτρια ὅπως ἀποκαλεῖται ὑπὸ τῶν «κυριῶν»), ἥτις μόλις εἶδε τὸν ἱερέα μὲ τὸν Σταυρὸν εἰς τὴν χεῖρα, εἰσέρχεται καὶ συμβουλεύεται τὸν οἰκοδεσπότην ἢ τὴν οἰκοδέσποιναν καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανέρχεται διὰ νὰ εἴπῃ εἰς τὸν ἀναμένοντα ἱερέα: «Αὐτὴν τὴν στιγμὴν δὲν εἶναι κανεὶς ἐδῶ». Δηλαδή, «μοὶ εἶπον νὰ εἰπῶ πῶς δὲν

εἶναι ἐδῶ». Ὁ ἱερεὺς παρετήρησε: «εἶσθε σεῖς». Εἰς ἀπάντησιν ἐκλείσθη ἡ θύρα. Εἰς ἄλλον οἶκον. Ἀνοίγει τὴν θύραν ἡ οἰκοδέσποινα, ἡ ὁποία μόλις εἶδε τὸν ἱερέα λέγει πρὸς αὐτόν: «περιμένετε». Ὁ ἱερεὺς ἀνέμενεν ἐπ' ἀρκετόν, καὶ ἐπειδὴ ἡ οἰκοδέσποινα δὲν ἐνεφανίσθη ἠναγκάσθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς ἄλλο διαμέρισμα, τὸ ὁποῖον ἤνοιξεν εὐθὺς μόλις εἰδοποιήθη ὁ ἔνοικος. Εἰς ἄλλας οἰκίας ἐδέχθησαν τὸν ἱερέα ἀλλὰ μὲ κἄποιαν ψυχρότητα, τὴν ὁποίαν διέκρινεν εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὴν ἐν γένει συμπεριφορὰν τῶν ἐνοίκων. Εἰς ἕνα μεγάλο ἐμπορικὸν κατάστημα, μόλις εἰσῆλθεν ὁ ἱερεὺς ἐπρότεινε τὸν Σταυρόν, πρὸς ἀσπασμόν, εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Καταστήματος, ὅστις ἠρνήθη νὰ ἀσπασθῇ. Ὁ ἱερεὺς ἐφώτισεν ἀκολούθως τοὺς ὑπαλλήλους καὶ πελάτας καὶ ἀπήρχετο, ἐνῷ ὁ Διευθυντὴς ἐπρότεινε τὴν χεῖρα εἰς τὸν ἱερέα διὰ νὰ τὸν . . . πληρώσῃ. Ὁ ἱερεὺς ἀπήντησεν εἰς τὸν καταστηματάρχην μὲ τὸν τρόπον καθ' ὃν οὗτος ἐφέρθη πρὸς αὐτὸν ἐν ἀρχῇ. Ἠρνήθη νὰ λάβῃ τὴν ἀμοιβήν. Καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἐνῷ δὲν ἐδέχοντο νὰ ἀσπασθοῦν τὸν Σταυρὸν ἐπεχείρουν νὰ δώσουν κἄτι εἰς τὸν ἱερέα, ὅστις ἠρνεῖτο νὰ τὸ λάβῃ μὲ τὴν πληροφορίαν ὅτι ἡ ἐπίσκεψίς του δὲν εἶχε σκοπὸν εἰσπράξεως ἀλλὰ προσφορᾶς. Εἰς τὸ τμῆμα τοῦ ἱερέως ὑπῆρχε καὶ ἐργοστάσιον κατεργασίας καπνοῦ. Ἐπὶ δύο κατὰ σειρὰν ἔτη ἐπεχείρησε νὰ εἰσέλθῃ ἀλλ' ἠμποδίσθη ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ. Τὴν πρώτην φορὰν ἡ συνάντησις ἐγένετο ἐντὸς τοῦ Γραφείου τοῦ Διευθυντοῦ, ὁ ὁποῖος ἔκπληκτος εἰς τὴν θέαν ἱερέως, ζητοῦντος νὰ φωτίσῃ τοὺς ἐργάτας εἶπε: «Ἐπὶ εἴκοσι καὶ πλέον ἔτη εὑρίσκομαι ἐδῶ καὶ πρώτην φορὰν συμβαίνει αὐτό. Δὲν εἶναι δυνατὸν τοῦτο διότι θὰ ἀπασχοληθοῦν οἱ ἐργάται ἀπὸ τὴν ἐργασίαν των». Ὁ ἱερεὺς παρετήρησεν, ὅτι ὁ σκοπός του ἦτο ὄχι νὰ εἰσπράξῃ ἀλλὰ μόνον νὰ φωτίσῃ τοὺς ἐργάτας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν ἐπρόκειτο νὰ δεχθῇ χρηματικὴν ἀμοιβήν. Εἰς κάθε προσπάθειαν καὶ ἐπιχείρημα τοῦ ἱερέως ἡ ἀπάντησις τοῦ Διευθυντοῦ ἦτο ἀρνητική. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἡ συνάντησις ἐγένετο εἰς τὸν διάδρομον ἔξω τοῦ Γραφείου τοῦ Διευθυντοῦ, ὅστις εἶπεν εἰς τὸν ἐπισκεφθέντα αὐτὸν ἱερέα, ὅτι τὴν φορὰν αὐτὴν εἶχεν ὀλίγους μόνον ἐργάτας. Ὁ ἱερεὺς ἐζήτησε καὶ τοὺς ὀλίγους νὰ φωτίσῃ. Ὁ Διευθυντὴς πρὸ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ ἱερέως λέγει εἰς ἕνα κλητῆρα: «Φρόντισε αὔριον, ὅταν θὰ σχολάσουν οἱ ἐργάται τὸ μεσημέρι, νὰ στέκεται ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν εἴσοδον καὶ ὅσοι θέλουν ἂς φωτισθοῦν». Ἐννοεῖται, ὅτι τὴν περιφρονητικὴν ταύτην λύσιν δὲν ἐδέχθη ὁ ἱερεύς, τοῦ ὁποίου ἐπιθυμία ἦτο νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς ἐργάτας καθ' ὃν χρόνον θὰ εἰργάζοντο, ὅπως

ἔκαμεν εἰς ἄλλα ἐργοστάσια. Τὰ ἀνωτέρω ἐμπόδια καὶ αἱ δυσκολίαι, τὰς ὁποίας συνήντησεν ὁ ἱερεὺς εἰς τὸ ὡς ἄνω καθῆκον του θ᾽ ἀπεγοήτευον ἴσως αὐτὸν καὶ θὰ τὸν ἠνάγκαζον νά διακόψῃ τὸν φωτισμόν, ἐὰν δὲν συνέβαινον ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τὰ ἑξῆς:

2) Εὐχάριστα: Εἰς μίαν οἰκίαν μόλις εἰσῆλθεν ὁ ἱερεὺς εἶδε τοὺς ἐνοίκους νὰ γευματίζουν καὶ ἐζήτησε συγγνώμην διότι εἰς ἀκατάλληλον ὥραν τοὺς ἐπισκέπτεται. Πάντες ἠγέρθησαν ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ Σταυροῦ καὶ ὁ οἰκοδεσπότης λέγει ἐπισήμως: «Ὁ Σταυρὸς ἔχει δικαίωμα νὰ εἰσέρχεται ὅπου θέλει καὶ ὅταν θέλει». Εἴς τινα ἐργοστάσια ὅπου ἐργάζονται πολλοὶ ἐργάται ἢ ἐργάτριαι οἱ Διευθυνταὶ ἔδιδον ὁδηγὸν ὑπάλληλον ἵνα ὁδηγήσῃ τὸν ἱερέα εἰς ὅλα τὰ διαμερίσματα ὅπου μὲ ἐνθουσιασμὸν οἱ ἐργαζόμενοι ἠσπάζοντο τὸν Σταυρόν. Ἄλλοι Διευθυνταὶ ἐργοστασίων ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ Σταυροῦ διέτασσον τὴν διακοπὴν τῆς λειτουργίας τῶν μηχανημάτων μέχρις ὅτου ἐφωτίζοντο πάντες οἱ ἐργάται καὶ ἀπήρχετο ὁ ἱερεύς. Εἴς τι Νοσοκομεῖον ὁ Διευθυντὴς αὐτοῦ, οἱ ἰατροὶ καὶ πάντες οἱ νοσηλευόμενοι μετὰ χαρᾶς καὶ συγκινήσεως ἠσπάσθησαν τὸν Σταυρὸν καὶ ἐφωτίσθησαν. Ὁ ἱερεὺς ἐπεσκέφθη καὶ τὰ Σχολεῖα τῆς ἐνορίας του καὶ ἐφώτισεν ἑκάστην τάξιν κατὰ τὴν ὥραν τῆς παραδόσεως τῶν μαθημάτων. Καθηγηταὶ καὶ μαθηταὶ μετὰ συγκινήσεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἔβλεπον τὸν ἱερέα νὰ διακόπτῃ τὸ μάθημά των διὰ νὰ τοὺς φωτίσῃ. Μετά τινας συντόμους συμβουλάς, τὰς ὁποίας ἀπηύθυνεν ὁ ἱερεὺς πρὸς τοὺς μαθητὰς ἠκούσθησαν καθηγηταὶ νὰ ἐκφράζουν μὲ εὐλάβειαν τὰς εὐχαριστίας των διὰ τὴν ἱερὰν ἐπίσκεψιν. Εἷς Γυμνασιάρχης μόλις εἶδε τὸν ἱερέα εἰς τὸ Γραφεῖον του ἐνεθουσιάσθη καὶ συνώδευσεν ὁ ἴδιος αὐτὸν εἰς τὰς αἰθούσας διδασκαλίας. Ἕτερος εἶπε: «Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν ἔμπρακτον αὐτὴν πρωτοβουλίαν τῆς Ἐκκλησίας», Γενικὸς ἐνθουσιασμὸς τῶν χριστιανῶν παρατηρεῖται, ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ Σταυροῦ. Ἄλλοι ζητοῦν νὰ φωτισθοῦν ἐκτὸς τῶν ἐμψύχων καὶ τὰ ἄψυχα καὶ ἄλλοι παραπονοῦνται διότι ὁ ἱερεὺς ἐβράδυνε νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ. Πολλοὶ παρακαλοῦν τὸν ἱερέα νὰ καθίσῃ νὰ ἀναπαυθῇ. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐλάβεια τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ τῇ ἐπισκέψει τοῦ Σταυροῦ εἰς τὸν οἶκον των παρατηρεῖται ὄχι μόνον μεταξὺ πτωχῶν καὶ ἁπλοϊκῶν ἀλλὰ καὶ μεταξὺ πλουσίων, ἐπιστημόνων καὶ πάσης καινωνικῆς τάξεως πιστῶν. Ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ Σταυροῦ ἐγείρονται, εὐλαβῶς ἀσπάζονται αὐτὸν καὶ φωτίζονται ὑπὸ τοῦ ἱερέως.

Τὰ ἀνωτέρω διηγήθη ἕνας ἱερεύς. Ἀσφαλῶς δὲ παρόμοια περιστατικὰ θὰ ἔχουν νὰ διηγηθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι ἱερεῖς ἐκ τῆς μετὰ τῶν

Χριστιανῶν τῆς ἐνορίας των ἐπικοινωνίας των. Νομίζομεν δέ, ὅτι ταῦτα δὲν πρέπει νὰ μένουν ἀπαρατήρητα ἀλλὰ ἀνάγκη εἶναι νὰ δοθῇ ἰδιαιτέρα προσοχὴ εἰς ταῦτα ὥστε νὰ ληφθοῦν τὰ ἀπαιτούμενα μέτρα διὰ τὸ πνευματικὸν συμφέρον τόσον τῶν ἱερέων ὅσον καὶ τῶν ἐνοριτῶν των.

Καὶ ἐν πρώτοις διατὶ ἀρνοῦνται τινὲς ἐκ τῶν λεγομένων Χριστιανῶν νὰ δεχθοῦν εἰς τὸν οἶκον των τὸν ἱερέα; (Ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι αὐτὸν κυρίως δὲν δέχονται καὶ ὄχι τὸν Σταυρόν). Ἡ ἄρνησις αὕτη, παρατηρουμένη εἰς ἐλάχιστον, εὐτυχῶς ποσοστόν, δυνάμενον νὰ καθορισθῇ περίπου εἰς 2 %, ὀφείλεται βεβαίως εἰς τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν πρὸς τὰ πνευματικὰ ἀδιαφορίαν. Ἀλλὰ μήπως ἡ ἀσεβὴς αὕτη στάσις ἔχει σχέσιν τινὰ καὶ μὲ τὴν ἀπρεπῆ διαγωγὴν καὶ τὴν ἀπληστίαν τινῶν ἐκ τῶν ἱερέων; Τότε ἀλλοίμονον, διότι ἀποκαλύπτονται οὗτοι κακοὶ ποιμένες, ἀποβλέποντες εἰς τὸ νὰ ὠφελῶνται ὑλικῶς ἐκ τοῦ ποιμνίου των χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικήν του πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν. Καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καλῶς τιμωροῦνται διὰ τῆς ἀπέναντί των τοιαύτης στάσεως τῶν ἐνοριτῶν των. Θὰ πρέπῃ δὲ τὰ φαινόμενα ταῦτα νὰ συνετίσουν αὐτοὺς ὥστε νὰ προσέξουν νὰ ἐκτελοῦν εἰς τὸ ἑξῆς πιστῶς τὰ καθήκοντά των διότι ἄλλως θὰ ἐπισύρουν ἐπ᾽ αὐτῶν τὴν τοῦ δικαίου Θεοῦ αἰωνίαν τιμωρίαν ὅταν κληθοῦν ἐνώπιόν Του ἵνα δώσουν λόγον τῶν πράξεών των.

Ἐξ ἄλλου τὰ ὅσα εὐχάριστα παρατηροῦνται εἶναι ἐνδεικτικὰ τῆς πίστεως, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ λαὸς πρὸς τὸν Σταυρὸν καὶ πρὸς τὸν ἐπ᾽ αὐτοῦ προσηλωθέντα Χριστόν. Διὰ τοῦτο οἱ Χριστιανοὶ αἰσθάνονται μέγαν σεβασμὸν καὶ ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην πρὸς τοὺς πνευματικοὺς ποιμένας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀναμένουν ἐνδιαφέρον καὶ ἐργασίαν διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν προαγωγὴν τοῦ ποιμνίου των. Ἡ σημερινὴ κοινωνία εἶναι παρατηρημένον, ὅτι ἀφ᾽ ἑνὸς λόγῳ τῆς προσηλώσεώς της εἰς τὰ ὑλικὰ ἀγαθὰ ὠθεῖται πρὸς τὴν ἀπιστίαν, ἀφ᾽ ἑτέρου ὅμως λόγῳ τῆς ἐκ τῶν πολέμων δυστυχίας καὶ τῶν δεινοπαθημάτων ὑπὸ τῶν ὁποίων μαστίζεται ζητεῖ λύτρωσιν. Ἀλλ᾽ ἡ πραγματικὴ λύτρωσις εἶναι βέβαιον, ὅτι εὑρίσκεται μόνον εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως. Διὰ νὰ πιστεύσῃ ὅμως ἡ κοινωνία εἶναι ἀπαραίτητον νὰ βοηθήσουν ὡρισμένοι παράγοντες. Εἷς ἐκ τῶν παραγόντων, μάλιστα ὁ κυριώτερος, εἶναι ὁ ἱερεύς.

Τὰ ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος ἀναφερόμενα δυσάρεστα καὶ εὐχάριστα, τὰ παρατηρηθέντα κατὰ τὸν κατ᾽ οἶκον φωτισμόν λέγουν πολ-

λὰ περὶ τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἐργασθοῦν οἱ ἱερεῖς. Τὸ ἔργον αὐτῶν εἶναι ὑψηλόν. Ἐτάχθησαν πνευματικοὶ ποιμένες τῆς κοινωνίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὀφείλουν νὰ ἐπιδράσουν εὐεργετικῶς διὰ τοῦ χριστιανικοῦ παραδείγματός των πρῶτον καὶ ἔπειτα διὰ τοῦ λόγου των. Ἀναμένει τοῦτο ἐναγωνίως ἡ κοινωνία καὶ πρὸ πάντων ὁ Ἀρχηγὸς τῆς πίστεώς μας, ἕτοιμος νὰ βραβεύσῃ τοὺς καλοὺς καὶ πιστοὺς ἐργάτας καὶ λειτουργούς του.

X.

Η ΘΕΣΙΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΕΝ ΤΗ ΧΩΡΑ ΗΜΩΝ ΞΕΝΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Δὲν πρόκειται νὰ κάμωμεν λόγον εἰς τὴν παροῦσαν διατριβὴν διὰ τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀποστολὴν γενικῶς τῶν Ἐκπαιδευτικῶν. Ἂν τοῦτο εἶχον ὡς βάσιν, εἶμαι βέβαιος, ὅτι τίποτε δὲν θὰ προσέθετον νέον εἰς ὅσα ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν καὶ λέγονται καὶ γράφονται σχετικῶς. Εἶναι τόσον γνωστὴ καὶ ἡ θέσις καὶ ἡ ἀποστολὴ γενικῶς τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ, ὥστε μία ἀπόπειρα ἐκ μέρους μου νὰ γράψω περὶ τούτου, ἴσως καὶ νὰ ἐχαρακτηρίζετο παρὰ τινων—δεδικαιολογημένως κατ' ἐμὲ—ὡς μειοτική τῆς νοημοσύνης καὶ τῶν μελετῶν καὶ τῆς πείρας των.—Δὲν θ' ἀσχοληθῶ λοιπὸν εἰς τὴν παροῦσαν σύντομον διατριβήν μου μὲ τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀποστολὴν ἁπλῶς τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ ἀλλὰ τοῦ Ἕλληνος τοιούτου καὶ ὄχι γενικῶς ἐν τῇ σχολῇ, ἀλλ' ἐν τῇ Ξένῃ τοιαύτῃ.

Πλὴν τῆς δεκατετραετοῦς ἤδη ὑπηρεσίας μου εἰς τὸν εἰς ὃν ὑπηρετῶ τομέα τῆς Ἐκπαιδεύσεως τῶν Ξένων καὶ Μειονοτικῶν Σχολείων, ἔχω καὶ διετῆ ἀκόμη σχεδὸν τοιαύτην κατὰ τὰ ἔτη 1921—22 παρὰ τῇ Γενικῇ Διοικήσει Θράκης ἐν Ἀνδριανουπόλει. Μία λοιπὸν δέκα καὶ ἓξ ἐτῶν ὑπηρεσία, εἰς τὰ Σχολεῖα ταῦτα, μοὶ δίδει νομίζω τὸ δικαίωμα νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι κάποιαν ἀπεκόμισα ἰδίαν πεῖραν, μερικὰ ἀπεκόμισα ἴδια συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα νὰ δύναμαι ν' ἀνακοινώσω εἰς ἄλλους, μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι κάτι θὰ προσθέσω εἰς τὴν ἰδικήν των

πεῖραν, κάτι θὰ διδάξω, εἰς κάτι θὰ διαφωτίσω τοὺς νεωτέρους συναδέλφους.

Κολακεύομαι νὰ πιστεύω ὅτι ἔχω δίκαιον.

Λοιπὸν ἰδιάζουσα, ἐξαιρετική, σημαντικὴ ἡ θέσις καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἕλληνος Ἐκπαιδευτικοῦ εἰς τὰ Ξένα Σχολεῖα. Πρώτιστα καὶ κυριώτατα διὰ δύο λόγους.—Εἶναι δὲ οὗτοι:

Α'. Ὁ Ἕλλην Ἐκπαιδευτικὸς πρέπει νὰ προφυλάξῃ καὶ καθοδηγήσῃ τὸν Ἑλληνόπαιδα, τὸν φοιτῶντα εἰς τὰ Ξένα Σχολεῖα. Νὰ προφυλάξῃ τοῦτον ἀπὸ ὀλισθήματα καὶ νὰ καθοδηγήσῃ τοῦτον εἰς τὸν δρόμον τῶν Ἐθνικῶν μας παραδόσεων. Νὰ τὸν προφυλάξῃ καὶ νὰ τὸν καθοδηγήσῃ. Ἀλλ' ἴσως θὰ διηρωτᾶτο τις εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο: Διατρέχει λοιπὸν κίνδυνον ὁ μαθητής, ὁ Ἑλληνόπαις, φοιτῶν εἰς τὰ Ξένα Σχολεῖα; Προλαμβάνω νὰ δηλώσω ὅτι δὲν ἐννοῶ τὸν κίνδυνον θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς προπαγάνδας.—Ἂν ὑπῆρχεν ἄλλοτε, τοιοῦτος κίνδυνος εἴς τινα τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος Σχολείων, ἄλλοτε, ὁπότε τὰ πλεῖστα τούτων ἐτέλουν μακρὰν παντὸς ἐλέγχου καὶ διὰ νὰ εἰσέλθῃ τις εἴς τινα ἐξ αὐτῶν, ὄχι εἰς ὅλα, ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ἡ συγκατάθεσις τοῦ οἰκείου Προξένου, καὶ ἂν ἄλλοτε εἰς ἀπώτερον παρελθόν, διὰ νὰ μεταβῇ ἀνώτερος Κρατικὸς Λειτουργὸς εἰς μερικὰ ἐξ αὐτῶν ἔπρεπε νὰ περιβληθῇ τὴν ἐπίσημον στολήν του, ὅπως πρὸ ἐτῶν ὅταν Νομάρχης τις ἠθέλησε νὰ ἐπισκεφθῇ μίαν Ἰταλικὴν Σχολὴν νήσου περιεβλήθη τὸ φράκον καὶ ἐφόρεσε τὸν ὑψηλὸν πῖλον του, ἂν ὑπῆρχε λοιπὸν τότε, ἄλλοτε, τοιοῦτος κίνδυνος, τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸ παρελθόν. Καὶ ἂν ὑπάρχῃ τοιοῦτος κίνδυνος τώρα, ὁπότε πλήρης εἰς τὰ τοιαῦτα Σχολεῖα διεξάγεται ὁ ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας ἔλεγχος καὶ εἰς τὰ ὁποῖα καὶ Ἕλληνας Διευθυντὰς ἔχομεν καὶ Ἑλληνικὸν διδακτικὸν προσωπικόν, εἰς τὰ ἰσότιμα προπαντός, ἀσυγκρίτως περισσότερον τοῦ Ξένου τοιούτου, μὲ πλήρη μάλιστα ἐλευθερίαν καὶ κατοχύρωσιν ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων, τὸ σύνολον τῶν ὁποίων σχεδὸν διδάσκεται εἰς τὴν Ἑλληνικήν, δὲν τὸ ἐξετάζω, δὲν εἰσέρχομαι κἂν εἰς τοῦτο. Θεωρῶ τελείως περιττὸν νὰ εἰσέλθω εἰς τοῦτο. Διότι καὶ θὰ ἀπεραντολόγουν ἀσκόπως, καὶ δὲν θὰ ἐξήντλουν τὸ θέμα, καὶ εἰς ἀντιρρήσεις καὶ εἰς διαφορὰν γνωμῶν καὶ ἀντιλήψεων θὰ προσέκοπτον, ἴσως χωρὶς κανὲν θετικὸν καὶ πρακτικὸν κέρδος. Καί, γνωρίζω καὶ δὲν λησμονῶ, ὅτι καὶ ἐγράφησαν πολλὰ καὶ ἐλέχθησαν περισσότερα, κατὰ περιόδους, μὲ πολὺ μένος, καὶ ἠκούσθησαν καὶ ἀκούονται καὶ γνῶμαι καὶ φῆμαι καὶ ἀντιλήψεις. Εἶναι τὸ θέμα τοῦτο καὶ πρέπει νὰ εἶναι τόσον ἐνδιαφέρον καὶ ἀπὸ γενικωτέρας ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐθνικῆς κυρίως ἀπόψεως.

'Εγὼ κάμνων λόγον περὶ κινδύνου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον, ὥς εἶπον πρέπει νὰ προφυλάξωσιν οἱ Ἕλληνες Ἐκπαιδευτικοὶ τοὺς Ἑλληνόπαιδας τῶν Ξένων Σχολείων, ἐννοῶ ἕνα ἄλλον κίνδυνον. ***Τὸν κίνδυνον τῆς θαμβώσεως μερικῶν ἀσθενῶν παιδικῶν ψυχῶν ἀπὸ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν ξένον Πολιτισμόν***, τὸν ὁποῖον συναντοῦν, ὑπὸ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν μορφὴν καὶ ἐκδήλωσιν οἱ Ἑλληνόπαιδες μέσα εἰς μερικὰ Σχολεῖα, ὅπου μὴ κατέχοντες οὗτοι ἀκόμη πλήρως τὸν ἴδιον ἐθνικὸν Πολιτισμὸν καὶ μὴ λαβόντες ἀκόμη πλήρη συναίσθησιν, ποίας ἐνδόξου Φυλῆς τέκνα εἶναι καὶ τίνος μεγαλειώδους Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ κληρονόμοι τυγχάνουσι καὶ τοῦ ὁποίου σημαιοφόροι εὐθαρσεῖς καὶ διάδοχοι ἐνθουσιώδεις καλοῦνται ν' ἀναδειχθῶσιν, διατρέχουσι τὸν κίνδυνον νὰ σχηματίσωσιν ἀσυναισθήτως κάποιαν ἰδέαν κατωτερότητος τοῦ ἰδίου των πολιτισμοῦ ἔναντι τοῦ ξένου. Καὶ εἶναι εὐνόητον ὅτι μία τοιαύτη θάμβωσις εἶναι ἐνδεχόμενον, δὲν ἀποκλείεται, νὰ δημιουργήσῃ μέσα εἰς τὰς ψυχάς των ἀλλοῖα ἢ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔπρεπεν αἰσθήματα. Δὲν θέλω νὰ εἴπω, ὅτι τὰ ξένα Σχολεῖα θὰ ἐπιδιώξωσι τοιοῦτόν τι. Ὄχι. Καθ' ἡμᾶς ὁ τοιοῦτος κίνδυνος προβάλλει ἀφ' ἑαυτοῦ - χωρίς τονίζω καὶ νὰ ἐπιδιωχθῇ τοῦτο - καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιδράσῃ ἀσυναισθήτως εἰς τὰς ἁπαλὰς καὶ μὴ διαμεμορφωμένας εἰσέτι ψυχὰς τῶν Ἑλληνοπαίδων, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἀπεκρυσταλώθησαν ἀκόμη σταθεραὶ καὶ ὑγιεῖς ἀρχαὶ καὶ παραδόσεις. - Καὶ ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν τοιοῦτον κίνδυνον οἱ Ἕλληνες Ἐκπαιδευτικοὶ θὰ προφυλάξωσι τὸν Ἑλληνόπαιδα, χωρὶς νὰ θελήσωσι καὶ νὰ ἐπιδιώξωσι νὰ ὑποβιβάσωσιν εἰς τὰ ὄμματα τῶν Ἑλληνοπαίδων τὸν ξένον πολιτισμόν, τοῦτον ἢ ἐκεῖνον, πᾶσαν θὰ καταβάλωσι - πρέπει νὰ καταβάλωσι - ἀγρύπνως, συστηματικῶς, ἐντατικῶς προσπάθειαν νὰ μὴ διέλθῃ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἀπὸ τὸν νοῦν τῶν Ἑλληνοπαίδων, ὅτι ὁ Ἐθνικὸς ἡμῶν πολιτισμὸς ὑπολείπεται, εἶναι κατώτερος τῶν ξένων τοιούτων καὶ ὅτι ἑπομένως θὰ ἀσφαλίσωμεν καλλίτερον τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ θὰ γίνωμεν ἀνώτεροι ἄνθρωποι, ἂν ὄχι ἀπαρνηθῶμεν τὸν ἴδιον ἡμῶν Πολιτισμόν, ἀλλὰ καὶ ἁπλῶς ἂν ἀδιαφορήσωμεν πρὸς τοῦτον καὶ καταστῶμεν ψυχροὶ καὶ θελήσωμεν νὰ ἐπιχρίσωμεν τὴν ἐμφάνισίν μας μὲ τὸ ἐπίχρισμα αὐτοῦ ἢ ἐκείνου τοῦ ξένου Πολιτισμοῦ.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει προβάλλει ὁ κίνδυνος τῆς τόσον φθοροποιοῦ εἰς τὰς ψυχὰς ἀσθενείας, τῆς ἀσθενείας τῆς Ξενομανίας ἢ Ξενολατρείας. Ὑπῆρχεν ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐθρηνήσαμεν θύματα τῆς ἐπιδημίας ταύτης, ὁπότε πολλοὶ—καὶ ἐγὼ τελευταῖος, ὁ ἔσχατος

μεταξὺ τούτων,—ἔκρουσαν τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου, τοῦ ἐθνικοῦ κινδύνου ἀπὸ τὴν Ξενομανίαν καὶ Ξενολατρείαν.—Ἐνθυμοῦμαι ὅτι πρὸ 40 ἐτῶν ὡμιλήσαμεν διὰ μακρῶν ἐπὶ τοῦ κινδύνου τούτου εἰς τὴν ἰδιαιτέραν μας Πατρίδα, τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, πρὸ 24 δὲ ἐτῶν ἐδώκαμεν τρεῖς διαλέξεις ἐνταῦθα. Ἡ μία τούτων—περὶ Ξενομανίας ἢ Ξενολατρείας—ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ καὶ τότε ἐκδιδόμενον ἄριστον ἀπὸ ἀπόψεως τῆς διασφαλίσεως τῶν πατρίων παραδόσεων Περιοδικὸν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης καὶ τὸ ὁποῖον συνεχίζει καὶ τώρα, τόσον ἐπιτυχῶς, τὴν ἔκδοσίν του «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς».

Διὰ τὴν ἐπίτευξιν ὅμως θετικοῦ ἀποτελέσματος δὲν ἀρκοῦσι μόνον ἡ διδασκαλία, οἱ λόγοι, οἱ ἐθνικοὶ ἀφορισμοὶ καὶ αἱ λυρικαὶ διὰ τὰ κατορθώματα τῆς Φυλῆς μας ἐξάρσεις ἐκ μέρους τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας. Χρειάζεται πρὸ παντὸς ***ἦθος*** τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, ***συμπεριφορά***, ***χαρακτήρ***. Μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ, τοῦ Ἑλληνόπαιδος, ὁ ὁποῖος φοιτᾷ εἰς ξένον Σχολεῖον, γίνεται ἀσυναισθήτως, χωρὶς ποτὲ νὰ τεθῇ παρά τινος τοιοῦτόν τι—μία σύγκρισις μεταξὺ τοῦ Ἕλληνος καὶ ξένου ἐκπαιδευτικοῦ. Ἀλλοίμονον, ἂν ἡ σύγκρισις αὐτὴ εἶναι εἰς βάρος τοῦ Ἕλληνος. Δὲν θέλομεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι εἰς βάρος τοῦ ξένου. Ὄχι, θέλομεν ὅμως νὰ μὴ εἶναι εἰς βάρος τοῦ Ἕλληνος. Διότι ἐκεῖ μέσα—μέσα εἰς τὸ ξένον Σχολεῖον—ὁ Ἕλλην ἐκπαιδευτικός, δὲν εἶναι διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλληνόπαιδος ἁπλοῦς ἐκπαιδευτικός, ὁ δάσκαλος, ἀλλ' εἶναι, διὰ τὸν Ἑλληνόπαιδα, ἡ Φυλή μας, ὁ Πολιτισμός μας, ἡ Ἐθνική μας ὀντότης, τὸ πᾶν, κάτι τὸ ἀνέκφραστον καὶ ἀσύλληπτον ἀπὸ ἀπόψεως συγκεκριμένου διὰ λέξεων καθορισμοῦ.

Καὶ δὲν θέλω μὲν νὰ εἴπω ὅτι πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ κερδίσωμεν τὴν ἀκήρυκτον αὐτὴν μάχην τῆς συγκρίσεως, ἡ ὁποία μάχη ἐπαναλαμβάνω λαμβάνει χώραν τελείως ἀνεξαρτήτως πρὸς τὴν θέλησιν καὶ τὰς διαθέσεις ἡμῶν, ἐκτὸς ἂν δὲν τὴν κατανοῶμεν, ὁπότε ἀσφαλῶς εἴμεθα ἐκτὸς τῆς πραγματικότητος. Δὲν θέλω λοιπὸν νὰ εἴπω ὅτι πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ κερδίσωμεν τὴν μάχην ταύτην, τονίζω ὅμως καὶ βροντοφωνῶ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὴν χάσωμεν. Σκεφθῆτε τί ἔχομεν νὰ χάσωμεν ἂν τὴν χάσωμεν. Καὶ σκεφθῆτε ἀκόμη καὶ μίαν ἄλλην πλευρὰν τοῦ ζητήματος. Ὅτι μία τοιαύτη σύγκρισις δημιουργεῖται ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ξένων μαθητῶν τῶν αὐτῶν σχολείων. Δὲν ἔχει σημασίαν ἂν οἱ ξένοι οὗτοι μαθηταὶ εἶναι ἀσυγκρίτως ὀλιγαριθμότεροι τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ εἶναι κοινὸν μυστικόν, ὁποίαν ἰδέαν ἔχουσι περὶ ἡμῶν ὄχι βεβαίως ὅλοι ἀλλὰ πολλοὶ ξένοι.

Φαντάζεσθε λοιπὸν τὶ ἔχομεν νὰ κερδίσωμεν, ἂν ὅπως εἶπον δὲν χάσωμεν τὴν τοιαύτην μάχην τῆς συγκρίσεως. Καὶ εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ λεπτότης τῆς θέσεως καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἕλληνος ἐκπαιδευτικοῦ εἰς τὰ ξένα Σχολεῖα ὡς πρὸς τοὺς Ἑλληνόπαιδας μαθητὰς τούτων. Διασφαλίζοντες οἱ Ἕλληνες ἐκπαιδευτικοὶ τὴν ψυχὴν τῶν Ἑλληνοπαίδων ὡς πρὸς τὸν ἴδιον ἡμῶν πολιτισμὸν δὲν πρέπει νὰ σταματήσωσι, νὰ θέσωσι τελείαν καὶ παῦλαν καὶ νὰ θεωρήσωσι τὸ ἔργον αὐτῶν ὡς λῆξαν. Ὄχι. Ἀνοίγεται τότε καὶ μία νέα ἄποψις πρὸ αὐτῶν. Καὶ ἐπιβάλλεται νὰ ἀγωνισθῶσι καὶ ταύτην ὀφείλουσι νὰ ἐπισύρωσι, νὰ μὴ θεωρήσωσι δὲ τὴν τοιαύτην ὑποχρέωσίν των ὡς ἁπλῆν φιλοφρόνησιν ἔναντι τῶν ξένων Σχολείων, παρ᾽ οἷς ἐργάζονται καὶ τῶν ξένων συναδέλφων των, μεθ᾽ ὧν συνεργάζονται— ὀφείλουσι νὰ ἐπισύρωσι τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλληνοπαίδων καὶ ὡς πρὸς τὰ καλὰ τὰ ὁποῖα ἔχουσι— καὶ ἔχουσι τοιαῦτα ἔνιοι ξένοι πολιτισμοί, διὰ νὰ ἀνέλθωσι τοιουτοτρόπως διὰ τῆς γνώσεως καὶ τούτων, ὡς καὶ διὰ τῆς ἐκμαθήσεως τῶν ξένων γλωσσῶν, εἰς ἀνώτερον μορφωτικὸν ἐπίπεδον χωρὶς νὰ χάσουν ἢ ἀλλοιώσουν οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον στοιχεῖον τῆς ἰδίας αὐτῶν Ἐθνικῆς καὶ φυλετικῆς ὀντότητος, διὰ νὰ καταστῶσι τοιουτοτρόπως ἐπωφελέστεροι καὶ εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἰς τὴν χώραν ἡμῶν, τῆς ὁποίας τὸν ἀέρα ἀναπνέουσι καὶ τῶν προγόνων τῆς ὁποίας— χιλιετηρίδων ὁλοκλήρων— τὸ αἷμα ρέει εἰς τὰς φλέβας αὐτῶν. Ἂς εἶναι σύνθημα καὶ σκοπὸς τῶν Ἑλλήνων ἐκπαιδευτικῶν εἰς οὓς ἀναφέρονται τὰ γραφόμενα νὰ μὴ καταστήσωσι τοὺς μαθητάς των ***μισοξένους***, ἀλλὰ οὔτε καὶ ***ξενομανεῖς*** ἢ ***ξενολάτρας***.

Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὅπως ἐπανειλημμένως καὶ μέχρις ὀχληρότητος ἐτονίσαμεν, ἰδιάζουσα καὶ ἐξαιρετικὴ καὶ σημαντικὴ εἶναι ἡ θέσις καὶ ἡ ἀποστολὴ τῶν Ἑλλήνων Ἐκπαιδευτικῶν εἰς τὰ Ξένα Σχολεῖα.

(Συνεχίζεται)

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΕΥΓΕΝΙΟΥ
Γεν. Ἐπιθεωρητὴς
Ξένων καὶ Μειονοτικῶν Σχολείων

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ

Ο ΜΕΓΑΣ ΚΑΝΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ ΤΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Γ'. Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

1. ΤΟ ΘΕΜΑ

Θέμα τοῦ Μεγάλου Κανόνος εἶναι ἡ περιγραφὴ τῆς ὀδυνηρᾶς καταστάσεως τοῦ ἐν ἁμαρτίᾳ διαβιοῦντος ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀπ' αὐτῆς ἀπαλλαγῆς. Καίτοι τὸ θέμα τοῦτο ἀναπτύσσεται ἐν μέσῳ πολλῶν ἐπαναλήψεων καὶ ἄνευ πολλῆς λογοτεχνικῆς τάξεως εἶναι εὔκολος ἡ ἀνεύρεσις τῶν σταδίων, δι' ὧν ἡ ἐπεξεργασία χωρεῖ καὶ τῶν ἐξηρτημένων ἀπὸ τοῦ κυρίου θέματος ἰδεῶν, ὡς τῆς ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐπιδράσεως τοῦ Θεοῦ, τῆς ψυχολογίας τοῦ ἀνανήφοντος ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, τῆς ἐλπίδος εἰς τὴν εὐσπλαγχίαν τοῦ σώζοντος Θεοῦ.

2. ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

Τὸ ποίημα δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο μέρη, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον περιλαμβάνει τὰς ᾠδὰς α'—δ', τὸ δὲ δεύτερον τὰς ᾠδὰς ε'—θ'. Τὰ πρῶτα τροπάρια ἑκάστης ᾠδῆς εἰσάγουν τὸ ἐπὶ μέρους θέμα αὐτῆς, τὰ ὑπόλοιπα δὲ ἀποτελοῦν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ διὰ παραδειγμάτων ἐκ τῆς Γραφῆς, προτροπῶν, ἱκεσιῶν πρὸς τὸν Θεόν, διαβεβαιώσεων κτλ.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θέματος λαμβάνει δραματικὸν χαρακτῆρα οὐχὶ μόνον διὰ τῆς εἰσαγωγῆς διαλόγων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς περιγραφῆς τῶν διαδοχικῶν σταδίων δι' ὧν χωρεῖ ἡ ἐξέλιξις τῆς καταστάσεως τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

α'. Ἐν ἀρχῇ τοῦ Κανόνος διαπιστοῦται ἡ ἁμαρτωλότης τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀθλία κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν περιήγαγεν αὐτὸν ἡ ἁμαρτία, ἥτις φέρει εἰς ἀπορίαν πόθεν νὰ ἀρχίσῃ τὸν θρῆνον ἐπὶ ταῖς ἀθλίαις τοῦ βίου πράξεσιν. Ἡ κατάστασις αὕτη παρίσταται ὡς ἀθεράπευτος ἄλλως εἰμὴ διὰ τῆς ἀποθέσεως πάσης ἐλπίδος εἰς τὸν

«βοηθὸν καὶ σκεπαστὴν» Θεόν, ὅστις μόνος δύναται νὰ ἄρῃ τὸν βαρὺν κλοιὸν τῆς ἁμαρτίας καὶ νὰ δώσῃ τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων. Ἀλλὰ τοῦτο βεβαίως προϋποθέτει τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἀνθρώπου ὅπως καταστήσῃ τὸν Θεὸν ὁδηγὸν τοῦ βίου του, συναισθανομένου τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας πρῶτον καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς μετανοίας δεύτερον.

Διὰ τῆς β' ᾠδῆς φθάνομεν εἰς ὑψηλοτέραν κλίμακα ἀναπτύξεως, καθ' ἣν ὁ ἁμαρτωλὸς ἐξωτερικεύει τὴν κατάστασίν του δι' ἐξομολογήσεως. Ὁ ποιητὴς δίδει εἰς τὴν σκηνὴν ἐπίσημον καὶ δραματικὸν τόνον ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀνυπολόγιστον διὰ τὸν ἄνθρωπον σημασίαν τῆς πράξεως, καλῶν, ὡς ὁ προφήτης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ὡς μάρτυρας τῆς ἐξομολογήσεως αὐτοῦ. Ἡ ἐξομολόγησις διὰ τῆς περιγραφῆς τῶν παθῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ψυχὴ ὑπετάγη δεικνύει τὸν μέγαν βαθμὸν καταπτώσεως.[1]

Ἡ ἐξομολόγησις ὅμως θεωρεῖται ἀνεπαρκής, ἐὰν δὲν συνοδεύηται ὑπὸ εἰλικρινοῦς μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς ἀπὸ τῶν παλαιῶν πράξεων καὶ ἀποφάσεως πρὸς ριζικὴν ἀλλαγὴν τρόπου ζωῆς. Τοῦτο δεικνύει τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀσθενοῦς ἀνθρώπου ἐπιζητοῦντος νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἁρπάγην τῆς ἁμαρτίας, μὴ δυναμένου ὅμως νὰ κατορθώσῃ τοῦτο ἄνευ πολλοῦ κόπου. Ὅθεν ὁ ποιητὴς ἐν τῇ γ' ᾠδῇ εἰσάγει τὴν εἰκόνα τῆς φρικτῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ Κριτὴς θὰ ἔλθῃ μετ' ἀγγέλων, ἵνα ἀποδώσῃ ἑκάστῳ κατὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ.

Ἡ εἰκὼν κορυφοῦται ἐν τῇ δ' ᾠδῇ παριστῶσα τὴν κρίσιμον στιγμὴν κατὰ τοσοῦτον τραγικωτέραν καθ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἀδιαφορεῖ διὰ τὴν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἔστω καὶ τὴν τελευταίαν ὥραν, ὅπως προετοιμασθῇ διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Κυρίου, τοῦ ὁποίου ἀκούσας τὴν ἔλευσιν καὶ ὁ προφήτης ἐφοβήθη. Οὕτως ἀπομένει ὡς μόνη λύσις τοῦ δράματος ἡ ἄμεσος μετάνοια, ἥτις δίδει ἐλπίδα σωτηρίας εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἐκφράζεται ἐν τῇ ἐπῳδῷ τῶν τελευταίων τροπαρίων τῆς δ' ᾠδῆς.[2]

β'. Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ Κανόνος, ἐπανερχόμενον εἰς τὰ αὐτὰ θέματα καὶ ἀκολουθοῦν τὴν αὐτὴν σειράν, ἐπεξεργάζεται ταῦτα ἐν ὑψηλοτέρῳ τόνῳ.

---

[1] Ἡ χρῆσις τετρασυλλάβου ἀορίστου ἐν ἀρχῇ πλείστων ἐκ τῶν τροπαρίων τῆς ᾠδῆς (Ἀμαύρωσα, διέρρηξα, προσέβλεψα κ.τ.λ.) δραματοποιεῖ περισσότερον τὴν σκηνήν.

[2] Ἀλλ' ἐν μετανοίᾳ με παράλαβε
καὶ ἐν ἐπιγνώσει ἀνακάλεσαι.

Ἐν τῇ ε΄ ᾠδῇ δὲν διαπιστοῦται ἁπλῶς ἡ ἁμαρτωλότης τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ δίδεται βαρύτατος χαρακτηρισμὸς τῆς καταστάσεως, ἥτις καλεῖται «σκότος», «βαθεῖα ἀχλύς, «νὺξ τῆς ἁμαρτίας», ἐν ᾗ παρίσταται ὡς διερχόμενος τὸν βίον ὁ ἁμαρτωλός. Ἀλλ' ὅσον βαθυτέρα παρίσταται ἡ πτῶσις τοῦ ἀνθρώπου τόσον ἐντονωτέρα περιγράφεται καὶ ἡ ἐξομολόγησις αὐτοῦ ἐν ᾠδαῖς στ΄ καὶ ζ΄. Εἶναι βοὴ «ἐξ Ἅδου κατωτάτου», στεναγμοὶ «ἐκ βάθους», ἐξαγγέλλοντες ὅτι ἡ ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου παράβασις τοῦ θείου θελήματος εἶναι ὁλοκληρωτική. Πάλιν ὅμως ἡ ἐξομολόγησις εἶναι ἀνεπαρκής, οὕτω δὲ ἐν τῇ η΄ ᾠδῇ εἰσάγεται ἐκ νέου περισσότερον τρομερὰ ἡ ἐσχατολογικὴ εἰκὼν τοῦ Κριτοῦ, ἐρχομένου ἐν πολλῇ δόξῃ καὶ προκαλοῦντος τρόμον εἰς τοὺς ἁμαρτωλούς. Ἡ θ΄ ᾠδή, συνεχίζουσα κατ' ἀρχὰς τὴν ἐσχατολογικὴν εἰκόνα, ἀποτελεῖ τὸν ἐπίλογον τοῦ ὅλου ποιήματος. Ἡ μετάνοια καὶ πλήρης μεταστροφὴ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀναλογιζομένου τὴν ἐρχομένην καταστροφήν, ὁλοκληρώνεται, τότε δὲ οὗτος, πλήρης ἐλπίδος ἐπὶ τὴν εὐσπλαχνίαν τοῦ Χριστοῦ, ἥτις βαθμιαίως ἐξελίσσεται εἰς βεβαιότητα περὶ τῆς σωτηρίας, ἱκετεύει :

Κριτά μου καὶ γνωτά μου,
ὁ μέλλων πάλιν ἔρχεσθαι
σὺν τοῖς ἀγγέλοις,
κρῖναι κόσμον ἅπαντα,
ἱλέῳ σου ὄμματι
τότε ἰδὼν με φεῖσαι.

Καὶ οἴκτειρόν με Ἰησοῦ
τὸν ὑπὲρ τὴν φύσιν πᾶσαν
τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτήσαντα...
....Κἀμοὶ ἄνοιξον τὴν θύραν
τῆς ἐνδόξου βασιλείας σου.

Τὸ θέμα τοῦ Κανόνος δὲν εἶναι τελείως πρωτότυπον ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ὑμνογραφίᾳ, δύναται δὲ νὰ εὑρεθῇ ἐν σπέρματι ἐν τῷ Κοντακίῳ τοῦ Ρωμανοῦ τῷ ψαλλομένῳ κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστήν [1].

---

[1] Τὴν ὁμοιότητα τοῦ Μεγάλου Κανόνος πρὸς τὸ Κοντάκιον τοῦτο ἐτόνισεν ὁ Κρουμβάχερ (Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας σελ. 526 ἑξ.). Καὶ ἄλλα ὅμως ποιήματα, τὰ ὁποῖα θὰ μνημονευθοῦν κατωτέρω, διαπραγματεύονται τὸ αὐτὸ θέμα, τοῦτο δὲ δεικνύει ὅτι τὸ θέμα ἦτο κοινὸς τόπος τῆς Ὑμνογραφίας, ὥστε νὰ μὴ παρίσταται ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ἐξάρτησιν τοῦ Ἀνδρέου ἀπὸ τοῦ Κοντακίου τοῦ Ρωμανοῦ, ὡς ὑπέδειξεν ὁ Κρουμβάχερ. Εἶναι ὅμως ἐνδιαφέρον ὅτι τὸ Κοντάκιον χρησιμοποιεῖται κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν καὶ συμψάλλεται μετὰ τοῦ Μεγάλου Κανόνος κατὰ τὴν Πέμπτην τῆς Ε΄ Ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν. Ἡ σύμπτωσις αὕτη ὑποδεικνύει ἐπίδρασίν τινα τοὐλάχιστον εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ θέματος τοῦ Μεγάλου Κανόνος.

Ψυχή μου, ψυχή μου,
ἀνάστα, τί καθεύδεις;
τὸ τέλος ἐγγίζει
καὶ μέλλεις θορυβεῖσθαι·

ἀνάνηψον οὖν,
ἵνα φείσηταί σου
Χριστὸς ὁ Θεός,
ὁ πανταχοῦ παρὼν
καὶ τὰ πάντα πληρῶν.

Ἡ διαπραγμάτευσις ὅμως τοῦ θέματος εἶναι πρωτότυπος, ἰδίως διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ δραματικοῦ στοιχείου[1]

3. ΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Τὸ κύριον θέμα διακόπτεται διὰ συχνῶν παρεκβάσεων προτρεπουσῶν τὴν ψυχήν, ὅπως, μιμουμένη μὲν τὰς ἀγαθὰς πράξεις τῶν εὐσεβῶν, ἀποφεύγουσα δὲ τὰς κακὰς τῶν ἀσεβῶν προσώπων τῆς Γραφῆς, ἀποφύγῃ τὴν ἐπήρειαν τῆς ἁμαρτίας. Ἴσως θὰ ἦτο ἀκριβέστερον ἐὰν ἐλέγετο ὅτι ἡ ὅλη ὑπόθεσις πλέκεται περὶ τὰ παραδείγματα ταῦτα τῆς Γραφῆς, τὰ ὁποῖα καὶ τὴν ἁμαρτωλὸν κατάστασιν ζωγραφίζουν καὶ τὴν μετάνοιαν ἐξαίρουν.

Ἡ χρῆσις παραδειγμάτων ἐκ τῆς Γραφῆς ἦτο συνήθης ἐν ὁμιλίαις καὶ διατριβαῖς τῶν πατέρων πολὺ πρὸ τοῦ Ἀνδρέου, δὲν ἔλειπε δὲ καὶ ἀπὸ τῆς ποιήσεως.[2] Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀνδρέου ἐπεκράτει γενικῶς ἡ τάσις τῆς συμβολικῆς ἑρμηνείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐν ᾗ εὑρίσκοντο ἰδίως τύποι τῶν γεγονότων τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τοῦτο ἥρμοζεν ἔτι περισσότερον εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν μορφὴν τῆς ποιήσεως. Ἤδη παρατηρεῖται τοῦτο ἐν τῷ Ὕμνῳ τῶν Παρθένων (Συμπόσιον τῶν δέκα Παρθένων) Μεθοδίου τοῦ Ὀλύμπου[3]. Τὴν μέθοδον ταύ-

---

[1] Οὕτω τὸ ποίημα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρόδρομος τῶν «μυστηριακῶν δραμάτων» τοῦ Μεσαίωνος. Βλ. Παρομοίαν γνώμην περὶ τοῦ Κοντακίου τοῦ Ρωμανοῦ ἐν M. Carpenter, the Kontakion of Romanos and the Mystery Play of the East, ἐν the Univ. of Missonri Srudies, XI (1936), σελ. 21-51.

[2] Μεθόδιος ὁ Ὀλύμπου ἐν τῷ Ὕμνῳ τῶν Παρθένων (Συμπόσιον I,XI) χρησιμοποιεῖ τὰ παραδείγματα τοῦ Ἄβελ, Ἰωσήφ, τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰεφθάε, τῆς Ἰουδὶθ κ.ἄ. Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς (Πρὸς παρθένον παραινετικὸς) περιλαμβάνει τὰ παραδείγματα τῶν Ἀδάμ, Μωϋσέως, Ζαχαρίου, Ἠλία κ.ἄ. Βραδύτερον Ρωμανὸς ὁ Μελῳδὸς συνέθεσε Κοντάκια εἰς Ἀδὰμ καὶ Εὔαν, Νῶε, Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰωσήφ, Ἠλίαν, τρεῖς παῖδας κ. ἄ.

[3] Λαμπρῶς τὸν θάνατόν σου Ἄβελ προτυπῶν, μάκαρ....
Νεοσφαγῆ ὁ Ἰεφθάε κόραν ἦγε θυσίαν Θεῷ,
ἄπειρον ἀνδρὸς ἀμφὶ βωμὸν ἀμνάδος δίκην·
ἡ δ δ' εὐγενῶς σου τὸν τύπον τῆς σαρκός, ὦ μάκαρ,
τελοῦσ' ἔκραξε κρατερῶς ...... (στίχ. 61, 73 ἑξ)
(τὸ κείμενον κατὰ Christ-Paranikas, ἔργ. μν.)

την ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Ἀνδρέας ἐν τῷ Κανόνι ἐν μεγαλυτέρῳ μάλιστα βαθμῷ, ὡς τὰ ἀκόλουθα παραδείγματα πείθουν.

Γυναῖκάς μοι δύο νόει,
τὴν πρᾶξίν τε καὶ τὴν γνῶσιν
ἐν θεωρίᾳ·
τὴν μὲν Λείαν πρᾶξιν, ὡς πολύτεκνον
τὴν Ραχὴλ δὲ γνῶσιν, ὡς πολύπονον [1].

Εἰ καὶ λάκκῳ ᾤκησε ποτὲ Ἰωσήφ,
δέσποτα Κύριε,
ἀλλ' εἰς τύπον τῆς ταφῆς
καὶ τῆς ἐγέρσεως [2].

Τὰ πλεῖστα τῶν παραδειγμάτων ἐν ταῖς ὀκτὼ πρώταις ᾠδαῖς προέρχονται ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐν ἀρχῇ δὲ τῆς θ' ᾠδῆς δηλοῦται ὁ λόγος τῆς χρήσεως αὐτῶν:

Μωσέως παρήγαγον
ψυχή, τὴν κοσμογένεσιν
καὶ ἐξ ἐκείνου
πᾶσαν ἐνδιάθετον
γραφὴν ἱστουροῦσάν σοι
δικαίους καὶ ἀδίκους
ὧν τοὺς δευτέρους, ὦ ψυχή,
ἐμιμήσω, οὐ τοὺς πρώτους,
εἰς Θεὸν ἐξαμαρτήσασα.

Ὁ Ἀνδρέας θέτει ὀρθῶς τὸ πρόβλημα τῆς παιδαγωγικῆς χρήσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἁπλῆ μνεία προσώπων ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ ἢ κατοχὴ ὑψηλῆς θέσεως ἐν τῇ Ἰσραηλιτικῇ κοινωνίᾳ δὲν σημαίνει ἁγιότητα ἢ εὐσέβειαν. Τὰ πρόσωπα κρίνονται ἀναλόγως τῆς πρὸς τὸν Θεὸν συμπεριφορᾶς αὐτῶν καὶ τῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ διαγωγῆς· οὕτω ὑπάρχουν πρόσωπα καὶ πράξεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πρὸς μίμησιν, ὑπάρχουν δὲ καὶ πρὸς ἀποφυγήν.

Τὰ χρησιμοποιούμενα παραδείγματα δύνανται, μετὰ δυσκολίας βεβαίως, νὰ ταξινομηθοῦν εἰς ὁμάδας. Οὕτω τὰ πρὸς μίμησιν φερόμενα παραδείγματα εἶναι ἄμεσοι ἐνέργειαι ὑπηρετοῦσαι ἢ εὐαρεστοῦσαι τὸν Θεόν, ὡς ἡ καθαρὰ θυσία τοῦ Ἄβελ, ἡ φυγὴ τοῦ Ἀβραάμ, ἡ θυσία τοῦ Ἰσαάκ, ἡ δρᾶσις τοῦ Μωϋσέως, ἡ ἄμωμος θυσία τοῦ Ἀαρών, ἡ εὐσέβεια τῆς Ἄννης καὶ τοῦ Σαμουήλ [3] ἢ κατ' εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ ἐπιτέλεσις ἡρωϊκῶν πράξεων, ὡς αἱ ὑπὸ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, Μανωέ, Σαμψών, Βαράκ, Ἰεφθάε, Ἰαήλ, Γεδεών, Δανιήλ, τριῶν παίδων [4]. ἢ πράξεις ὑπομονῆς παθημάτων προτυπούντων συνήθως τὰ

---

[1] δ' 8. [2] ε' 6. Βλ. καὶ Ρωμανοῦ Κοντάκιον εἰς τὸν Νιπτῆρα, ιθ'.
Ὁ Ἰωσὴφ ἐκεῖνος
τοῦ Ἰησοῦ ἦν τύπος.

[3] Γεν. δ', ιβ' 24 ἑξ., κβ' 12 ἑξ., Ἐξ. β' κ' ἑξ., Λευιτ. η' κ. ἀ., Α' Βασ. α' κ. ἑξ. [4] Ἀρ ιδ', Κριταί, Δαν. δ' 39, γ' 24

τοῦ Κυρίου, ὡς τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τοῦ Ἰώβ.[1] ἢ πράξεις φιλαλληλίας, ὡς ἡ δικαιοσύνη τοῦ Σολομῶντος καὶ ἡ φιλοξενία τῆς Σουμανίτιδος.[2] ἢ τέλος πράξεις μετανοίας, ὡς ἡ μεταμέλεια τοῦ Δαυίδ, τὰ δάκρυα τοῦ Ἑζεκίου καὶ ἡ μετάνοια τῶν Νινευιτῶν[3], καὶ τὰ τοιαῦτα.

Τὰ παραδείγματα, ἅτινα φέρονται πρὸς ἀποφυγήν, ὑπάγονται εἰς τὰς κατηγορίας τῆς ἀσεβείας πρὸς τὸν Θεόν, ὡς ἡ τοῦ Ἀδὰμ καὶ Εὔας, τοῦ Κάϊν, τῶν Σοδομιτῶν, Γομορριτῶν, τῶν Ὀφνεὶ καὶ Φινεές, τοῦ Ἀχαάβ, τῆς Ἰεζάβελ, τοῦ Μανασσῆ[4]· ἢ ἀνήθικος συμπεριφορὰ πρὸς ἄλλους ἢ πρὸς ἑαυτούς, ὡς τῶν ἀσελγησάντων ἐπὶ Νῶε, τοῦ Χάμ, τοῦ Λεμάχ, τοῦ Ἡσαῦ, τοῦ Ρουβείμ, τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Φαραώ, τῶν Δαθὰν καὶ Ἀβειρών, τοῦ Σαούλ, τοῦ Ἀβεσαλώμ, τοῦ Ἀρχιτόφελ, τοῦ Ροβοάμ, τοῦ Ἱερυβαάμ, τοῦ Γιεζεί[5] καὶ ἄλλων.

Πρόσωπα καὶ πράξεις τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀναφέρονται σποραδικῶς καὶ ἐν ταῖς ὀκτὼ πρώταις ᾠδαῖς, φέρονται ὅμως συνήθως οὐχὶ πρὸς μίμησιν, ἀλλ' ὡς παραδείγματα τῆς σωτηριώδους ἐνεργείας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ θ' κυρίως ᾠδή περιέχει παραδείγματα ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰσαγόμενα διὰ τοῦ τροπαρίου 4:

Τῆς νέας παράγω σοι
Γραφῆς τὰ ὑποδείγματα
ἐνάγοντά σε,

Ψυχή, πρὸς κατάνυξιν·
δικαίους οὖν ζήλωσον,
ἁμαρτωλοὺς ἐκτράπου . . .

Τὰ παραδείγματα ταῦτα εὑρίσκονται συσσωρευμένα ἐν τοῖς τροπαρίοις τῆς ᾠδῆς ἄνευ εὐρείας ἀναλύσεως, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ληφθέντα. Πρὸς μίμησιν φέρονται ἡ προσκύνησις τῶν Μάγων[6], ἡ νηστεία καὶ προσευχὴ τοῦ Κυρίου καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῶν πειρασμῶν[7], ἡ δρᾶσις Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ[8], τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Σαμαρείτιδος[9], ἡ πίστις πολλῶν ὑπὸ τοῦ κυρίου θεραπευθέντων, ἡ μετάνοια τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἰδίως τοῦ Ζακχαίου[10], ἡ τὸν Κύριον μυρίσασα πόρνη[11] καὶ ἄλλα τινά. Πρὸς ἀποφυγὴν φέρεται ἡ ἀπιστία τῶν Φαρισαίων.

---

[1] Γεν. λξ' 28 ἑξ., Ἰώβ α' 22 ἑξ.

[2] Γ' Βασ. γ' 12 ἑξ., Δ' Βασ. δ' 8 ἑξ.

[3] Β' Βασ. ια' 4. 15, Δ' Βασ, κ' 3, Ἰωνᾶ γ' 5.

[4] Γεν. γ', δ', ιθ' 24, Α' Βασ. β' 12, Γ' Βασ. ιστ' 30, ιθ' 2, Δ' Βασ. κα' 2 ἑξ.

[5] Γεν, στ', θ' 22, δ' 23, κ' 36, λε' 22, λξ' 28, Ἐξ. ζ', Ἀρ. ιστ' 31, Α' Βασ. ι', Β' Βασ. ιε' ι, ιστ' 21, Γ' Βασ. ιβ' 13, ιβ' 20, Δ' Βασ. ε' 20.

[6] Ματθ. β' 1.

[7] Ματθ. δ' 2.

[8] Ματθ. γ' 2 ἑξ., Μάρκ. α' 4 ἑξ.

[9] Ἰωάνν. δ' 24 ἑξ.

[10] Λουκ. ιθ' 2 ἑξ.

[11] Λουκ. ξ' 37 ἑξ.

Δ΄ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΑΝΟΝΟΣ

Ἤδη καθίσταται προφανὲς διὰ ποίων σταδίων ὁ ποιητὴς χωρεῖ εἰς τὴν διαπραγμάτευσιν τοῦ θέματος αὐτοῦ : πρῶτον τονίζει τὴν δεινὴν κατάστασιν τοῦ ἐν ἁμαρτίᾳ διαβιοῦντος ἀνθρώπου· δεύτερον εἰσάγει θείαν φωνὴν ἐλέγχουσαν καὶ καλοῦσαν εἰς ἀνάνηψιν· τρίτον δι᾽ αὐτῆς ὁ ἁμαρτωλὸς ἔρχεται εἰς συναίσθησιν τῆς καταστάσεώς του· τέταρτον οὗτος προχωρεῖ εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς μετανοίας· πέμπτον διαβεβαιοῦται περὶ τῆς σωτηρίας. Τὰ στάδια ταῦτα ἐξετάζονται ἐν τοῖς ἑπομένοις.

1. Η ΑΜΑΡΤΩΛΟΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ἡ ἰδέα τῆς ἁμαρτίας εἶχεν ἤδη ἀναπτυχθῆ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ [1], ἐν τῷ θρησκευτικῷ πλαισίῳ τῆς ὁποίας προσαρμόζεται ἄριστα, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ὡς ὁμαδικὴ ἀπομάκρυνσις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, κατ᾽ ὀλίγον δέ, ἐφ᾽ ὅσον προὐχώρει ἡ ἐξατομίκευσις τῆς θρησκευτικῆς πείρας καὶ ὡς ἀθέτησις ἀτομικὴ τῶν θείων ἐντολῶν καὶ προσβολὴ τοῦ Θεοῦ. Τοιαύτη ἰδέα ὑπῆρχε καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι, σπανίως ὅμως ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς παραβάσεως τοῦ θείου θελήματος ἢ προσβολῆς τοῦ Θεοῦ, συνήθως δὲ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἠθικῆς ἀστοχίας [2].

Κυρίαν θέσιν κατέχει ἡ περὶ ἁμαρτίας ἰδέα ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ γενικῶς, ἰδιαίτατα δὲ παρὰ τῷ Παύλῳ, ὅστις διετύπωσε ταύτην συστηματικώτερον. Κατὰ τὸν Ἀπόστολον ἁμαρτία εἶναι ἡ ἐκ τοῦ ἐγωϊστικοῦ φρονήματος γεννωμένη ἐσωτερικὴ διάθεσις τοῦ ἀνθρώπου [3], ἥτις ὑποτάσσουσα πλήρως τὴν ἐλευθέραν ἀνθρωπίνην θέλησιν, ὁδηγεῖ εἰς πράξεις ἀντιστρατευομένας πρὸς τὸ θεῖον θέλημα, τελικῶς δὲ εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπομάκρυνσιν. Ἐν ᾧ δὲ θεωρητικῶς ἕκαστος ἄνθρωπος ἐπηρεάζεται κεχωρισμένως, ἱστορικῶς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος παρίσταται ὡς ἀπολύτως κυριαρχηθὲν ὑπ᾽ αὐτῆς [4]. Ἡ κατάστασις αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν τοῦ διὰ τοῦ Ἀδὰμ κλη-

---

[1] Βλ. Β. Βέλλα, Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἔκδ. Β΄ Ἀθῆναι 1950, σελ. 14-17.

[2] Βλ. Β. Ἰωαννίδου, Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ οἱ Στωϊκοί, αἱ ἰδέαι αὐτῶν περὶ προορισμοῦ καὶ ἐλευθερίας, Θεσσαλονίκη 1934, σελ. 184-189.

[3] Ρωμ. ζ΄ 17 κ. ἑξ. νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλὰ ἡ ἐνοικοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. Οἶδα γὰρ οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοὐτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου ἀγαθόν.

[4] Βλ. J. Knox, Christ the Lord, New York 1945, σελ. 113.

ρονομηθέντος Προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν προσωπικῶν ἁμαρτιῶν ἑκάστου. Ἡ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀπολύτρωσις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως καὶ τῆς εἰσόδου τοῦ πιστοῦ εἰς τὴν Χριστιανικὴν Κοινωνίαν, τὴν Ἐκκλησίαν. Καίτοι ὅμως ὁ πιστὸς ἀπαλλάσσεται τῆς ἐνοχῆς τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος διὰ τοῦ πνευματικοῦ βαπτίσματος, ἡ ἁμαρτωλὸς διάθεσις δύναται νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν καὶ μετὰ ταῦτα· εἶναι ὅθεν ἴδιον ἔργον νὰ καταπνίξῃ αὐτήν, καὶ ἀναδείξῃ ἑαυτὸν διὰ τῆς θείας συναντιλήψεως νέον ἄνθρωπον, ἀναγεγεννημένον, ἅγιον, πραγματικὸν υἱοῦ τοῦ Θεοῦ [1].

Ἑπόμενοι τῇ Καινῇ Διαθήκῃ καὶ οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς δίδουν ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν περὶ ἁμαρτίας διδασκαλίαν. Εἰδικῶς παρὰ τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ποιηταῖς ἡ ἔμφασις κεῖται οὐχὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ καὶ οὐσίᾳ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' ἐν τῇ ἐκτάσει τῆς ἁμαρτωλότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῇ ἀνάγκῃ ἀπαλλαγῆς ἀπ' αὐτῆς [2]. Τοῦτο εἶναι εὔλογον ἀποτέλεσμα τοῦ κυρίου σκοποῦ τῆς Ὑμνογραφίας, ὅστις εἶναι οὐχὶ ἡ διὰ θεωριῶν διδασκαλία, ἀλλ' ἡ αἰσθητικὴ θρησκευτικὴ βίωσις.

Ἐν τῷ Μεγάλῳ Κανόνι περιγράφεται ἡ ἁμαρτωλὸς κατάστασις τοῦ ἀτόμου ὡς μόνου ὑπευθύνου διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικήν του διαγωγήν. Παρὰ τὰς προσωπικὰς ὅμως ἐκφράσεις περὶ τῆς κατ' ἐξοχὴν ἁμαρτωλότητος τοῦ ὁμιλοῦντος προσώπου ὑπὲρ πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀποσκοπούσῃ ἀναμφιβόλως εἰς τὸν βαθύτερον χρωματισμόν, τῆς συναισθήσεως τῆς ἁμαρτίας, καθίσταται προφανὲς ἐκ τῆς ὅλης διαρθρώσεως τοῦ ποιήματος ὅτι ἡ ἁμαρτία θεωρεῖται καθολικὸν φαινόμενον ἀφορῶν πάντα ἄνθρωπον, οὕτω δὲ πάλιν ἐπι-

---

[1] Γενικῶς περὶ ἁμαρτίας ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ βλ. N. Williams, The Ideas of Fall and of Original Sin, σελ. 37-163, εἰδικῶς δὲ περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Παύλου, Β. Ἰωαννίδου, ἔργ. μν.. σελ. 184-189.

[2] Παράδειγμα διαπραγματεύσεως τοῦ θέματος τῆς ἁμαρτίας ὑπὸ τῶν Ὑμνογράφων βλ, ἐν Κοντακίοις (ἔκδ. ὑπὸ Maas, ἔργ. μν., σελ. 12 κ. ἑξ.) εἰς Α' Κυριακὴν Νηστειῶν, Εἰ Ἀδάμ. Εὔαν, Κάϊν καὶ Ἄβελ:

Ἡμαρτηκὼς εἰς τὸ θεῖον ὁ τάλας
ὁρᾷ γυμνὸν ἑαυτὸν παρρησίας
καὶ ρίζα πάντων ἀνθρώπων ὑπάρχων κ.τ.λ. (στροφὴ 8),

καὶ εἰς Τυροφάγον, εἰς τὸν Πρωτόπλαστον Ἀδάμ:

Ρερύπωμαι, ἠφάνισμαι, δεδούλωμαι τοῖς δούλοις μου (στροφὴ 8),
Πῶς ἔπεσα; ποῦ ἔφθασα; ἐκ βήματος εἰς ἔδαφος (στροφὴ 12)

τυγχάνεται ἡ ἀπὸ τῆς ἀτομικῆς εἰς τὴν ὁμαδικὴν ἀντίληψιν περὶ ἁμαρτίας μετάβασις

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου περιγράφεται ὡς διαγομένη ἐν πλήρει κυριαρχίᾳ τῆς ἁμαρτίας, καθισταμένη οὕτω «σκότος», «βαθεῖα ἀχλὺς», «νὺξ τῆς ἁμαρτίας».[1]

Οὐ γέγονεν ἐν τῷ βίῳ
ἁμάρτημα οὐδὲ πρᾶξις,
ἣν ἐγώ, Σωτήρ,
οὐκ ἐπλημμέλησα,
κατὰ νοῦν καὶ λόγον καὶ προ-
[αίρεσιν
καὶ θέσει καὶ γνώμῃ
καὶ πράξει ἐξαμαρτήσας.[2]

Πηγὴ τῆς ἁμαρτίας εἶναι ὁ «ἐμπαθὴς λογισμός»[3] ἢ «ἀναλογία»,[4] οἱ «μιαιφόνοι λογισμοί»[5] ἤτοι ἡ ἐκ τῆς φιλαυτίας καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ γεννωμένη τάσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἄρνησιν τῆς μεγαλειότητος καὶ αὐθεντίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων κυριαρχίας αὐτοῦ. Ἡ τάσις αὕτη προκαλεῖ συσκότισιν τοῦ ἀνθρωπίνου «λόγου», ἥτις ὁδηγεῖ εἰς τὴν διάπραξιν ἔργων ἀντιθέτων πρὸς τὴν θείαν βούλησιν καὶ ἐντολήν. Εἶναι προφανὴς ἡ συγγένεια τῆς ἀντιλήψεως ταύτης πρὸς τὴν σχετικὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, καθ᾿ ἣν οἱ πρὸ Χριστοῦ ἄνθρωποι (οἱ ἐθνικοὶ ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ Παύλου) «ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία· φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν», δι᾿ ὃ καὶ παρεδόθησαν εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν πλήρη ἠθικὴν κατάρρευσιν.[6]

(Συνεχίζεται)

---

[1] Βλ. παρομοίας ἐκφράσεις ἐν τῷ Ἀνακρεοντείῳ Κατανυκτικῷ Ἠλία τοῦ Σιγκέλλου παρὰ Christ—Paranikas, ἔργ. μν. σ. 47).

Ζόφον ἐσαεὶ κατοικῶν
ζοφερῶν ἔσω πυλώνων
ζοφόεσσιν ἐν τόποισιν
ζαθέειν τε μέχρις ὥρας (στίχ. 21 ἑξ).

[2] Τὸ τροπάριον τοῦτο εὐκρινῶς δεικνύει τὴν βαθμιαίαν πρόοδον τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ τῆς προαιρέσεως εἰς τὴν πρᾶξιν.

[3] α' 5.

[4] α' 2. Βλ. καὶ δ' 4 «κατὰ νοῦν καὶ λόγον καὶ προαίρεσιν».

[5] α' 11.

[6] Ρωμ. α' 21 κ. ἑξ.

Ο ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ Ο ΕΥΓΕΝΙΚΟΣ[1]

Ὑπὸ τοῦ FR. ALEXANDER SCHMEMANN

Τὸ ὄνομα Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, Ἀρχιεπισκόπου Ἐφέσου, εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένον μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς Συνόδου τῆς Φλωρεντίας. Αἱ κατόπιν γενεαὶ ἐτίμησαν αὐτὸν πρὸ παντὸς ὡς τὸν μόνον Βυζαντινὸν ἀντιπρόσωπον, ὅστις ἠρνήθη νὰ ὑπογράψῃ τὸ πρακτικὸν τῆς Ἑνώσεως μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοὺς πολλοὺς οὗτος ἀκόμη παραμένει ὡς σύμβολον μᾶλλον ἢ ὡς πραγματικὸν πρόσωπον, διὰ μὲν τοὺς Ὀρθοδόξους ἓν σύμβολον ἀδιαλλάκτου προσηλώσεως εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, διὰ δὲ τοὺς Δυτικοὺς ἡ προσωποποίησις τοῦ φανατικοῦ μίσους τοῦ Βυζαντίου πρὸς τοὺς Λατίνους. Καὶ ἡ στάσις αὕτη ἔναντι τοῦ Μάρκου, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὰ πάθη ἔπαιξαν τόσον μέγαν ρόλον, ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται μέχρι τῆς σήμερον. Τῇ ἀληθείᾳ, mutatis mutandi, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐφαρμόσῃ τις εἰς τὸν Μάρκον τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους εἷς σύγχρονος ἱστορικὸς ἐξέφερε, ἵνα περιγράψῃ τὴν μετὰ θάνατον φήμην τοῦ Πατριάρχου Φωτίου: «θαυμασταί του, οἱ ὁποῖοι ἐξωθοῦν τὴν πρὸς τὸν Φώτιον λατρείαν μέχρι βαθμοῦ εἰδωλολατρείας καὶ δυσφημισταί, οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦν μετ᾽ ἀγανακτήσεως καὶ διὰ τὰς πλέον ἀσημάντους πράξεις του . . . ἀνευρίσκονται μέχρι τῆς σήμερον».[2] Καὶ μολονότι ὁ Μάρκος δὲν προώριστο νὰ καταστῇ τὸ θῦμα «μύθου» τῆς αὐτῆς μορφῆς, ὁ ὁποῖος μῦθος ἐπεσκότισεν ἐπὶ αἰῶνας τὸ πρόσωπον τοῦ Φωτίου καὶ τὸν ὁποῖον τόσον ἐξόχως περιέγραψεν ὁ καθηγητὴς Dvornik εἰς τὸ τελευταῖον ἔργον του,[3] οὐχ ἧττον εἶναι γεγονός, ὅτι εἰς τὰς μέχρι τοῦδε ἐρεύνας τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου του ἔπαιξαν πρωτεύοντα ρόλον πολεμικοὶ καὶ ἀπολογητικοὶ λόγοι.

---

[1] Διάλεξις γενομένη εἰς τὴν «Βυζαντινὴν Ἑταιρείαν τῆς Ὀξφόρδης (Oxford Byzantine Society) τὴν 7 Νοεμβρίου 1950 ὑπὸ τοῦ Ρώσσου ἱερέως Ἀλεξάνδρου Schmemann.

[2] E. Amann, Diction. Théol. Cath. «c. XII col. 1459.

[3] F. Dvornik, The Photian Schism, History and Legend, Cambridge 1948.

Ὅσον εἶναι δυνατὸν θὰ προσπαθήσω εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν νὰ ἐρευνήσω τὰ τοῦ Μάρκου τοῦ Ἐφέσου ἀπὸ μὴ πολεμικῆς σκοπιᾶς καὶ ἄνευ τοῦ φόρτου ἐκείνου τῶν ἐμπαθῶν κατηγοριῶν ἢ ἐγκωμίων, τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τὸ ὄνομά του. Δὲν ἐπέστη ἀκόμη ὁ καιρὸς διὰ μίαν πλήρη ἐκτίμησιν τοὺ βίου καὶ τοῦ ἔργου του διὰ μίαν ὁριστικὴν τοποθέτησίν του εἰς τὴν μεταγενεστέραν Βυζαντινὴν ἱστορίαν. Τὰ συγγράμματά του, οὐκ' ὀλίγα τὸν ἀριθμόν, ἀκόμη ἐν τῷ συνόλῳ εἶναι ἀτελῶς γνωστά. Διὰ λόγους τοὺς ὁποίους, δέον νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν πολεμικήν, ἥτις ἠσκήθη κατὰ τοῦ προσώπου του, μόνον ἐκεῖνα τὰ ἔργα του εἶναι γνωστὰ καὶ πραγματικῶς προσιτά, ὅσα ἀναφέρονται ἀμέσως εἰς τοὺς ἀγῶνάς του κατὰ τῶν Λατίνων καὶ κατὰ τῆς Ἑνώσεως τῆς Φλωρεντίας.[1] Ἐκ τῶν ἄλλων ἔργων του ὀλίγα εἶναι ἐσκορπισμένα εἰς ἀπρόσιτα μόλις γνωστὰ δημοσιεύματα, τὰ δὲ περισσότερα εἶναι ἀκόμη ἀνέκδοτα.[2] Αἱ ὀλίγαι μονογραφίαι καὶ ἄρθρα, ἀφιερωμένα εἰς τὸν Μάρκον, περιορίζονται κυρίως εἰς συζητήσεις περὶ τοῦ ῥόλου του εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Φλωρεντίας καὶ εἰς τὸν μετὰ ταῦτα ἀγῶνα του κατὰ Ἑνώσεως.[3] Τοιουτοτρόπως πλὴν τῆς πλευρᾶς ταύτης τῆς δράσεώς του ὁ βίος του καὶ τὸ ἔργον του εἶναι σχεδὸν ἄγνωστα, καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ Μάρκου εἴμεθα ἀκόμη εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῶν ἱστορικῶν ἐρευνῶν ἤτοι εἰς τὸ στάδιον τῆς συλλογῆς καὶ τῆς ταξιθετήσεως τοῦ ὑλικοῦ. Ὁ καθη-

---

[1] Ἐξεδόθησαν ταῦτα τὸ πρῶτον μαζὶ μὲ ἄλλα του ἔργα ὑπὸ τοῦ Καρδ. Hergenröther ἐν τῇ Πατρολογίᾳ τοῦ Migne (Ε. Π. τομ. CLX καὶ CLXI), τὰ δὲ ἀντιλατινικὰ ἔργα τοῦ Μάρκου τοῦ Ἐφ. ἐπανεξεδόθησαν ὑπὸ Mgr. L. Petit «Œuvres anticonciliaires de M. d. E. dans la Patrologia Orientalis Graffin—Nau t. XVII (col. 307—524) t' XV (col. 1—170).

[2] Κατάλογος, μᾶλλον οὐχὶ πλήρης, τῶν ἀνεκδότων ἔργων καὶ τῶν χειρογράφων τοῦ Ἁγίου Μάρκου τοῦ Ἐφέσου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ L. Petit εἰς ἓν ἄρθρον του εἰς τὸ Diction. Theol. Cath «Marcus Eugenicos) t. IX. col. 1968—1986. Ἐπὶ τῶν λειτουργικῶν του βιβλίων ἰδὲ Ἀ. Παπαδοπούλου—Κεραμέως «Μάρκου Εὐγενικοῦ», συγγράμματα διάφορα εἰς Ἀνέκδοτα Ἑλληνικὰ (Μαυροκορδάτειος Βιβλιοθήκη), Κωνσταντινούπολις 1884, σελ. 94 κ. ἑ.

[3] Πλὴν τοῦ προμνημονευθέντος ἄρθρου τοῦ L. Petit αἱ σπουδαιότεραι ἐργασίαι περὶ τοῦ Μ. Ε. εἶναι: Ν. Καλογερᾶ, Μάρκος ὁ Ἐφέσου καὶ Βησαρίων ὁ Καρδινάλιος, Ἀθῆναι, 1893.—Α. Διαμαντοπούλου, Μάρκος ὁ Ἐφέσου καὶ ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ Σύνοδος, Ἀθῆναι 1899. Κ. Βλαστοῦ Βιογραφία τοῦ Μάρκου, Ἀρχιεπ. Ἐφέσου τοῦ Εὐγενικοῦ, Ἀθῆναι 1887. V. Grumel Marc d' E. Vie, Ecrits, Doctrine. Barcelone, 1925 (Tirage à part de Estudis Fransciscans t. 36. p. 26.). Ἀ. Παπαδοπούλου—Κεραμέως, Μάρκος ὁ Ε. ὡς πατὴρ τῆς Ὀρθ. Ἐκκλησίας (Byz. Zaitschrift, VI, 1902).

γητὴς δὲ Baynes μᾶς ὑπενθυμίζει εἰς ἓν τελευταῖον του ἔργον, ὅτι ὁ ὁρισμὸς τοῦ ἔργου τοῦ ἱστορικοῦ εἶναι «μία διαρκὴς θέσις προβλημάτων» οὐχὶ τόσον λύσις αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ ὀρθὴ εἰσήγησις καὶ θέσις αὐτῶν.[1] Ἓν τοιοῦτον ἐρώτημα θὰ ὑποβάλω ἐν τῇ παρούσῃ ἐργασίᾳ περὶ τοῦ Μάρκου. Καὶ ἀξίζει νὰ θέσωμεν τοιοῦτον ἐρώτημα διότι ὁ Μάρκος οὐ μόνον ἔπαιξε πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησίας εἰς μίαν κρίσιμον ἐποχὴν τῆς ἱστορίας της, ἀλλὰ μία μελέτη τῆς προσωπικότητός του καὶ τοῦ ἔργου του ἀσφαλῶς θὰ αὐξήσῃ ἐπίσης τὴν γνῶσιν μιᾶς ἐκ τῶν ἐλάχιστα γνωστῶν περιόδων τῆς μεταγενεστέρας Βυζαντινῆς περιόδου. Καὶ μολονότι εἶμαι ὑποχρεωμένος σήμερον νὰ περιορισθῶ εἰς ὀλίγας ἀποσπασματικὰς παρατηρήσεις καὶ εἰς ἐπόψεις, αἵτινες ἐνίοτε θὰ φανῶσιν ὡς ὑποθετικαί, ἐν τούτοις εἰς τὸ παρὸν στάδιον τῶν γνώσεων ἡμῶν ἄνευ τοιούτων ὑποθέσεων, ἄνευ «θέσεως τῶν προβλημάτων» δὲν δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι θὰ προχωρήσωμεν πρὸς λύσιν τινά.

Ὅλος σχεδὸν ὁ βίος τοῦ Μάρκου διέρρευσεν εἰς ἀγῶνας καὶ ἀντιγνωμίας. Ἡ πολεμική του κατὰ τῶν Λατίνων καὶ κατὰ τῶν Λατινοφρόνων (ἵνα χρησιμοποιήσω μίαν ὀνομασίαν, δι᾿ ἧς ἐχαρακτηρίζοντο οἱ Ἑνωτικοὶ παρὰ τῶν ἀντιπάλων των) εἶναι μόνον μία πλευρὰ τοῦ ἀγῶνος τούτου. Εἶναι σπουδαῖον νὰ ἔχωμεν κατὰ νοῦν, ὅτι αὐτὸ τοῦτο τὸ πρόβλημα τῆς Ἑνώσεως μετὰ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἦτο μόνον μία φάσις εἰς τὴν μακρὰν σειρὰν «τῶν ἰδεολογικῶν συγκρούσεων, μόνον μία ὄψις τῆς περιέργου ἐκείνης πολώσεως τῆς Βυζαντινῆς γνώμης, ἥτις δύναται νὰ διακριθῇ διὰ μέσου ὅλης τῆς ἱστορίας τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας. Αἱ συγκρούσεις αὗται ἔχουν ἀπασχολήσῃ ἐπὶ μακρὸν καὶ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Βυζαντιολόγων. Θὰ μνημονεύσω ἐνταῦθα μόνον τὸ σπουδαῖον ἔργον τοῦ Οὐσπένσκι «Μελέται τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ» (Ρωσσιστί, 1891. Πετρούπολις) καὶ τὴν πρόσφατον ἀπόπειραν τοῦ Καθηγητοῦ Δβόρνικ, ὅπως ἀνεύρῃ τὴν προέλευσιν τῶν ἀντιτιθεμένων μερίδων ἐν τῷ Βυζαντίῳ.[2] Ἐν τῇ προοπτικῇ ταύτῃ ἡ Σύνοδος τῆς Φλωρεντίας καὶ αἱ τρικυμίαι, αἱ ἐξ αὐτῆς ἀνασηκωθεῖσαι, θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθῶσιν οὐ μόνον ἓν νέον ἀξιοθρήνητον στάδιον εἰς τὴν θρησκευτικὴν διαίρεσιν μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἀλλ᾿ ἐπίσης ὡς

---

[1] N. Baynes, The thought—world of East Rome, Oxford, 1945 p. 3.

[2] Dvornik, ἔνθ. ἀν. σελ. 1, 38, «The Circus Parties in Byzantium» in Byzantina—Metabyzantina, New York 1946, 119—134.

ἓν γεγονὸς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἱστορίαν τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ Σύνοδος τῆς Φλωρεντίας ὡς ἐπίσης ἅπαν τό πρόβλημα «τῶν Ἑνωτικῶν» ἔμελλε νὰ καταστῇ τὸ σύνθημα οὕτως εἰπεῖν τῆς ἐσωτερικῆς ἐκείνης διασπάσεως, ἥτις ὑπέβοσκε πρὸ πολλοῦ ἐν τῇ Βυζαντινῇ κοινωνίᾳ. Αἱ παρατηρήσεις αὗται δύνανται νὰ βοηθήσωσιν ἡμᾶς νὰ μορφώσωμεν ἓν ἢ δύο τῶν ζητημάτων ἐκείνων, ἅτινα θὰ ἠδύναντο νὰ παράσχωσιν εἰς ἡμᾶς σήμερον μίαν καθοδηγητικὴν γραμμήν. Ἐν πρώτοις ἀπὸ αὐστηρῶς ἱστορικῆς ἀπόψεως ἴσως εἶναι ἀκριβέστερον νὰ ἐρευνήσωμεν οὐχὶ διατὶ ἡ Σύνοδος τῆς Φλωρεντίας ἀπέτυχεν, ἀλλὰ διατὶ ἔφθασε τόσον ἐγγὺς εἰς τὴν ἐπιτυχίαν. Πῶς συνέβη ὥστε παρὰ τὰ συντριπτικῶς ἰσχυρότερα ἀντι - ενωτικὰ συναισθήματα ἐν τῷ Βυζαντίῳ, τὰ ὁποῖα παρέχουσιν ἀκριβῆ καὶ προφανῆ ἐξήγησιν τῆς τελικῆς καταρρεύσεως τῆς Συμφωνίας τοῦ 1439, ἡ πλειονότης τῶν Βυζαντινῶν Ἀρχιερέων, θεολόγων καὶ ἀξιωματούχων, ὑπέγραψε τὸ πρακτικὸν τῆς Ἑνώσεως ἐν Φλωρεντίᾳ; Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῇ ἡ συμπεριφορά των ἁπλῶς ἐκ λόγων καιροσκοπικῆς πολιτικῆς ἢ ἐκ τῆς ἀσκηθείσης ὑπὸ τῶν Λατίνων πιέσεως ἐπ᾽ αὐτῶν. Εὑρισκόμεθα ἀσφαλῶς πρὸ ἑνὸς περισσότερον θεμελιώδους δράματος, ἔχοντος τὰς ῥίζας εἰς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν τοῦ Βυζαντίου. Διότι ἄλλως πῶς θὰ ἐξηγήσωμεν τὸ γεγονός, ὅτι Μάρκος ὁ Ἐφέσου καὶ ὁ περίφημος Βησσαρίων ὁ Νικαίας, ἄνδρες τῆς αὐτῆς γενεᾶς καὶ τῆς αὐτῆς μορφώσεως εὑρέθησαν εἰς δύο ἀντίθετα καὶ ἀδιάλλακτα στρατόπεδα; Ποῖα ἦσαν τὰ βαθύτερα ἐλατήρια τῶν πράξεών των; Τὰ ἐρωτήματα ταῦτα δὲν εὗρον ἀκόμη ἱκανοποιητικὴν ἀπάντησιν. Καὶ ἐγὼ νομίζω, ὅτι αἱ ἀπορίαι αὗται θὰ εὕρωσι τὴν ἀπάντησίν των μόνον, ὅταν ἐλευθέρως καὶ ἄνευ ἐκ τῶν προτέρων ἐσχηματισμένων γνωμῶν καὶ προκαταλήψεων μελετήσωμεν ἐκ νέου τοὺς ἀληθινοὺς πρωταγωνιστάς, τοὺς ἄνδρας, οἵτινες περισσότερον ὅλων ἐνεπλάκησαν εἰς τὰς διαιρέσεις ταύτας. Μάρκος ὁ Ἐφέσου ἦτο εἷς τῶν κυριωτέρων πρωταγωνιστῶν εἰς τὸ δρᾶμα τοῦτο, καὶ παραμένει πάντοτε ἡ κλεὶς διὰ τὴν κατανόησιν τῆς σημασίας του.

* * *

Οὗτος ἀνῆκεν εἰς μίαν γενεὰν ἀνδρῶν, γεννηθέντων κατὰ τὴν καμπὴν τοῦ δεκάτου τετάρτου καὶ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ἥτις ἀφῆκεν ἀξιοσημείωτα ἴχνη ἐπὶ τῆς εὐρωπ. ἱστορίας. Οἱ σύγχρονοί του Βησσαρίων ὁ Νικαίας, Θεόδωρος ὁ Γάζης, Γεώργιος ὁ Τραπεζοῦντος, ἦσαν οἱ τελευταῖοι ἐκπρόσωποι τῆς «Π α λ α ι ο λ ο γ ι α ν ῆ ς ἐ κ ε ί-

νης Ἀναγεννήσεως», ἥτις κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ λυκόφωτος τοῦ Βυζαντίου ἐφώτισεν ἐπί τινα καιρὸν τὴν Ἀναγέννησιν ἐν τῇ Δύσει. Ὁ Μάρκος ἔτυχε λαμπρᾶς μορφώσεως· οἱ διδάσκαλοί του ἦσαν ὁ Γεμιστὸς Πλήθων, Ἰωσὴφ ὁ Βρυέννιος, Μανουὴλ ὁ Χρυσοκόκκης, ὁ διδάσκαλος τοῦ Francesco Filelfo.[1] Ἡ βραχεῖα ἀκαδημικὴ σταδιοδρομία εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Σχολὴν φαίνεται ὑπῆρξεν ὁμοίως πολὺ λαμπρά, ἐὰν κρίνωμεν τοὐλάχιστον ἀπὸ τὸν ἐνθουσιώδη ἔπαινον πρὸς τὴν διδασκαλίαν του, τὸν γενόμενον μεταγενέστερον ὑπὸ τοῦ περιφήμου Γενναδίου Σχολαρίου, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν μαθητής του.[2] Κατέχομεν διάφορα συγγράμματα τοῦ Μάρκου, γραφέντα διαρκούσης τῆς ἀκαδημικῆς περιόδου τοῦ βίου του. Ἀντικατοπτρίζει τὸ ἐπικρατοῦν λογοτεχνικὸν εἶδος τῶν ἡμερῶν του: ὑμνογραφία, ῥητορική, ἐπιγράμματα, ἐξήγησις. Μολονότι δὲν συμφωνῶ πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Momseigneur Petit, ὅστις διατείνεται ὅτι εἰς τὰ πρῶτα του συγγράμματα ταῦτα «l' abondance des mots supplée à l' indigence de la pensée»[3] δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἀναζητῶμεν εἰς αὐτὰ τὰ προσόντα ἐκεῖνα, ἅτινα ἐξύψωσαν τὸν Μάρκον ὑπεράνω τῆς συγχρόνου élite τοῦ Βυζαντίου, ἐπέφεραν βραδύτερον τὴν ἀπομόνωσίν του ἐν Φλωρεντίᾳ, ἐστεφάνωσαν αὐτὸν βραδύτερον μὲ τὸν φωτοστέφανον ἑνὸς ἡγέτου καὶ ἑνὸς προφήτου καὶ ἐν τέλει συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ συγκαταριθμῆται μεταξὺ τῶν ἁγίων τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Καὶ ὅμως ἡ ἀρχικὴ αὕτη περίοδος δύναται νὰ βοηθήσῃ ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ ἐννοήσωμεν τὸν μεταγενέστερον Μάρκον. Τότε ἀνεδείχθη ὡς ἐπιστήμων καὶ ἀπέκτησε τὴν διαλεκτικὴν ἐκείνην ἱκανότητα καὶ τὴν καταπληκτικὴν πολυμάθειαν, αἱ ὁποῖαι ἀναγνωρίζονται ἀκόμη καὶ παρὰ τῶν συγχρόνων δυσφημιστῶν του, ὅπως λ. χ. ὁ Ft. Grumel, οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνται εἰς αὐτὸν οἱανδήποτε θεολογικὴν ἢ φιλοσοφικὴν ἱκανότητα[4]

Ἡ ἑπομένη φάσις τοῦ βίου τοῦ Μάρκου ὑπῆρξεν ἔτι πλέον ἀποφασιστική. Κατὰ τὸ 1418, εἰς ἡλικίαν 26 ἐτῶν, ἀφίνει τὴν διδασκα-

---

[1] Σ. Συροπούλου: Historia vera historiae non verae.—Ed. R. Creighton, la Haye 1660 p. 134.—Ἰ. Βρυέννιος, ἔκδ. Εὐγ. Βουλγάρεως τομ. III Λειψία 1768 σελ. 70 κ. ἑ.

[2] Γ. Σχολάριος, Ἐπικήδειος εἰς Μ. τὸν Ἐφ. εἰς τὰ Γεωργίου Σχολαρίου ἅπαντα τὰ εὑρισκόμενα» ἔκδ. L. Petit, X. A. Σιδερίδου, M. Jugie t I. Paris 1929. F. Fuchs op. cit. p. 75.

[3] L. Petit op. cit. col. 1973.

[4] V. Grumel, op. cit. p. 26 Le Petit, Patr. Orient. XVII, p, 312.

λίαν καὶ τὴν θέσιν του εἰς τὴν Πατριαρχικὴν διοίκησιν καὶ κείρεται μοναχός.[1] Εἶναι ἀξιοσημείωτον, νομίζω, ὅτι ἀντὶ νὰ ἐκλέξῃ μοναστήριόν τι ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἀπεσύρθη εἰς μίαν νῆσον ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Νικομηδείας. Ἐκεῖ ἐπὶ δύο ἔτη ὑπεβλήθη εἰς τὴν μοναστικὴν ἄσκησιν, καὶ μόνον ἡ διαρκῶς αὐξανομένη ἀπειλὴ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Τούρκων ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ νέα του κατοικία ἐν τῇ πρωτευούσῃ, τὸ περίφημον μοναστήριον τῶν Μαγγανῶν,[3] καθίσταται πλέον τὸ κέντρον ἐργασίας δι' ὅλον τὸν βίον του. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ Μοναστηρίου ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Η'. τοῦ Παλαιολόγου, ἵνα λάβῃ μέρος εἰς τὸ ἔργον τῆς προπαρασκευῆς τῆς Συνόδου τῆς Φλωρεντίας, ἐκεῖ ἐπέστρεψε μετὰ τὸ 1439, ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου, ἀποτυχὼν νὰ γίνῃ κύριος τῆς Ἐπαρχίας του, ἐκεῖ, πέριξ αὐτοῦ, συνηθροίσθησαν οἱ κυριώτεροι ἀντίπαλοι τῆς Ἑνώσεως, ἐκεῖ, τέλος, ἀπέθανε καὶ ἐτάφη κατὰ τὸ 1447.[4]

Εἶναι αὐτονόητον, ὅτι ἡ πρώτη ἄσκησις τοῦ Μάρκου εἰς τὸν μοναστικὸν βίον αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν δύναται νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἐξήγησιν διὰ τὰς μετὰ ταῦτα θεολογικάς του ἀπόψεις καὶ τὴν στάσιν του εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. Ὁ ἀσκητισμὸς ἦτο μία κλῆσις λίαν κοινὴ εἰς τὸ Βυζάντιον τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος. Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Μάρκου ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Φλωρεντίας Βησσαρίων ὁ Νικαίας καὶ Ἰσίδωρος ὁ Κιέβου ἦσαν ἐπίσης μοναχοὶ καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑπογραψάντων τὸ Πρακτικὸν τῆς Ἑνώσεως ἦσαν οἱ Ἡγούμενοι τοιούτων περιφήμων μοναστηρίων ὅπως τῆς Μεγάλης Λαύρας καὶ τοῦ Βατοπαιδίου ἐν τῷ Ἄθω, τῆς Περιβλέπτου καὶ τοῦ Παντοκράτορος ἐν Κωνσταντινουπόλει. Οὔτε ὁ ἀποχωρισμός του ἀπὸ τὴν Πατριαρχικὴν Σχολὴν καὶ ἀπὸ τὴν θορυβώδη καὶ λαμπρὰν ζωὴν τῆς πρωτευούσης, μάλιστα κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ βίου τῆς Αὐτοκρατορίας δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὡς ἐπαρκὴς μαρτυρία διὰ τὴν προσκόλλησίν του εἰς μίαν ἰδιαιτέραν μερίδα. Καὶ ἐν τούτοις δὲν εἶναι δύσκολον νά δείξῃ τις, ὅτι τὰ ἔτη ἐκεῖνα ἦσαν ἀποφασιστικὰ

---

1 S. Petrides, Le Synaxaire de M. d'E. εἰς Revue de l'Orient Chrétien, vol. v. 1910, p. 101. Τὸ συναξάριον ἔχει συγγράψῃ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μάρκου Ἰωάννης ὁ Εὐγενικὸς καὶ τοῦτο παρουσιάζει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν βιογραφίαν τοῦ Μάρκου.

2 Petridès op. cit. 101—102. Διὰ τὸ Μοναστήριον τῶν Μαγγανῶν ἰδὲ R. Janin Echos d' Orient, col. 33. σελ. 169—178.

3 Ἰδὲ λεπτομερείας εἰς τὸ προμνημονευθὲν ἄρθρον τοῦ L. Petit.

διὰ τὴν ὁριστικὴν ἀνάπτυξιν τῶν θρησκευτικῶν ἀπόψεων τοῦ Μάρκου, αἵτινες μετεμόρφωσαν αὐτὸν ἀπὸ ῥήτορα καὶ ἀνθρωπιστὴν καὶ ἱεροκήρυκα τῆς αὐλῆς, εἰς ἕνα «φανατικὸν» ὅπως συνήθως περιγράφεται παρὰ νεωτέρων συγγραφέων.[1] Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἴσως ἔχει ἀνάγκην περαιτέρω διασαφηνίσεως. Ἡ πηγὴ «τοῦ φανατισμοῦ» τούτου γενικῶς νομίζεται, ὅτι εὑρίσκεται εἰς τὸ βίαιον καὶ ἀσυγκράτητον μῖσος τοῦ Μάρκου ἐναντίον τῶν Λατίνων. Ἐξ ὅλων τῶν σημείων, ἅτινα οἱ Δυτικοὶ συγγραφεῖς ἐχρησιμοποίησαν πρὸς περιγραφὴν τῶν ἀπόψεων τοῦ Μάρκου «τὸ μῖσος κατὰ τῶν Λατίνων» ἐπανακύπτει πράγματι μετ' ἐπιμονῆς πάντοτε. Ἐν τούτοις δὲν εἶναι δύσκολον νὰ καταδειχθῇ ὅτι τοῦτο εἶναι—τὸ ἐλάχιστον ὅπερ θὰ ἐλέγομεν—μία ὑπερβολικὴ ἑρμηνεία. Ἐὰν ἦτο ἁπλῶς εἷς, ὅστις ἐμίσει τοὺς Λατίνους, δὲν θὰ διωρίζετο βεβαίως ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος ὡς εἷς ἐκ τῶν κυρίων ἀπεσταλμένων εἰς τὴν Ἑνωτικὴν Σύνοδον τῆς Φλωρεντίας καὶ δὲν θὰ ἀνεβιβάζετο χάριν τοῦ εἰδικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ εἰς μίαν τῶν σπουδαιοτέρων ἐπισκοπῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐπίσης δὲν θὰ ἐξελέγετο αὐτός, ἵνα ἀπαντήσῃ ἐκ μέρους τῆς Βυζαντινῆς Ἀντιπροσωπείας εἰς τὸν χαιρετισμὸν τοῦ Καρδιναλίου Cesarin, κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν τῆς Συνόδου ἐν Φερράρᾳ, οὔτε θὰ διωρίζετο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος ὡς «Ἔξαρχος», δηλονότι ὡς ὁ ἐπίσημος ἀντίπαλος τῶν Λατίνων εἰς τὰς θεολογικὰς συζητήσεις ἐν τῇ Συνόδῳ. Ταῦτα εἶναι βεβαίως ἔμμεσα καὶ οὕτως εἰπεῖν ἐξωτερικὰ ἐπιχειρήματα, ἀλλ' ἂν εἶχον περισσότερον χρόνον εἰς τὴν διάθεσίν μου θὰ ἠδυνάμην νὰ δείξω ἐξ αὐτῶν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Μάρκου, ὅτι ἂν καὶ πράγματι οὗτος ἀντετίθετο εἰς πᾶσαν συμφωνίαν μετὰ τῶν Λατίνων τοῦτο ὠφείλετο οὐχὶ εἰς τυφλὸν μῖσος πρὸς αὐτούς, ἀλλ' εἰς τὴν στερεὰν πεποίθησίν του, ὅτι ἡ προταθεῖσα συμφωνία ἔπασχεν ἀπὸ εἰδικὰς θεολογικὰς ἐλλείψεις. Ἡ ἀντίστασίς του εἰς τὴν θεολογικὴν συνδιαλλαγήν, ἥτις κατέστησε δυνατὴν τὴν Ἕνωσιν προήρχετο οὐχὶ ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι δὲν ἠγάπα τὴν λατινικὴν χριστιανωσύνην ὡς τοιαύτην, ἀλλ' ὡς διαμεμορφωμένην ἄποψιν, ἐστηριγμένην εἰς ἰδιαίτερον σύστημα θεολογίας, ὅπερ ἀναμφιβόλως εἶχεν ἀποδεχθῇ οὗτος καθ' ὃν χρόνον εἶχεν ἐπιστρέψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ τοῦ ἐν τῇ νήσῳ ἀναχωρητηρίου του κατὰ τὸ 1420. Ἡ πηγὴ τῆς θεολογίας ταύτης ἔχω τὴν πεποίθησιν, ἦτο ἡ

---

[1] Πρβλ. λόγου χάριν L. Petit, Patr. Orient XVII p. 309. V. Grumel, op. cit 26. M. Jugie, le schisme Byzantin, p. 266—268.

θεολογικὴ καὶ μυστικὴ ἐκείνη διδασκαλία, ἥτις κατὰ τὸν προηγούμενον αἰῶνα εἶχε διασπάση τὴν Βυζαντινὴν Ἐκκλησίαν εἰς δύο ἀδιάλλακτα στρατόπεδα καί ἥτις εἶναι γνωστὴ ὡς Παλαμισμὸς ἢ ἡσυχαστικὴ κίνησις.

Σκοπὸς μου δὲν εἶναι νὰ κάμω μίαν ἔκθεσιν τῆς θεολογικῆς καὶ μυστικῆς διδασκαλίας τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ τῶν ὀπαδῶν του. Ἡ σπουδαιότης ταύτης καὶ ἡ σχέσις της πρὸς τὸ παρὸν θέμα ἔγκειται εἰς τοῦτο, εἰς τὴν σύγκρουσιν ἰδίως τῶν θεολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν γνωμῶν, ἧς ἐγένετο ἀφορμή, σύγκρουσις, ἥτις ἦτο μόνον ἓν σύμπτωμα βαθέως ἐρριζωμένης διαστάσεως εἰς δύο μερίδας τῆς Βυζαντινῆς σκέψεως, ἐκδηλωθείσης βιαιότατα ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Φλωρεντίας. Ὡς ἐλπίζω νὰ καταδείξῳ κατωτέρω δυνάμεθα ἴσως νὰ ἀνεύρωμεν τὸ νῆμα τῶν θεολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἐρίδων κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα εἰς τὸ θεολογικὸν καὶ ἱστορικὸν ἔδαφος τοῦ Παλαμισμοῦ.

Ὁ Ἡσυχασμὸς βραχέως δύναται νὰ ὁρισθῇ ὡς μία ἀσκητικὴ διδασκαλία, βασιζομένη εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς «ἡσυχίας» τουτέστιν μιᾶς ἰδιαιτέρας μεθόδου θεωρητικῆς, σιωπηρᾶς καὶ μονήρους προσευχῆς. Μέχρι πρὸ ὀλίγου χρόνου ὁ Ἡσυχασμὸς ἐθεωρεῖτο γενικῶς τοὐλάχιστον παρὰ τῶν Δυτικῶν συγγραφέων, ὡς μία παράδοξος πλάνη τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, μία περίεργος διαστροφὴ τοῦ χριστιανισμοῦ, πιθανῶς συγγενὴς πρὸς τὴν αἵρεσιν τῶν Βογομίλων. Μόλις τελευταίως ἀκόμη ἡ γνώμη αὕτη διετυποῦτο ὑπὸ τοῦ Fr, Delehaye εἰς τὸ κεφάλαιόν του περί τοῦ Βυζαντινοῦ Μοναστικισμοῦ εἰς τὸν τόμον, τὸν ἐπιγραφόμενον «Byzantium» τὸν ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Proff. Baynes καὶ Mr. Moss.[1] Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ μελέτη τοῦ Ἡσυχασμοῦ ἐν τῇ Δύσει ἔχει κάμῃ οὐσιαστικὴν πρόοδον. Αἱ πρόσφατοι ἔρευναι ἔχουσιν ἐξάρῃ δύο γεγονότα. Ἐν πρώτοις ὁ Ἡσυχασμός, ἀνεφάνη πολὺ προγενέστερον τῶν οὕτω καλουμένων ἡσυχαστικῶν ἐρίδων κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα. Κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα λόγου χάριν ὁ Ἰωάννης ὁ τῆς Κλίμακος συγγραφεὺς ἀφιέρωσεν ὁλόκληρον κεφάλαιον τῆς Κλίμακος εἰς τὴν ἄσκησιν «τῆς ἡσυχίας». Καὶ δεύτερον, τοῦτο δὲ εἶναι τὸ κύριον σημεῖον, ἡ θεολογικὴ διδασκαλία ἥτις ἀνέκυψεν ἐκ τῆς ἀσκητικῆς ἐμπειρίας καὶ ἡ ὁποία ἐπλούτισεν

---

[1] H. Delehayl, Byzantine Monasticism, in Byzantium, an introduciton to East Roman Civilisation, ed. by N. Gaynes and L, B. Moss, Oxford 1948 p. 158.

ἐπίσης ταύτην, δὲν ἦτο καινοτομία ἢ προϊὸν δυαρχικῶν ἢ ἄλλων μὴ χριστιανικῶν ἐπιδράσεων, ἀλλὰ μία ὀργανικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἰδίας θεωρητικῆς καὶ μυστικῆς παραδόσεως ἐν τῇ Βυζαντινῇ θεολογίᾳ, ἥτις ἀνάπτυξις χωρεῖ διὰ τοῦ διδασκάλου τοῦ Παλαμᾶ, Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου, περαιτέρω πρὸς τὰ ἄνω μέχρι Συμεὼν τοῦ Νέου, Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ καὶ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης. Ὁ ὀργανικὸς οὗτος σύνδεσμος μεταξὺ τῆς διδασκαλίας τοῦ Παλαμᾶ καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὑπεστηρίχθη τελευταίως μετὰ μεγάλης πειστικότητος ὑπὸ τοῦ κ. Lossky ἐν τῷ γαλλιστί ἐκδοθέντι συγγράμματί του περὶ τῆς μυστικῆς Θεολογίας τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀπεδείχθη ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Fr. Cyprian Kern εἰς τὸ νεωστὶ ἐκδοθὲν βιβλίον του «ἀνθρωπολογία τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ».[1]

Ἐλλείψει χρόνου δέν δύναμαι ἀτυχῶς νὰ ἀναφέρω ὅλα τὰ ἐδάφια ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὀλίγον γνωστὰ καὶ ἐν μέρει ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Μάρκου, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπείσθην, ὅτι αἱ κεκρυμμέναι πηγαὶ τῆς νοοτροπίας καὶ τῶν ἀπόψεων δέον νὰ ζητηθῶσιν ἐν τῷ Παλαμισμῷ. Τοῦτο ἐλπίζω νὰ κάμω εἰς σύγγραμμα περὶ τοῦ Μάρκου τοῦ Ἐφέσου, ὅπερ ἑτοιμάζω ἤδη. Τώρα θὰ ἐκθέσω συντόμως τὰς γραμμὰς τοῦ ἐπιχειρήματός μου, αἱ ὁποῖαι θὰ μᾶς ἐνισχύσωσι νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὰ προβλήματα, τὰ μνημονευθέντα ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς παρούσης διαλέξεως.

Εἷς ἐκ τῶν διδασκάλων τοῦ Μάρκου ἦτο Ἰωσὴφ ὁ Βρυέννιος, εἷς προσωπικὸς μαθητὴς τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ[2] Ὑπάρχει ὡσαύτως μαρτυρία, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Μάρκος εἰς τὰ πρῶτα, ἀκαδημικὰ ἔτη τῆς ζωῆς του, ὑπῆρξεν ὀπαδὸς τοῦ Παλαμισμοῦ. Ἐν τῷ Κανόνι, ὃν συνέθεσε κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα πρὸς τιμὴν τοῦ προστάτου του, τοῦ Πατριάρχου Εὐθυμίου, ἐγκωμιάζει αὐτὸν διὰ τοὺς ἀγῶνας του ἐναντίον τῶν «ὀπαδῶν τοῦ Ἀκινδύνου», δηλονότι ἐναντίον τῶν Θεολόγων

---

[1] V. Lossky, Essai sur la théologie Mystique de d' Église b' Orient Paris 1944 Archim. Cyprian Kern, l' anthropologie de St Grégoire Palam. Paris 1950. (russe) et de même auteur: «la généalogie spirituelle de st· Gregoire Palamas» in «la Pensée Théologique» vol. IV des travanx de l' Institutde Théologie Orthodoxe St· Serge à Paris, 1942 pp. 102—131. Cl. les indications bibliographiques sur les récents travaux conscernés au Palamisme dans «Dix années d' étubes byzantines. Bibliographie internationale 1939 –1948» Paris 1948.

[2] Τὰ συγγράμματα τοῦ Βρυεννίου ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Εὐγ. Βουλγάρεως τομ. 1—3 Λειψία 1768 - 84 Πρβλ. P. Meyer, Ἰ Βρυεννίου Ἔργα, βίος καὶ μόρφωσις, Byz—Text. V. 1896. Ἰδὲ καὶ Ἐπιτάφιον τοῦ Βρυεννίου, συντεθέντα ὑπὸ τοῦ Μάρκου (Βουλγάρεως ἔνθ, ἀν. III, σελ. 16).

ἀντιπάλων τοῦ Παλαμᾶ, οἵτινες κατεδικάσθησαν ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1368.[1] Εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν Παλαμικῶν διδασκαλιῶν, δι' ὧν ἐξαίρεται ἡ θεωρητικὴ καὶ κατὰ μόνας προσευχή, δὲν ὀφείλεται ἡ ἀπόφασίς του τοῦ νὰ καρῇ εἰς μοναχόν; Μία ἔμμεσος ἀπάντησις εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο εὑρίσκεται εἰς ἕνα μεταθανάτιον πανηγυρικὸν πρὸς τὸν Μάρκον, συντεθέντα ὑπὸ Μανουὴλ Ρήτορος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι ὁ Μάρκος κατὰ τὴν μοναστικήν του του ζωὴν ἀφιέρωσεν ἑαυτὸν τελείως εἰς τὴν «ἡσυχίαν» καὶ ἦτο τόσον ἀπρόθυμος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ μοναστήριόν του καὶ τὸ κελλίον του καὶ νὰ διακόψῃ τὴν σιωπὴν καὶ συγκέντρωσιν, ὥστε δὲν ἐφανέρωνεν ἑαυτὸν εἰς τοὺς γνωστούς του, ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς συγγενεῖς του.[2]

Ἡ λέξις ἡ σ υ χ ί α, ἀπαντῶσα δὶς εἰς τὸ ἐδάφιον τοῦτο καὶ εἶναι κατ' ἐξοχὴν τεχνικὸς ὅρος τῆς Παλαμικῆς Θεολογίας, εἰσηγεῖται, ὅτι τὴν ἡσυχαστικὴν ταύτην μορφὴν τοῦ μοναστικισμοῦ εἶχεν ὁ Μάρκος υἱοθετήσῃ κατὰ τὴν ἀσκητικήν του ζωήν.

(Ἕπεται συνέχεια)

(Μετάφρ. ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπὸ Β. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ)

---

[1] Ἐκδ. ὑπὸ E. Legrand «Canon á la louange du patr. Euthyme II par M. Eugenicos, Revue des Êtudes Grecque 5, T. V. 1892, p. 424.

[2] Patr. Orient. XVII pp. 491—522. Πρβλ. τὴν ρωσσικὴν μετάφρασιν ὑπὸ τοῦ Mgneur Arséne Ivachtenco εἰς τὸ «Lectures chretiennes» Organe de l' Acad. Théologique de St. Petersburg, 1686 p. 104.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ἐλάβομεν καὶ εὐχαρίστως δημοσιεύομεν κατωτέρω *«συντονιστικὴν ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων τοῦ ἐνταῦθα Παραρτήματος τοῦ Ἐθνικοῦ Ἱδρύματος»* τελοῦντος ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Π. Μητροπολίτου ἡμῶν κ. Γενναδίου.

Τὸ Παράρτημα Θεσσαλονίκης τοῦ ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τελοῦντος Ἐθνικοῦ Ἱδρύματος συνεστήθη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1947.

Τὸ Διοικητικόν του Συμβούλιον ἀπετελέσθη ἐκ τοῦ Παναγιωτά-

του Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Γενναδίου ὡς Προέδρου καὶ ἐκ τῶν μελῶν, Θ. Ἐπισκόπου Ἀπαμείας κ. Σπυρίδωνος, τῶν Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Χ. Φραγκίστα, Κ. Σπετσιέρη, Α. Ξυγγοπούλου, Γ. Κονιδάρη, Στ. Κυριακίδου, τοῦ Α. Παπαναστασίου, Διευθυντοῦ Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, Γ. Ρούλια, Διευθυντοῦ Δασῶν, Α. Κουσκουλέκα Διευθυντοῦ Ἀγροτικῆς Τραπέζης, Μ. Δημητρακοπούλου Προέδρου Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου, Π. Χρυσάνθου ἰατροῦ, Κονταξοπούλου Γυμναστοῦ Πανεπιστημίου, καὶ Σπ. Βασιλειάδου.

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων του καὶ ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἔργου τοῦ Ἐθνικοῦ Ἱδρύματος, ὅπερ συνίσταται εἰς τὴν διὰ καταλλήλων μέσων ἐξύψωσιν τοῦ ἠθικοῦ, μορφωτικοῦ καὶ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, πολλὰς κατέβαλε προσπαθείας πρὸς πραγμάτωσιν τῶν ἐπιδιώξεών του τούτων, ἂν καὶ αἱ προϋποθέσεις ἐργασίας καὶ ἐπιτυχίας ἦσαν δυσμενεῖς ἕνεκα τῶν κρατουσῶν συνθηκῶν ἐν Βορείῳ Ἑλλάδι.

Παρὰ πάσας ὅμως τὰς ἀντιξοότητας ἐργασθὲν χάρις εἰς τὴν πολύτιμον συνδρομὴν τῶν ἐκλεκτῶν συνεργατῶν του, ἐπέτυχε ἐν πολλοῖς ἀποτελέσματα δυνάμενα νὰ θεωρηθῶσι ἱκανοποιητικά.

Ἡ ὅλη ἐργασία τοῦ Ἱδρύματος ἔχει κατανεμηθῇ εἰς τομεῖς ὡς ἑξῆς:

Α) Γεωργικὸν	Β) Δασικὸν
Γ) Μορφωτικὸν	Δ) Λαογραφικὸν
Ε) Μουσικὸν	ΣΤ) Εἰκαστικῶν Τεχνῶν
Ζ) Οἰκονομικόν.	

Τούτων προΐστανται ἄτομα διακρινόμενα διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν εἰδικότητά των παρέχουν δὲ πλείστας ἐλπίδας εὐοδώσεως τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν.

Καὶ ἤδη, ἐν πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ, τὰ μέχρι σήμερον ἐπιτευχθέντα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

Α) Εἰς τὸν Γεωργικὸν τομέα ἀόκνως ἐργασθεῖσα ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξεπαίδευσε ἀγροτόπαιδα καὶ ἀγρότας εἰς τὸν ἐμβολιασμὸν τῶν ὀρνιθοειδῶν κατὰ διαφόρων ἀσθενειῶν.

Αὕτη ἐπιθυμοῦσα προσέτι νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐπαναπατριζομένων ἀνταρτοπλήκτων ἀνέλαβε τὴν ἐγκατάστασιν ὀπωρώνων εἰς τὰ χωρία Νέα Σάντα, Μουρούδα καὶ Σκεπαστόν, συνολικῆς ἐκτάσεως 500 στρεμμάτων.

Β) Ἡ Δασικὴ Ἐπιτροπὴ εἰς τὸν τομέα της δι᾽ ἐθελοντικῆς

ἐργασίας τῶν μαθητῶν, προσκόπων, ὁδηγῶν, μελῶν τῶν ἐκδρομικῶν σωματείων τῆς πόλεως, στρατοῦ, σπουδαστῶν τῆς δασολογίας καὶ μαθητῶν τῆς Ἀμερικανικῆς Γεωργικῆς Σχολῆς, προέβη κατὰ τὴν ἀναδασωτικὴν περίοδον 1948—49 εἰς ἀναδασώσεις τῶν περὶ τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης τόπων, φυτεύσασα πολλὰς χιλιάδας δενδρυλλίων πεύκης καὶ κυπαρίσσου.

Κατὰ τὴν περίοδον 1949—50 ἀνεδασώθησαν περιοχαὶ τῶν Κοινοτήτων Λητῆς καὶ Ν. Εὐκαρπίας, ἐκτάσεως 200 στρεμμάτων διὰ 31.000 δενδρυλλίων καὶ τῆς περιοχῆς Ὡραιοκάστρου ἐκτάσεως 800 στρεμμάτων διὰ 17.000 δενδρυλλίων. Ἤτοι ἐν ὅλῳ ἐφυτεύθησαν 48.000 δενδρύλλια πεύκης καὶ κυπαρίσσου καὶ 130 δενδρύλλια ξενικῶν φυτῶν.

Γ) Ἡ Μορφωτικὴ Ἐπιτροπὴ ἵδρυσε καὶ συντηρεῖ εἰς τὰς τέσσαρας ἀκραίας συνοικίας Καλαμαριᾶς, Κάτω Τούμπας, Νεαπόλεως καὶ Ἀμπελοκήπων, Νυκτερινὰ Σχολεῖα, μὲ προοπτικὴν ὅπως ἀναπτύξῃ ταῦτα εἰς πληρέστερα μορφωτικὰ κέντρα. Εἰς αὐτὰ ἐνεγράφησαν ἐν συνόλῳ 350 μαθηταὶ ἡλικίας 13—22 ἐτῶν κατανεμηθέντες εἰς 2 κατηγορίας. Τῆς πρώτης περιλαμβανούσης τοὺς ἀναλφαβήτους καὶ τῆς δευτέρας τοὺς ἔχοντας ἐλλιπῆ δημοτικὴν κατάρτισιν. Ἡ φοίτησις ὑπῆρξε κανονικὴ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Μαρτίου ὁπότε ἕνεκα τοῦ ἀρξαμένου ἐπαναπατρισμοῦ καὶ τῆς στρατεύσεως πολλῶν ἐμειώθη σημαντικῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι ἐτύγχανον συμμοριόπληκτοι

Ἐπίσης ἐπραγματοποίησε αὕτη διὰ τοῦ ἐνταῦθα Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ σειρὰν ὁμιλιῶν ἐπὶ ποικίλων θεμάτων, παρὰ πολυτίμων συνεργατῶν τοῦ Ἱδρύματος.

Δ) Ἡ Μουσικὴ Ἐπιτροπὴ παραλλήλως πρὸς τὰς καταβαλλομένας προσπαθείας της πρὸς ἀνασύστασιν τῆς Συμφωνικῆς ὀρχήστρας, τῇ εὐγενεῖ συμμετοχῇ τῶν Φιλαρμονικῶν τῆς πόλεως ἐπραγματοποίησε ἓξ συναυλίας ἐν ὑπαίθρῳ εἰς τὰς συνοικίας Κάτω Τούμπας, Καλαμαριᾶς, Νεαπόλεως καὶ Ἀμπελοκήπων. Αἱ Συναυλίαι αὗται θὰ συνεχισθῶσι καὶ εἰς τό μέλλον. Καὶ

Ε) Εἰς τὸν τομέα τὸν Λαογραφικὸν καὶ τῶν Εἰκαστικῶν Τεχνῶν λόγῳ τῆς φύσεως τῶν ἐργασιῶν καὶ τῆς ἐλλείψεως πόρων δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ σημειωθῶσι ἐπιτυχίαι, ἐτέθησαν ὅμως αἱ βάσεις ἐργασίας, ὥστε ἡ πραγματοποίησίς των νὰ ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς ἐξευρέσεως χρηματικῶν πόρων.

ΕΞΕΧΟΥΣΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΜΟΡΦΑΙ ΠΟΥ ΕΚΛΕΙΠΟΥΝ

† ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Τῇ 23ῃ Ἰανουαρίου ἠγγέλθη ἐκ τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τοῦ Λονδίνου ὁ θάνατος τοῦ Μητροπολίτου Θυατείρων κυροῦ Γερμανοῦ, Ἐξάρχου Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἡ νεκρώσιμος αὐτοῦ ἀκολουθία ἐψάλη ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Κοινότητος τοῦ Λονδίνου, τῇ 27 Ἰανουαρίου, διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν Ὀρθοδόξων Ἱεραρχῶν Φιλαδελφείας Ἀθηναγόρου, Ἐδέσσης Παντελεήμονος, τοῦ Ρώσσου Ἐπισκόπου Κατάνης Κασιανοῦ, Πολωνῶν Ἐπισκόπων, τοῦ Ἀγγλικανοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κανταβρυγίας, τοῦ Ἐπισκόπου Λονδίνου καὶ ἄλλων κληρικῶν καὶ ἀντιπροσώπων τῆς Πολιτείας.

Ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Θυατείρων Γερμανὸς Στρηνόπουλος, ἐγεννήθη ἐν Δελιώναις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης τῷ 1872. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων εἰσῆλθεν εἰς τὴν γεραρὰν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης ἐξ ἧς καὶ ἀπεφοίτησεν τῷ 1897. Ἀκολούθως ἐστάλη πρὸς εὐρυτέρας σπουδὰς εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Ἑλβετίαν ἔνθα τῷ 1903 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διωρίσθη Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, μετὰ τριετίαν δὲ τῷ 1907 προήχθη εἰς Διευθυντὴν αὐτῆς. Ὁ ἐκλιπὼν ἐπίλεκτος Ἱεράρχης τόσον ὡς καθηγητὴς ὅσον καὶ ὡς Διευθυντὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἐδικαίωσε πλήρως τὰς ἐλπίδας τῆς ἐκλεξάσης αὐτὸν Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐπίζηλον ταύτην θέσιν, ἣν ἐπαξίως κατεῖχε ἐπὶ ὁλόκληρον δεκαπενταετίαν. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του, πέντε ἔτη μετὰ τὸν διορισμόν του ὡς καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, προήγαγεν αὐτὸν εἰς Μητροπολίτην Σελευκείας.

Τῷ 1922 ἱδρυθείσης τῆς Ἐξαρχίας Κεντρικῆς καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης ἐξελέγη Ἔξαρχος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης Μητροπόλεως Θυατείρων μὲ ἕδραν τὸ Λονδῖνον. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην ἐξυπηρέτησε τὰ συμφέροντα τοῦ ἐν Εὐρώπῃ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸν στῖβον τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ἀγώνων ἐν Λωζάνῃ, Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ, μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου καὶ τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Ὡς Ἔξαρχος Εὐρώπης δὲν ἔπαυσε μέχρι τοῦ θανάτου του νὰ περιοδεύῃ τὰς Ἑλληνικὰς Ὀρθοδόξους Κοινότητας νὰ ἱερουργῇ, νὰ κηρύττῃ, νὰ ἐγκαινιάζῃ νέους ναούς, νὰ ἐμψυχώνῃ τὸ ποίμνιόν του καὶ νὰ παρίσταται ὡς πραγματικὸς πνευματικὸς πατὴρ καὶ δεξιὸς σύμβουλος τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανικῶν Κοινοτήτων.

Ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου ὁ Θυατείρων Γερμανὸς ἀνεδείχθη ὡς μία τῶν ἐξοχωτέρων μορφῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἱεραρχίας ὑπῆρξαν τὰ μεγάλα διεκκλησιαστικὰ Χριστιανικὰ Συνέδρια, ἔνθα τόσον ἐπαξίως ἀντεπροσώπευσε καὶ ἐτίμησε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Διὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν βαθείας θεολογικῆς μορφώσεως ὑπεστήριξεν τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν καὶ διεφώτισε τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ξένων Ἐκκλησιῶν ὡς πρὸς τὴν πίστιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀναδειχθεὶς ὑπέρμαχος αὐτῆς ὑπερασπιστὴς καὶ ἀκατάβλητος μαχητὴς εἰς ὅλα τὰ παγχριστιανικὰ Συνέδρια τῆς τελευταίας εἰκοσιπενταετίας, ἐν Λωζάννῃ, Ἐδιμβούργῳ, Ὀξφόρδῃ, Στοκχόλμῃ, Ἀμστελοδάμῳ, Μόσχᾳ καὶ ἐν Τορόντο. Γνωρίζων ἄριστα τὴν Γερμανικήν, τὴν Γαλλικὴν καὶ τὴν Ἀγγλικὴν κατέστη ἀγαπητὸς καὶ ἀπήλαυε ἐξαιρετικῆς συμπαθείας, σεβασμοῦ καὶ ἐκτιμήσεως, παρὰ τοῖς ἀντιπροσώποις τῶν ξένων Ἐκκλησιῶν. Ὁ Θυατείρων Γερμανὸς ἀνεδείχθη ὁ Μέντωρ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὰ παγχριστιανικὰ Συνέδρια τὰ ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἔνθα ἡ γνώμη αὐτοῦ εἶχε μέγα κῦρος.

Διὰ τὰς μεγάλας του ταύτας ἱκανότητας ἀνεδείχθη κοινῇ ψήφῳ εἷς τῶν ἓξ Προέδρων τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστεως καὶ Τάξεως». Ἀπήλαυε δ' ἐξαιρετικῆς ἐκτιμήσεως παρὰ τῇ Ἀγγλικανικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ Ἀγγλικῇ Κυβερνήσει παρ' ὧν καὶ ἐτιμήθη διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ Ἐπιτίμου Ταξιάρχου τοῦ τάγματος

τῆς Βασιλίσσης Βικτωρίας καί διὰ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Λάμπεθ.

Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία διὰ νὰ ἀποτίσῃ φόρον τιμῆς εἰς τὸν διαπρεπῆ Ἱεράρχην καὶ σοφὸν διδάσκαλον πολλῶν Ἱεραρχῶν αὐτῆς ἀπεφάσισεν ἐσχάτως ὅπως δι' εἰδικοῦ ἑορτασμοῦ ἑορτάσῃ τῷ 1952 τὸ ἰωβιλαῖον τῆς τεσσαρακονταετοῦς Ἀρχιερωσύνης του, ἀλλ' ἄλλως ἔδοξε τῷ Κυρίῳ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Ὁ θάνατός του ἐματαίωσε τὴν τιμητικὴν ταύτην ἐκδήλωσιν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ ἀοίδιμος Θυατείρων Γερμανὸς ὑπῆρξεν ὄντως μεγάλη Ἐκκλησιαστικὴ μορφὴ καθ' ὅλην τὴν φωτεινὴν αὐτοῦ σταδιοδρομίαν, ἀναδειχθεὶς ἄ ξ ι ο ς τῆς πρεσβυγενοῦς κατὰ Ἀνατολὰς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας

Αἰωνία σου ἡ μνήμη ἀείμνηστε διδάσκαλε.

Π. ΡΟΚΚΟΣ

*
* *

Ὁ Π. Μητροπολίτης ἡμῶν συμμετέχων τοῦ πένθους τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἀπέστειλε τὴν κατωτέρω ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Α.Θ.Π. τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην:

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 27ῃ Ἰανουαρίου 1951

Πρὸς τὴν
Αὐτοῦ Θειοτάτην Παναγιότητα
τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ. ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΝ
Εἰς Κωνσταντινούπολιν

Παναγιώτατε,

Κατώδυνος τὴν ψυχὴν ἐπληροφορήθην τὸν θάνατον τοῦ μακαριστῆς μνήμης Μητροπολίτου Θυατείρων κυροῦ Γερμανοῦ.

Ὁ διαπρεπὴς Ἱεράρχης μορφώσει καὶ ἀρετῇ κατηγλαϊσμένος μετὰ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως ὑπηρετήσας τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐπαξίως ἀντιπροσωπεύσας ἐν τῇ ξένῃ τὸν περίβλεπτον Οἰκουμενικὸν Θρόνον ἀπῆλθε τῶν τῆδε γεηρῶν «τὴν πίστιν τηρήσας καὶ τὸν δρόμον τελέσας, ἀπόκειται δ' αὐτῷ ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν παρέξει αὐτῷ ὁ Δίκαιος Κριτής».

Συλλυπούμενος τῇ Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῦ πένθους Αὐτῆς συμμετέχων, εὔχομαι ὅπως ὁ θανάτου καὶ ζωῆς δεσπόζων Κύριος, τὴν ψυχὴν τοῦ μεταστάντος ἀναπαύσῃ ἐν σκηναῖς δικαίων καὶ ἐν Παραδείσῳ τρυφῆς, ἀναδείξῃ δ' ἄξιον αὐτοῦ διάδοχον ἐν τῇ ἐν ᾗ οὗτος εἶχε ταχθῇ ἱερᾷ διακονίᾳ.

Ἐπὶ τούτοις διατελῶ
Τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος
Ταπεινὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
† Ὁ Θεσσαλονίκης ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολὴν ἐλήφθη ἡ κατωτέρω Πατριαρχικὴ ἀπάντησις :

Ἱερώτατε Μητροπολῖτα Θεσσαλονίκης, ὑπέρτιμε καὶ ἔξαρχε πάσης Θετταλίας, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Γεννάδιε, χάρις εἴη τῇ ὑμετέρᾳ Ἱερότητι καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

Μετὰ βαθυτάτης λύπης ἐκομισάμεθα τὸ γράμμα τῆς λίαν ἡμῖν ἀγαπητῆς γερασμίας καὶ περισπουδάστου Ἱερότητος, ἀπευθυνούσης ἡμῖν τὰ ἑαυτῆς συλλυπητήρια ἐπὶ τῇ πρὸς τὸν Κύριον ἐκδημίᾳ τοῦ σεβαστοῦ διδασκάλου ἡμῶν ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θυατείρων κυροῦ Γερμανοῦ.

Ὁ θάνατος τοῦ μακαριστοῦ τούτου ἀδελφοῦ ἐβύθισεν εἰς μέγα πένθος τὴν καθ' ἡμᾶς Μητέρα Ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν, ἀπολέσασαν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τὸν ὑπέροχον Ἱεράρχην, τὸν φιλόστοργον Ποιμενάρχην, τὸν ἀντιπροσωπεύσαντα καὶ τιμήσαντα τὴν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν ἐν ταῖς ἀνατεθείσαις αὐτῷ διαφόροις παρὰ ἡμετέραις καὶ ξέναις Ἐκκλησίαις ἀποστολαῖς.

Θερμῶς εὐχαριστοῦντες τῇ ὑμετέρᾳ φίλῃ Ἱερότητι ἐπὶ τῇ συμμετοχῇ αὐτῆς εἰς τὸ πένθος τῆς Ἐκκλησίας, ἱκετεύομεν τὸν Κύριον ὅπως ἀναπαύσῃ τὴν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχὴν ἐν ταῖς τῶν δικαίων σκηναῖς, ἐγείρῃ δὲ διὰ τῆς πανσθενουργοῦ δεξιᾶς Αὐτοῦ τὸν ἄξιον, ἵνα συνεχίσῃ τὸ πολυσχιδὲς ἔργον τοῦ ἀειμνήστου.

Ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἴη μετ' αὐτῆς.

αϠνα', Φεβρουαρίου ε'.
† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως **ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ**
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός

ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΠΑΛΑΙΟΗΜΕΡΟΛΟΓΙΤΑΣ

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, λαβὸν ὑπ' ὄψιν 1) τὸ ὑπ' ἀριθ. 3223)351)20=12=50 ἔγγραφον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας Ὑπουργόν, δι' οὗ ἡ Ἐκκλησία ζητεῖ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κειμένων Νόμων πρὸς προστασίαν τῆς ἐν τῷ Κράτει ἐκκλησιαστικῆς καὶ θρησκευτικῆς τάξεως καὶ ἡσυχίας, διαταρασσομένης ὑπὸ κακοβούλων ἐκμεταλλευτῶν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος τῶν πολιτῶν, 2) τὴν διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου διαβιβασθεῖσαν ἐμπεριστατωμένην σχετικὴν γνωμοδότησιν τῶν νομομαθῶν Γεωργίου Ράμμου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, Χ. Σγουρίτσα, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Κ. Τσάτσου, τέως καθηγητοῦ

τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ 3) τὴν δημιουργηθεῖσαν ἐξέγερσιν τῆς κοινῆς γνώμης κατόπιν τῆς ὑπὸ τῶν δικαστικῶν Ἀρχῶν ἀποκαλύψεως τῶν σκανδάλων τοῦ παλαιοημερολογιτικοῦ κέντρου τῆς Κερατέας,

ἀ π ο φ α σ ί ζ ε ι

1) Νὰ ἐκτελεσθοῦν αἱ νομίμως ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καὶ Ἀρχῶν ἀποφάσεις κατὰ τῶν ἀντιποιουμένων τὴν ἰδιότητα τοῦ κληρικοῦ τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας παλαιοημερολογιτῶν, νὰ ἐκτελῶνται δὲ ἀμέσως καὶ αἱ τυχὸν ἐκδιδόμεναι νεώτεραι τοιαῦται.

2) Νὰ ἀποσχηματισθοῦν οἱ ἄνευ κανονικῆς καὶ νομίμου χειροτονίας ἐκ μέρους τῶν κανονικῶν Ἀρχιερέων τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας φέροντες τὸ ἱερατικὸν σχῆμα παλαιοημερολογῖται δῆθεν κληρικοί.

3) Νὰ διαταχθῇ ἡ σύλληψις καὶ ἡ ἀποστολὴ εἰς τὰς Μονὰς τῆς μετανοίας των τῶν ἀκολουθούντων τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον μοναχῶν, ὁ ἀποσχηματισμὸς δὲ καὶ ἡ παραπομπὴ εἰς τὰς ἁρμοδίας δικαστικὰς Ἀρχὰς τῶν ἐξ αὐτῶν παρανόμως καὶ ἀντικανονικῶς φερόντων τὸ μοναχικὸν σχῆμα.

4) Νὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὴν ἐπίσημον Ἐκκλησίαν οἱ ὑπὸ τῶν παλαιοημερολογιτῶν παρανόμως καὶ αὐθαιρέτως καταληφθέντες κανονικοὶ Ναοὶ ὡς καὶ αἱ ὑπ' αὐτῶν παρανόμως καὶ αὐθαιρέτως κατεχόμεναι κανονικαὶ Μοναί. Καὶ

5) Τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω ἀποφάσεων ἀναθέτει εἰς τοὺς Ὑπουργοὺς Δημοσίας Τάξεως, Δικαιοσύνης, καὶ Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας.

ΕΚΛΟΓΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΡΟΔΟΥ

Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 25ης Ἰανουαρίου ψήφων κανονικῶν γενομένων ἐξέλεξε παμψηφεί, εἰς τὴν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Τιμοθέου κενωθεῖσαν Μητρόπολιν Ρόδου, τὸν Θ. Βοηθὸν Ἐπίσκοπον τοῦ Π. Μητροπολίτου ἡμῶν Ἀπαμείας Σπυρίδωνα. Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία προέκρινε τὸν Ἐπίσκοπον Ἀπαμείας Σπυρίδωνα διὰ τὴν περίβλεπτον καὶ ἱστορικὴν Μητρόπολιν Ρόδου, διότι ἐξετίμησε τὴν πλουσίαν αὐτοῦ Ἐκκλησιαστικὴν καὶ ποικίλην κοινωνικὴν δρᾶσιν ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην καθοδήγησιν τοῦ Π. Μητροπολίτου ἡμῶν, τοῦ ὁποίου ἀνεδείχθη πολύτιμος βοηθὸς καὶ συμπαραστάτης κατὰ τὸ πενταετὲς διάστημα τῆς ἐν τῇ Ἱ. Μητροπόλει διακονίας αὐτοῦ. Ὁ Σεβασμιώτατος Ρόδου Σπυρίδων, ὡς Βοηθὸς Ἐπίσκοπος, ἐπεσπάσετο τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Παναγιωτάτου καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ λόγῳ τῶν περικο-

σμουσῶν αὐτὸν ἀρετῶν, τῆς κοσμιότητος, τῆς ἱεροπρεπείας, τῆς σεμνότητος, τῆς ἀρτίας αὐτοῦ μορφώσεως, τῆς θεοσεβείας καὶ τῆς ἀφιλοκερδοῦς ἐξυπηρετήσεως τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος.

Τὸ περιοδικὸν «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» ὑποβάλλει θερμὰ καὶ ἐγκάρδια συγχαρητήρια τῷ Σεβ Μητροπολίτῃ Ρόδου ἐπὶ τῇ ἐπαξίᾳ αὐτοῦ ἐκλογῇ καὶ εὔχεται δαψιλῆ τὴν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων ἐνίσχυσιν ὅπως καὶ εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ περίβλεπτον θέσιν ἀποβῇ φάρος τηλαυγὴς καὶ ἄξιος τῶν προσδοκιῶν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐλπίδων τοῦ εὐσεβοῦς Ροδιακοῦ λαοῦ.

Τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρόδου ἀνήγγειλεν ἡ Α. Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης εἰς τὸν Π. Μητροπολίτην ἡμῶν διὰ τοῦ κατωτέρω τηλεγραφήματος:

Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Γεννάδιον
Θεσσαλονίκην

Ἐξελέγη σήμερον Μητροπολίτης Ρόδου Βοηθὸς Ἐπίσκοπος Ἀπαμείας Σπυρίδων. Συμμετέχομεν ὁλοψύχως πατρικὴν ὑμετέρας σεβασμίας Ἱερότητος χαράν.

† Πατριάρχης ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

Εἰς τὸ ἀνωτέρω τηλεγράφημα ὁ Π. Μητροπολίτης ἡμῶν ἀπήντησεν διὰ τοῦ κατωτέρω τηλεγραφήματος.

Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἀθηναγόραν
Φανάριον—Κων)πολιν.

Χαρᾷ ἀποδεχθεὶς ἀγγελίαν προαγωγῆς Ἐπισκόπου μου ἐκφράζω εὐχαριστίας Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ.

† Θεσσαλονίκης ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ρόδου κατόπιν τηλεγραφικῆς προσκλήσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀνεχώρησεν ἀεροπορικῶς, μέσον Ἀθηνῶν, εἰς Κων)πολιν τῇ 10η Φεβρουαρίου, ὅπως τελέσῃ τὸ Μ. Μήνυμα. Ἀφιχθεὶς εἰς Φανάριον ἔτυχεν ἐγκαρδίου ὑποδοχῆς ὑπὸ τῆς Α.Θ.Π. φιλοξενηθεὶς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις. Τῇ 15 ἰδίου ἐτέλεσε τὸ Μ. Μήνυμα ἐνώπιον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ Α.Θ.Π. προσεφώνησεν αὐτὸν ὡς ἑξῆς:

* * *

Ἱερώτατε καὶ ἀγαπητὲ Μητροπολῖτα Ρόδου Σπυρίδων

Μετὰ βαθυτάτης ψυχικῆς ἀγαλλιάσεως ἀνακοινούμεθα τῇ ὑμετέρᾳ ἀγαπητῇ Ἱερότητι ὅτι ἡ περὶ ἡμᾶς Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος παμψηφεὶ ἐκάλεσεν

ὑμᾶς εἰς τὸν ἱστορικὸν θρόνον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου.—Δὲν προέρχεσθε ἐκ τοῦ κλήρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, οὐδὲ ἐφοιτήσατε ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ.—Ἀλλὰ προέρχεσθε ἐκ τῆς νήσου Κεφαλληνίας, ἥτις πάλαι μὲν ποτὲ ὑπήγετο εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἀποσπασθεῖσα δὲ ἀργότερον διετήρησε δεσμοὺς μετ' αὐτοῦ. Ὅτε μετέπειτα ἀπεκατεστάθη ἡ πολιτικὴ ἐν Ἑπτανήσῳ κατάστασις πολλοὶ ἐξεδηλώθησαν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς τῆς Κεφαλληνίας μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.—Ἐφοιτήσατε ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κοὶ μετὰ τὴν εἴσοδον ὑμῶν εἰς τὸ κληρικὸν στάδιον προήχθητε εἰς Βοηθὸν Ἐπίσκοπον τοῦ λίαν ἡμῖν ἀγαπητοῦ ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ Ἱερωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Γενναδίου, ὄντος προσφιλοῦς λίαν τῇ Ἐκκλησίᾳ διά τε τὴν δόκιμον καὶ λαμπρὰν αὐτοῦ ἐν τῇ Ι. Μητροπόλει Θεσσαλονίκης πολυετῆ διακονίαν καὶ διὰ τὰς ὑπηρεσίας ἅς προσέφερεν ἐν τῷ Ἱερῷ τούτῳ Κέντρῳ ὡς Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ· Συνόδου.

Μετὰ πολλῆς εὐαρεσκείας παρηκολουθοῦμεν τὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας ἅς προσεφέρατε ἐν τῇ Ἱ· Μητροπόλει Θεσσαλονίκης εἰς πάντας τοὺς τομεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς, κοινωνικῆς καὶ φιλανθρωπικῆς δράσεως καὶ ἰδιαιτέρως ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἀναστηλώσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσ)νίκης.—Ἀδελφοί, οἵτινες ἐπεσκέπτοντο τὴν Θεσ)νίκην, ἐπιστρέφοντες ἐνταῦθα ἐξεφράζοντο λίαν ἐπαινετικῶς περὶ τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου ὑμῶν.

Ἀλλ' ἀγαθὴ ἡ ὅρασις ὑπὲρ τὴν ἀκοήν.—Ἡ ἐν μέσῳ ἡμῶν παρουσία τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος καὶ ἡ ἀγαθωτάτη περὶ τοῦ προσώπου ὑμῶν ἐντύπωσις πάντων ἡμῶν παρέχει ἡμῖν τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ δικαιώσητε πλήρως τὰς προσδοκίας τῆς Ἐκκλησίας.

Βεβαίως καὶ ὡς Ἐπίσκοπος παρὰ τῇ Ἱ· Μητροπόλει Θεσσαλονίκης ὑπήγεσθε ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἤδη ὅμως ἀποβαίνετε στέλεχος ἐνεργὸν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Μεταβαίνετε εἰς Μητρόπολιν ἱστορικὴν ἥν ἐκόσμησαν προκάτοχοι ἡμῶν καὶ τῆς ὁποίας τὰ εὐσεβῆ τέκνα εὑρεθέντα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ὑπὸ συνθήκας ἄκρως δυσμενεῖς, παρέμειναν πιστὰ καὶ ἀφωσιωμένα εἰς τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν καὶ τὴν Μητέρα Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν.

Μεταβαίνοντες εἰς τὴν Ἐπαρχίαν ὑμῶν κομίσατε εἰς τὸν εὐσεβῆ τῆς νήσου Ρόδου λαὸν τὴν εὐλογίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν χαρὰν αὐτῆς διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ.

Συγχαίροντες εὐχόμεθα ὅπως ὁ Κύριος ἐνισχύσῃ ὑμᾶς ἵνα πληροφορήσητε τὴν διακονίαν ὑμῶν κατὰ τὴν προσδοκίαν τῆς Μ. Ἐκκλησίας.

*
* *

Εἰς τὴν ἀνωτέρω προσφώνησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὁ Σεβ. ἅγιος Ρόδου ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:

Ὡς ἐν ἐκστάσει, Παναγιώτατε Δέσποτα, εὑρισκόμενος εἰς τὸν Ἱερὸν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου περίβολον, ἔνθα συγκεντροῦται ὁ σεβασμὸς καὶ ὁ θαυ-

μασμὸς ὁλοκλήρου τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου καὶ περικλείονται οἱ θρῦλλοι τῆς ἐνδόξου φυλῆς καὶ ἀκούων παρὰ τῶν σεπτῶν Ὑμῶν χειλέων τὸ χαρμόσυνον μήνυμα τῆς ἀναδείξεώς μου ὡς Μητροπολίτου τῆς ἐνδόξου ἱστορικῆς ἅμα καὶ μαρτυρικῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου εἰς διαδοχὴν τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου ἀειμνήστου Μητροπολίτου Τιμοθέου, δόξαν καὶ αἶνον καὶ εὐχαριστίαν ἀναπέμπω τῷ ἐν Τριάδι Θεῷ, τῷ μακροθυμήσαντι καὶ συγκαταβάντι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ἐλαχιστότητα, θερμὰς δὲ τὰς εὐχαριστίας καὶ ἄπειρον τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν Ὑμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα καὶ τὴν Ἁγίαν καὶ Ἱερὰν περὶ Αὐτὴν Σύνοδον διὰ τῆς ψήφου τῆς ὁποίας ἠξιώθην ὁ ἐλάχιστος ἐγὼ νὰ συγκαταριθμηθῶ εἰς τὴν ἐνεργὸν χορείαν τῶν σεπτῶν Ἱεραρχῶν τοῦ ἐνδόξου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ δὴ μάλιστα ἐπὶ τῆς εὐκλεοῦς καὶ ἱστορικῆς Πατριαρχείας Ὑμῶν καὶ νὰ ἀνέλθω τὸν Θρόνον, τὸ ὁποῖον ἠγλάϊσαν μεγάλαι καὶ ἐπιφανεῖς τῆς Ἐκκλησίας μορφαί, διαπρεπεῖς Ἱεράρχαι, ὡς πολύφωτοι ἀστέρες ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ ἐπανατέλλοντες, ὧν τινες καὶ τὸν πάνσεπτον Οἰκουμενικὸν ἐτίμησαν Θρόνον.

Ἐξ ἴσου εὐγνώμων στρέφεται ἡ σκέψις μου κατὰ τὴν ἱερὰν ταύτην καὶ πλήρη πολλαπλῶν συγκινήσεων δι' ἐμὲ στιγμὴν πρὸς τὸν σεπτὸν Γέροντά μου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Κύριον Γεννάδιον, τὸν στοργικὸν καὶ πνευματικόν μου πατέρα καὶ παραστάτην παρὰ τοὺς πόδας καὶ ὑπὸ τὰς πτέρυγας τοῦ ὁποίου διηκόνησα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου, καθοδηγούμενος καὶ ποδηγετούμενος, ἀπὸ τὴν σοφίαν, τὴν σύνεσιν καὶ τὴν πεῖραν τοῦ διαπρεποῦς καὶ ἱστορικοῦ τῆς Ἀποστολικῆς τῶν Θεσσαλονικέων Ἐκκλησίας Ποιμενάρχου.

Αἰσθάνομαι, Παναγιώτατε, τὸ βάθος τῆς κλήσεως εἰς ἣν σήμερον καλοῦμαι καὶ συνέχομαι ἀπὸ τὴν σκέψιν τῆς ἱερᾶς μου ἀποστολῆς, ὑπὸ τὰς παρούσας μάλιστα δεινάς, τεταραγμένας καὶ συγκεχυμένας στιγμάς, ὅσας διέρχεται ἡ ἀνθρωπότης ὁλόκληρος καὶ ὑπὸ τὰς ὅλως ἐξαιρετικὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας τελεῖ ἡ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἐμπερίστατος Ἱερὰ Μητρόπολις Ρόδου καὶ ὁ περιούσιος τοῦ Κυρίου λαός.

Θαρρῶ ὅμως ἐπὶ τὴν θείαν Χάριν καὶ ἀντίληψιν τὴν «τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσαν καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσαν» καὶ ἐπὶ ταῖς θεοπειθέσιν εὐχαῖς τῆς Ὑμετέρας θεοτιμήτου κορυφῆς, τῶν Σεβασμιωτάτων Ἁγίων ἀρχιερέων καὶ τοῦ σεπτοῦ Γέροντός μου, ὥστε νὰ δυνηθῶ νὰ φανῶ ἀντάξιος τῆς μεγάλης ταύτης τιμῆς, ἧς ἀξιοῦμαι ὑπὸ τῆς Μητρὸς Μεγάλης Ἐκκλησίας, συνεχιστὴς τῶν Ἱερῶν Παραδόσεων Αὐτῆς καὶ τοῦ Γένους, μὲ τὴν συναίσθησιν τῶν βαρυτάτων ὑποχρεώσεων καὶ εὐθυνῶν, ὥστε νὰ μὴ διαψεύσω τὰς ἐπ' ἐμὲ χρηστὰς Ὑμῶν ἐλπίδας καὶ νὰ μὴ αἰσθανθῶ τοὺς φοβεροὺς τῆς συνειδήσεώς μου ἐλέγχους, ὅσοι προέρχονται καὶ πηγάζουν ἀπὸ τὴν πλημμελῆ καὶ ὀλίγωρον ἐκτέλεσιν τῶν ἱερῶν καθηκόντων μου.

Ὑπόσχομαι, Παναγιώτατε, ὅτι μία φροντὶς καὶ μία σκέψις θὰ συνέχῃ τὴν καρδίαν μου, πῶς νὰ διακονήσω εὐόρκως τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, «ἣν περιποιήσατο τῷ τιμίῳ Αὐτοῦ Αἵματι», ὁδηγῶν καὶ κατευθύνων τὸ ἐμπιστευθέν μοι Ποίμνιον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου εἰς νομὰς σωτηρίους, πρὸς δόξαν καὶ αἶνον τοῦ Παναγίου καὶ Προσκυνητοῦ Αὐτοῦ Ὀνόματος.

Μετὰ τὸ Μ' Μήνυμα ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ρόδου ἀπέστειλε πρὸς τὸν Π. Μητροπολίτην ἡμῶν τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα:

Παναγιώτατον Μητροπολίτην Γεννάδιον
Θεσσαλονίκην

Ἐτέλεσα σήμερον Μήνυμα. Πατριάρχης, Συνοδικοί, ἐλάχιστον τέκνον Ὑμῶν, ἐμνήσθημεν σεπτοῦ ὀνόματος Πρυτάνεως Ἱεραρχίας. Εὐχαριστῶν εὐγνωμόνως ἀσπάζομαι δεξιάν, δέομαι Παναγάθου ὑπὲρ πολυτίμου ὑγείας, μακροημερεύσεως σεπτοῦ μοι πατρός.

† Ρόδου ΣΠΥΡΙΔΩΝ

Ἀπάντησις:

Μητροπολίτην Ρόδου Σπυρίδωνα
Πατριαρχεῖα
Φανάριον—Κωνσταντινούπολιν

Συγχαίρομεν ἐπὶ αἰσίᾳ τελέσει μηνύματος. Εὐγνωμονοῦμεν Πατριάρχην, Συνοδικοὺς καὶ ὑμᾶς ἐπὶ ἀγαθῇ μνείᾳ ὀνόματος ἡμῶν κατὰ τὸ Μήνυμα. Εὔχομαι αἰσίαν ἐπάνοδον καὶ καλὴν ἀποκατάστασιν Ἐπαρχίαν.

† Θεσσαλονίκης ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Ὁ Σεβ. ἅγιος Ρόδου κατὰ τὴν ἐν Κων)πόλει διαμονὴν συνεχοροστάτησε μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Σεβ. Συνοδικῶν ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ ναῷ κατὰ τὸν ἑσπερινὸν τοῦ Σαββάτου τῆς 17ης Φεβρ. καὶ τῇ ἑπομένῃ, Κυριακῇ, ἐλειτούργησεν καὶ ἐκήρυξε τὸν Θ. λόγον.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἁγ. Περγάμου ἐπεσκέφθη τοὺς Σεβ. ἁγίους Συνοδικοὺς καὶ τὸν Νομάρχην Κων)πόλεως καὶ τῇ 25ῃ Φεβρουαρίου ἀποχαιρετίσας τὴν Α. Θ. Π. ἀνεχώρησεν ἀεροπορικῶς ἐκ Κων)πόλεως εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Θεσσαλονίκην, ὁπόθεν μετὰ ὀλιγοήμερον παραμονὴν θὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἐπαρχίαν αὐτοῦ.

Ρ.

———

ΧΡΟΝΙΚΑ Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ

1—31 Ἰανουαρίου 1951

Πρώτη τοῦ νέου ἔτους. — Τῇ 1ῃ Ἰανουαρίου, ἑορτῇ τῆς Περιτομῆς τοῦ Σωτῆρος καὶ μνήμῃ τοῦ Ἁγ. Μεγ. Βασιλείου, ἐψάλη ἐπίσημος δοξολογία ἐπὶ τῇ πρώτῃ τοῦ νέου ἔτους ἐν τῷ ἱερῷ Βυζαντινῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, προεξάρχοντος τοῦ βοηθοῦ Ἐπισκόπου Ἀπαμείας Σπυρίδωνος καὶ παρουσίᾳ τῶν Πολιτικῶν, Στρατιωτικῶν, Δημοτικῶν, Ἐκπαιδευτικῶν ἀρχῶν, τοῦ Προξενικοῦ Σώματος καὶ τῶν ξένων Στρατιωτικῶν ἀποστολῶν.

Συγχαρητήρια τηλεγραφήματα : Ὁ Παναγιώτατος ἐπὶ τῇ πρώτῃ τοῦ νέου ἔτους ἀπέστειλε τὰ κάτωθι συγχαρητήρια τηλεγραφήματα :

Α. Μ. Βασιλέα Παῦλον

Ἀθήνας

Ὑποβάλλοντες εὐλαβῆ συγχαρητήρια ἐπὶ Νέῳ Ἔτει, εὐχόμεθα Ὑμετέρᾳ σεπτῇ Μεγαλειότητι καὶ παντὶ Ἔθνει ὑγιεινόν, εἰρηνικόν, σωτήριον, ἔνδοξον.

† Θεσσαλονίκης ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ
Ἀνωτέρα Ἐνοριακὴ Ἀντιπροσωπεία

Α. Μ. Βασίλισσαν Φρειδερίκην

Ἀθήνας

Συγχαίροντες Ὑμετέραν σεπτὴν Μεγαλειότητα ἐπὶ Νέῳ Ἔτει, εὐλαβῶς εὐχόμεθα χαρίζοιτο Κύριος Αὐτῇ ὑγείαν, μακροημέρευσιν, ἐπ' ἀγαθῷ Πατρίδος.

† Θεσσαλονίκης ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ
Ἀνωτέρα Ἐνοριακὴ Ἀντιπροσωπεία

Α. Ε. Πρωθυπουργὸν Σοφοκλῆν Βενιζέλον

Ἀθήνας

Χαρίζοιτο Κύριος Ὑμετέρᾳ Ἐξοχότητι Νέον Ἔτος πλῆρες ὑγείας καὶ ἐθνικῆς δράσεως ἐπ' ἀγαθῷ Πατρίδος.

† Θεσσαλονίκης ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ
Ἀνωτέρα Ἐνοριακὴ Ἀντιπροσωπεία

Α. Ε. Ὑπουργὸν Θρησκευμάτων καὶ Παιδείας.

Ἀθήνας.

Χαρίζοιτο Κύριος Ὑμετέρᾳ Ἐξοχότητι Νέον σωτήριον ἔτος ὑγιεινόν, ἐπ' ἀγαθῷ Ἐκκλησίας, Παιδείας.

† Θεσσαλονίκης ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ
Ἀνωτέρα Ἐνοριακὴ Ἀντιπροσωπεία

Ἀπάντησις.
Παναγιώτατον Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Γεννάδιον
Πρόεδρον Ἀνωτέρας Ἐνοριακῆς Ἀντιπροσωπείας.
Θεσσαλονίκην

Ὁλοψύχως εὐχαριστῶ Ὑμετέραν Παναγιότητα διὰ καλὰς εὐχὰς ἐπὶ νέῳ ἔτει ὀντευχόμενος τὰ βέλτιστα.

ΠΑΥΛΟΣ Β.

Ἑορτὴ Θεοφανείων.—Ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς τοῦ Κυρίου Ἐπιφανείας ὁ Θ. Ἐπίσκοπος Ἀπαμείας ἐλειτούργησε ἐν τῷ ἱ. Ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καὶ ἐτέλεσε τὸν Μ. ἁγιασμὸν παρουσίᾳ τῶν ἐπισήμων ἀρχῶν τῆς πόλεως καὶ πλήθους εὐλαβῶν Χριστιανῶν. Μετὰ τὸν ἁγιασμὸν ἐπηκολούθησεν ἡ καθιερωμένη τελετὴ τῆς καταδύσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἀπὸ τῆς ἀποβάθρας τοῦ Λευκοῦ Πύργου ὑπὸ τοῦ Θεοφιλεστάτου, παρουσίᾳ τῶν ἀρχῶν καὶ χιλιάδων πολιτῶν. Στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα παρατεταγμένον ἐν τῇ προκυμαίᾳ καὶ ἡ μουσική, ἀπέδιδε τὰς τιμάς, ἐνῷ αἱ σειρῆνες τῶν ἐν τῷ λιμένι πλοίων, φερόντων μέγαν σημαιοστολισμόν, ἐσύριζον χαρμοσύνως διαρκούσης τῆς τελετῆς τῆς καταδύσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

Ἄφιξις Α. Α. Μ. Μ. τῶν Βασιλέων.— Τῇ 10)1)51 ἐπιβαίνοντες τοῦ Ἀντιτορπιλλικοῦ «Ναυαρῖνον» ἀφίχθησαν εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν οἱ Βασιλεῖς, οὓς ὑπεδέχθησαν εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ Λευκοῦ Πύργου ὁ κ. Πρωθυπουργὸς καὶ μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ὁ Θεοφιλέστατος, ἐκπροσωπῶν τὸν Παναγιώτατον Μητροπολίτην ἡμῶν καὶ ἅπασαι αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως. Αἱ Α. Α. Μ. Μ. κατὰ τὴν ἐντοῦθα διαμονὴν αὐτῶν παρέστησαν εἰς τὰς τελετὰς θεμελιώσεως διαφόρων κοινωφελῶν Ἱδρυμάτων καὶ εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ὡς καὶ τῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ Ἱδρύματος τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων. Ἐν ἁπάσαις ταῖς ὡς ἄνω τελεταῖς τὸν νενομισμένον ἁγιασμὸν ἐτέλεσεν ὁ Θ. Ἐπίσκοπος Ἀπαμείας. Τῇ 26)1)51 οἱ Βασιλεῖς ἐπεσκέφθησαν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Μεγάρῳ τὸν Π. Μητροπολίτην ἡμῶν, ὅστις ἐπωφελούμενος τῆς εὐκαιρίας ἐξῆρε τὴν μεγίστην σπουδαιότητα καὶ σημασίαν τῆς παρουσίας Αὐτῶν μεταξὺ τοῦ λαοῦ τῆς Βορ. Ἑλλάδος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὡς εἶπε, καθιστᾷ Αὐτοὺς φιλολάους καὶ λαοφιλεῖς.

Ἄφιξις Πρωθυπουργοῦ. Τῇ 8ῃ Ἰανουαρίου ἀφίκετο σιδηροδρομικῶς εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Σ. Βενιζέλος συνοδευόμενος ὑπὸ μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα ἐπιτοπίως μελετήσῃ τὰ τὰς Β. Ἐπαρχίας τοῦ Κράτους ἀπασχολοῦντα ζητήματα καὶ δώσῃ τὰς ἐνδεικνυομένας λύσεις. Τὸν κ. Πρωθυπουργὸν ὑπεδέχθησαν αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως καὶ ὁ Θεοφιλέστατος ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Παναγιωτάτου.

Αὐθημερὸν ὁ κ. Πρωθυπουργὸς μεταβὰς εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν ἐπεσκέφθη τὸν οἰκουροῦντα Π. Μητροπολίτην ἡμῶν, εὐχηθεὶς ταχεῖαν καὶ τελείαν ἀνάρρωσιν.

Ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Τῇ 30ῃ Ἰανουαρίου, ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τῇ μὲν παραμονῇ κατὰ τὸν ἑσπερινὸν ἐκκλησιάσθησαν οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων ἐν τοῖς διαφόροις Κεντρικοῖς ἱ. ναοῖς τῆς πόλεως μετὰ

τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων αὐτῶν, πρὸς οὓς οἱ Καθηγηταὶ τῶν Θρησκευτικῶν ὡμίλησαν καταλλήλως ἐξάραντες τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν ἑορταζομένων Προστατῶν τῶν Γραμμάτων, τῇ δὲ ἑπομένῃ ἐτελέσθη ἡ καθιερωμένη Ἀρχιερατικὴ λειτουργία καὶ μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν ἀειμνήστων Καθηγητῶν καὶ Εὐεργετῶν τοῦ Πανεπιστημίου ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας προεξάρχοντος τοῦ Θεοφιλεστάτου καὶ παρουσίᾳ τῶν Καθηγητῶν καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως. Μετὰ τὴν λειτουργίαν ἅπαντες οἱ ἐν τέλει μετέβησαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἔνθα παρηκολούθησαν τὸν Πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐκφωνηθέντα ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ ἀρχιμ. Παρθενίου Πολάκη ἐν τῇ Μ. αἰθούσῃ τῶν τελετῶν, ἀναπτύξαντος τὸ θέμα: ***«ἡ Ἀποστολικὴ δρᾶσις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας»***.

Λειτουργίαι Θεοφιλεστάτου.—Τὸν Ἰανουάριον ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Ἀπαμείας κ. Σπυρίδων ἐτέλεσε τὴν θ. λειτουργίαν καὶ ἐκήρυξεν τὸν θ. λόγον ἐν τοῖς ἱ. ναοῖς: Ἁγίας Σοφίας (1, 6, 28, 30), ἁγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ (14), ἁγ. Ἀντωνίου (17), ἁγ. Ἀθανασίου (18), Ν. Παναγίας (20), ἁγ. Τριάδος (21), Ὁσ. Ξένης (24) καὶ ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου (27).

Παπάφειον Ὀρφανοτροφεῖον.— Τῇ 7ῃ Ἰανουαρίου, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ἐτελέσθη Ἀρχιερατικὸν μνημόσυνον ὑπὸ τοῦ Θ. Ἐπισκόπου Ἀπαμείας ἐν τῷ ναϊδρίῳ τοῦ Ἐθνικοῦ Παπαφείου Ὀρφανοτροφείου ὑπὲρ τοῦ Μ. Εὐεργέτου αὐτοῦ Ἰωάννου Παπαφῆ, παρουσίᾳ τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως, τῆς Ἐφορείας, τοῦ προσωπικοῦ, τῶν τροφίμων τοῦ Ἱδρύματος καὶ πλήθους κόσμου. Καταλλήλως ὡμίλησεν εἰς τὸ τέλος τοῦ μνημοσύνου ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ὀρφανοτροφείου κ. Α. Πετρίδης.

Συνεδρίαι.—Κατὰ τὸν μῆνα Ἰανουάριον συνῆλθον ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Θεοφιλεστάτου ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει: Τὸ Μητροπολιτικὸν Συμβούλιον (19, 26), ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Φίλων τοῦ Χωριοῦ (5, 12, 26, 31), ἡ Ἐκτελεστικὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἱδρύματος (8), τὸ Δ. Συμβούλιον τῶν Φίλων τοῦ στρατοῦ (8), τὸ Δ. Συμβούλιον τῆς Σχολῆς Τυφλῶν (9), τὸ Δ. Σ. τοῦ Α.Ο.Ν.Α,Δ.Θ. (11), τῆς Μακ. Ἐκπαιδευτ. Ἑταιρίας (15), τὸ Δ. Σ. Ἐθνικοῦ Ἱδρύματος (19) καὶ ἡ τοῦ Θεολογικοῦ Οἰκοτροφείου (23).

Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς εἰς τὴν Φιλόπτωχον Ἀδελφότητα.— Ἡ Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Θεσσαλονίκης, ἡ τελοῦσα ὑπὸ τὴν ἐπίτιμον Προεδρείαν τοῦ Π. Μητροπολίτου ἡμῶν, ἑορτάζουσα τὴν 80ετηρίδα της (1871-1951) ηὐτύχησε νὰ δεχθῇ τὴν ὑψηλὴν ἐπίσκεψιν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως κατὰ τὴν ἐν τῇ πόλει ἡμῶν διαμονὴν Αὐτοῦ καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τῶν διαλέξεων τῶν διοργανωθεισῶν ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως ἐπιστημόνων τὸ «Ἑλληνικὸν Φῶς». Τὸν Ἄνακτα προσεφώνησεν ἐκ μέρους τοῦ Δ. Συμβουλίου τῆς πρεσβυγενοῦς Ἀδελφότητος ὁ Πρόεδρος αὐτῆς κ. Γ. Μουστάκας, ἐξιστορήσας ἐν συντόμῳ τὸ ἔργον τῆς Ἀδελφότητος ἰδίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς ὅτε ἐγκαινιάσθη ἡ συνεργασία αὐτῆς μὲ τὴν Χριστιανικὴν κίνησιν τῆς πόλεώς μας διὰ τῆς ἱδρύσεως καὶ λειτουργίας ἐν τῷ κτιρίῳ τῆς Ἀδελφότητος τῶν συσσιτίων ἀπόρων Ἑλληνοπαίδων.

Ὁ Βασιλεὺς ἀπαντῶν συνεχάρη τὸ Δ. Συμβούλιον καὶ πρὸ τῆς ἀναχωρή-

σεώς του ηὐδόκησε νὰ ἀναγράψῃ ἐν τῷ Βιβλίῳ τῶν πρακτικῶν τῆς Ἀδελφότητος ἰδιοχείρως τὰ ἑξῆς :

«Ἐπὶ τῇ σημερινῇ 80)ετηρίδι ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος καὶ τοῖς ἐγκαινίοις τοῦ Ἑλληνικοῦ Φωτὸς ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰς τὸ κτίριον τῆς Ἀδελφότητος εὔχομαι ὅπως συνεχισθῇ μὲ αὔξουσαν ἀπόδοσιν τὸ Χριστιανικὸν καὶ κοινωφελὲς αὐτῆς ἔργον.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 20ῃ Ἰανουαρίου 1951.

ΠΑΥΛΟΣ Β.

1—28 Φεβρουαρίου 1951

Ἅγιον Μῦρον.— Κατόπιν σχετικοῦ σεπτοῦ Πατριαρχικοῦ ἐγγράφου δι' οὗ καθίσταται γνωστὸν ὅτι τὸ Πάσχα πρόκειται νὰ λάβῃ χώραν ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ ναῷ ἡ καθιερωμένη τελετὴ καθαγιασμοῦ τοῦ ἁγίου Μύρου καὶ δι' οὗ προτρέπονται οἱ Σεβ. Ἀρχιερεῖς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ὅπως ἔλθωσιν ὑλικῶς ἐπίκουροι, ἡ Ἱερὰ ἡμῶν Μητρόπολις ἐξαπέλυσε σχετικὴν ἐγκύκλιον πρὸς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Συμβούλια τῶν ἱ. ναῶν τῆς Ἐπαρχίας συνιστῶσα ὅπως ἀφοῦ ἀναγνωσθῇ κατὰ τὴν θ. λειτουργίαν ἀκολούθως περιαχθῇ δίσκος μεταξὺ τοῦ Ἐκκλησιάσματος καὶ τὸ προϊὸν τούτου κατατεθῇ εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν ἵνα ἐκεῖθεν ἀποσταλῇ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Συνεδρίαι.— Κατὰ τὸν μῆνα Φεβρουάριον καὶ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Θεοφιλεστάτου συνῆλθον εἰς συνεδρίαν ἐν τῇ Ἱ. Μητροπόλει : Ἡ Ἀνωτέρα Ἐνοριακὴ Ἀντιπροσωπεία (2), ὁ Α.Ο Ν Α.Δ.Θ. (1) καὶ ἡ Ἐκτελεστικὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἱδρύματος (2). Ὑπὸ δὲ τὴν προεδρείαν τοῦ π. Πρωτοσυγκελλεύοντος ἀρχιμαν. Καλλινίκου Σπυροπούλου: Τὸ Μητροπολιτικὸν Συμβούλιον (1,7,20), ἡ τῶν Φίλων τοῦ χωρίου (15,28), τὸ Τοπικὸν Συμβούλιον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας (23,26), ἡ Δ. Ἐπιτροπὴ τοῦ Θεαγενείου Νοσοκομείου καὶ ἡ τοῦ Ἐθνικοῦ Παπαφείου Ὀρφανοτροφείου (15).

Ἐπιτροπὴ ἐράνων εἰκοσιπενταετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου. Τῇ 22)2)51 ἐπεσκέφθησαν τὸν Παναγιώτατον οἱ κ. Ν. Ἐμπειρῖκος, Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ Κ. Καβασιάδης Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, οἵτινες καὶ ἀνεκοίνωσαν αὐτῷ τὴν διὰ Β. Δ. σύστασιν Ἐπιτροπῆς ἐράνων εἰκοσιπενταετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου ὑπὸ τὴν ἐπίτιμον Αὐτοῦ Προεδρείαν. Ὁ Παναγιώτατος εὐχαριστήσας τοὺς κ. κ. Καθηγητὰς ἀπηύθυνεν καὶ τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν:

Θεσσαλονίκῃ τῇ 22—2—1951

Πρὸς τὸν κ. Ν. Ἐμπειρῖκον
Πρύτανιν καὶ Πρόεδρον Ἐπιτροπῆς Ἐράνων
Εἰκοσιπενταετηρίδος Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Ἐνταῦθα

Μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἐλάβομεν γνῶσιν τοῦ Βασιλικοῦ Διατάγματος «περὶ συστάσεως Ἐπιτροπῆς Ἐράνων εἰκοσιπενταετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης» πρὸς τὸν σκοπὸν ἀνεγέρσεως κτιρίου Χημείου πρὸς στέγασιν τῶν Χημικῶν ἐργαστηρίων τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, καὶ ἧς Ἐπιτροπῆς ἡ Ἐπίτιμος Προεδρεία ἀνατίθεται ἡμῖν.

Λυπούμενοι διότι λόγῳ τῆς ἀσθενείας ἡμῶν δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ προστῶμεν τῆς πρώτης συνεδριάσεως τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς, ἐπικαλούμεθα ἐφ' Ὑμᾶς καὶ τὸ ἔργον Ὑμῶν, τὴν εὐλογίαν καὶ χάριν τοῦ Παναγάθου Θεοῦ, δεόμενοι Αὐτοῦ ἐνισχύειν Ὑμᾶς ἐν τῇ εὐγενεῖ ταύτῃ προσπαθείᾳ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐπιστήμης καὶ τοῦ Ἔθνους ὁλοκλήρου.

Διάπυρος πρὸς Κύριον εὐχέτης

† Ὁ Θεσσαλονίκης ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Ἐπισκέψεις.— Διαρκοῦντος τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου διῆλθον ἐκ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Π. Μητροπολίτου ἡμῶν οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Κασσανδρείας Καλλίνικος, Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὄρους Διονύσιος, Ἀργυροκάστρου Παντελεήμων, ὁ Π. ἡγούμενος Ἱ Μονῆς ἁγ. Παύλου ἀρχιμ Σεραφείμ, οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Β. Ἰωαννίδης, Γ. Κονιδάρης κ. ἄ. Ἄφησαν δὲ τὰ ἐπισκεπτήρια αὐτῶν διελθόντες ἐκ τῆς Πρωτοσυγκελλίας ὁ πλωτάρχης Σμίθ, Ἀμερικανικοῦ πολεμικοῦ καταπλεύσαντος εἰς τὸν λιμένα μας καὶ οἱ Βουλευταὶ καὶ ἀρχηγοὶ τοῦ Λαϊκοῦ ἐθνικοῦ κόμματος κ. κ. Π. Κανελλόπουλος καὶ Β. Στεφανόπουλος.

Ἐκλογὴ Βοηθοῦ Ἐπισκόπου.— Τῇ 28ῃ Φεβρουαρίου ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν κενωθεῖσαν θέσιν τοῦ Βοηθοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, λόγῳ τῆς προαγωγῆς τοῦ τέως τοιούτου Θεοφιλεστάτου Ἀπαμείας Σπυρίδωνος εἰς Μητροπολίτην Ρόδου, ἐξέλεξε τὸν π. ἀρχιμ. κ. Τιμόθεον Ματθαιάκην, ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ Ἐπισκόπου Μυρέων. Ἡ χειροτονία αὐτοῦ ἐγένετο τὴν ἐπαύριον τῆς ἐκλογῆς, 1ην Μαρτίου. Ὁ Θεοφιλέστατος ἀφίχθη εἰς Θεσσαλονίκην τῇ 3ῃ Μαρτίου πρὸς ἀνάληψιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ. Περισσοτέρας λεπτομερείας περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου Ἐπισκόπου θὰ ἀναγράψωμεν εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος τοῦ Περιοδικοῦ.

Ὁ Θεοφιλέστατος ἀνήγγειλε τὰ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ εἰς τὸν Παναγιώτατον διὰ τοῦ ἑξῆς τηλεγραφήματος:

Παναγιώτατον Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης κ. Γεννάδιον

Θεσσαλονίκην

Βαθύτατα συγκεκινημένος ἐπὶ ἀναδείξει μου εἰς Βοηθὸν Ἐπίσκοπον Ὑμετέρας πολυσεβάστου μοι Παναγιότητος εὐχαριστῶ εὐγνωμοσύνῃ βαθείᾳ Ὑμετ. Παναγιότητι ἐπὶ προσγενομένῃ μοι τιμῇ καὶ προστασίᾳ καὶ ἐπικαλοῦμαι Ὑμετέρας εὐλογίας ἵνα πιστῶς διακονήσω Ὑμετ. Παναγιότητα πρὸς ἣν ὑποβάλλω θερμὰς εὐχὰς ὑπὲρ ἀδιαπτώτου ὑγείας Αὐτῆς. Χειροτονία μου τελεῖτα αὔριον. στόπ. Πιστὸς Ὑμῶν ἐν Κυρίῳ θεράπων.

Ἐψηφισμένος Ἐπίσκοπος Μυρέων

ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Ὁ Παναγιώτατος ἀπαντῶν ἀπέστειλε τὸ ἑξῆς συγχαρητήριον τηλεγράφημα:

Ἐψηφισμένον Ἐπίσκοπον Μυρέων

Γραφεῖα Ἱερᾶς Συνόδου

Ἀθήνας

Συγχαίρων ἐπὶ ἐκλογῇ σου ὡς Βοηθοῦ μου Ἐπισκόπου εὔχομαι πλήρη εὐδοκίμησιν στόπ. Παριστάμενος νοερῶς σημερινὴν χειροτονίαν σου δέομαι ἔλθη ἐπὶ σὲ δαψιλὴς ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος.

† Θεσσαλονίκης ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

† Μητροπολίτου Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὄρους καὶ Ἀρδαμερίου Διονυσίου. ***Ἡ Ἁγία Ἀναστασία ἡ Φαρμακολύτρια καὶ ἡ ὁμώνυμος Ἱερὰ Μονή.*** Μικρὰ ἱστορικὴ μελέτη περὶ τῆς Σταυροπηγιακῆς καὶ Πατριαρχικῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, ἐν ᾗ σήμερον λειτουργεῖ ἡ ὁμώνυμος Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή. Ἐν τῇ μελέτῃ ὁ Σεβ. συγγραφεὺς ἐξιστορεῖ τὰ τοῦ βίου καὶ τῶν θαυμάτων τῆς ἁγίας. Ἐν τῷ αὐτῷ τεύχει ἐκτίθεται καὶ ὁ βίος τοῦ ἐκ τῶν κτιτόρων τῆς Μονῆς, ἁγ. Θεωνᾶ, Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης.

ΜΕΛΕΤΑΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΗΣ Κ. ΔΙΑΘΗΚΗΣ 1.

Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ὑπὸ Μάρκου Α. Σιώτου. Ἐκδοτικὸς Οἶκος Ν. Ζλατάνου. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1951. Λίαν ἐνδιαφέρουσα ἐπιστημονικὴ πραγματεία ἀποτελοῦσα, ὡς δηλοῦται ἐν τῷ προλόγῳ αὐτῆς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, εἰσαγωγὴν εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου τῆς Κ. Διαθήκης εἰς τὴν προσεχῶς ἐκδοθησομένην μελέτην αὐτοῦ, ***«Αἱ ἐκ δογματικῶν λόγων παραλλαγαὶ τοῦ κειμένου τῆς Κ. Διαθήκης»***. Ὁ σ. διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἐπιστημονικῆς του ταύτης ἐργασίας ἐγκαινιάζει, ὡς ἀναφέρει, σειρὰν μελετῶν ἐπὶ τοῦ δυσχεραστάτου τομέως τῆς Θεολογικῆς ἐρεύνης τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου τῆς Κ. Δ. ἀποβλέπων κυρίως εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ εὐρύτερον γνωστὸν παρ' ἡμῖν τὸ μέχρι τοῦδε συντελεσθὲν ἔργον καὶ δοθῇ ἀφορμὴ καὶ εἰς ἄλλους Ἕλληνας ἐρευνητὰς ὅπως διὰ τῶν μελετῶν των προαγάγωσι τὸ ἔργον τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου τῆς Κ. Δ. Εἰς τὸ τέλος τῆς πραγματείας δημοσιεύεται πλουσιωτάτη σχετικὴ βιβλιογραφία ἡμετέρων καὶ ξένων συγγραφέων.

Τζάνου Γουγούτα ἱερέως, Mansfield Ohio U. S. A. ***Ψυχωφελὲς βιβλίον. Ἡ χαρὰ τῶν ἀγγέλων.*** Ἔκδοσις «Ἁγιορειτικῆς Βιβλιοθήκης». Ἐκδοτικὸς Οἶκος Σωτ. Ν. Σχοινᾶ. Ἐν Βόλῳ. 1951.

Σκοπὸς τοῦ φιλοπόνου καὶ εὐσεβοῦς συγγραφέως τοῦ βιβλίου ***«ἡ χαρὰ τῶν ἀγγέλων»*** εἶναι ἡ καλλιέργεια τοῦ ἐσωτερικοῦ μας ἀνθρώπου, ἡ προτροπὴ τοῦ Χριστιανοῦ ὅπως ἐξετάζῃ καὶ ἐρευνᾷ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸν ἐσωτερικόν του ἄνθρωπον καὶ οὕτω δημιουργεῖ Χριστιανικὴν πνευματικὴν ζωήν. Τὸ βιβλίον του ὁ συγγραφεὺς τὸ ἀφιεροῖ εἰς τοὺς Ἕλληνας Χριστιανοὺς τῆς Ἀμερικῆς, κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς καὶ ἀπεκδέχεται τὴν ἐκ τῆς μελέτης τούτου ***ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν ὠφέλειαν τῶν ἀναγνωστῶν του.***

Δρος Παναγιώτου Ι. Παναγιωτάκου, Δικηγόρου παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ καὶ τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας, τ. Γεν. Διοικητοῦ Ἁγ. Ὄρους Ἄθω. ***Ἡ Ἱερωσύνη καὶ αἱ ἐξ αὐτῆς Νομοκανονικαὶ συνέπειαι, κατὰ τὸ Δίκαιον τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τὰ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦντα.*** Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ἀστὴρ» Ἀλ. καὶ Ε. Παπαδημητρίου, Λυκούργου 10, Ἀθῆναι. 1951.

Ἀφορμὴ τῆς παρούσης δημοσιεύσεως, ὡς καὶ ἐν τῷ προλόγῳ αὐτῆς ἀναφέρεται, εἶναι ἡ ἔλλειψις ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰδικῆς μονογραφίας, πραγματευομένης τὴν ἀποκλειστικὴν ἔρευναν τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ περιεχομένου τῆς ἱερωσύνης, ὡς καὶ τῶν κανονικῶν συνεπειῶν τὰς ὁποίας συνεπάγεται αὕτη, τόσον κατὰ τὴν κτῆσιν ὅσον καὶ κατὰ τὴν στέρησιν αὐτῆς. Τὰ ἐν τῇ πραγματείᾳ ἐρευνώμενα θέματα εἶναι: 1) Ἡ ἔννοια καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ἱερωσύνης. 2) Αἱ νομοκανονικαὶ συνέπειαι ἐκ τῆς κτήσεως τῆς ἱερωσύνης. Καὶ 3) Αἱ νομοκανονικαὶ συνέπειαι ἐκ τῆς στερήσεως τῆς ἱερωσύνης. Τὸ ἔργον ἀποβαίνει ὠφελιμώτατον ἀνάγνωσμα οὐ μόνον διὰ τοὺς ἐπιστήμονας κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα Χριστιανόν.

Πρὸς τοὺς κ. συνδρομητὰς

Παρακαλεῖσθε ὅπως ἐμβάσητε διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς τὴν ἐτησίαν ὑμῶν συνδρομὴν εἰς τὴν διαχείρισιν τοῦ περιοδικοῦ.

Ἐτησία συνδρομὴ	Δρχ.	20.000
Διὰ τὰς Ἱ. Μονάς, Σχολικὰς Βιβλιοθήκας, καὶ Σωματεῖα	Δρχ.	30.000
Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν	Δολλ.	10

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ"
Διεύθυνσις: Ἱερὰ Μητρόπολις — Τηλέφ. 56-06 — Θεσσαλονίκη

Τύποις: Μιχ. Τριανταφύλλου